

Asociația Tinerilor Juriști Cercetători

Conferința științifică

* * *

**Starea actuală și perspectivele
științei criminologice
în Republica Moldova**

(materialele conferinței)

6 iulie 2002

Chișinău 2002

Redactor: dr.conf.univ. Alexei Cenușă

© Asociația Tinerilor Juriști Cercetători

© Coperta: O. Bejan, R. Griniuc

ALOCUȚIUNI

Octavian Bejan,

*Președinte al Asociației
Tinerilor Juriști Cercetători,
șef al Secției Criminologie a
Centrului de cercetări științifice
al Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor
Interne al Republicii Moldova*

Stimați colegi, onorată asistență,

Acum zece ani, poporul nostru și-a redobândit suveranitatea și independența națională. Această realizare istorică a declanșat o serie de procese specifice și novatorii atât sociale, cât și culturale. Unda metamorfozelor a impulsionat și știința criminologică. Astfel, criminologia a cunoscut o dezvoltare vertiginoasă, înregistrând numeroase performanțe. Ascensiunea impresionantă a condus criminologia autohtonă la o fază calitativ superioară în devenirea ei. Criminologia noastră a început, de fapt, a se contura tot mai pronunțat, atingând punctul de constituire într-o știință propriu-zisă.

Constituirea criminologiei ca știință propriu-zisă implică însă o schimbare de atitudine, căci acum însăși criminologia trebuie să devină obiect al atenției științifice, atât în ipostaza sistemului de cunoștințe, cât și în cea de activitate socială distinctă. De acum încolo, e nevoie a supune știința criminologică, sub ambele aspecte, unei critici neconținute, întru optimizarea dezvoltării teoretice și sporirea utilității practice a acesteia. Or, reuniunea științifică de astăzi reprezintă un răspuns la acest imperativ al momentului.

Conferința științifică *Starea actuală și perspectivele științei criminologice în Republica Moldova* își propune drept scop a iniția o discuție între criminologi (cercetători, cadre didactice și practicieni) despre căile posibile de dezvoltare a științei criminologice autohtone. Întru atingerea acestui obiectiv, au fost trasate următoarele sarcini de bază: (1) Evaluarea stării actuale a științei criminologice autohtone; (2) Evidențierea problemelor prioritare ce stau în fața criminologiei la ora actuală în Republica Moldova; (3) Configurarea perspectivelor

criminologiei în Republica Moldova; (4) Încurajarea unui dialog științific activ între criminologi.

Această conferință reprezintă prima manifestare științifică cu caracter metodologic în materie de criminologie ce se desfășoară în țara noastră. Ea constituie, totodată, și prima reuniune științifică specializată a criminologilor autohtoni. Evenimentul științific de astăzi are, de altfel, o triplă semnificație: răspunde prompt la o cerință științifică și socială reală și actuală; marchează constituirea criminologiei autohtone într-o știință propriu-zisă; inițiază dezbateri metodologice ample, oferind soluții pentru diverse probleme teoretice și practice.

Nutrim speranța că întrunirea științifică *Starea actuală și perspectivele științei criminologice în Republica Moldova* va fi un început de bun augur în cercetarea metodologică autohtonă și va contribui la depășirea multiplelor probleme de care se lovește știința criminologică națională.

Valeriu Bujor,

*Președinte Onorific al
Asociației Tinerilor Juriști
Cercetători,
președinte al Asociației
Independente de Criminologie
din Republica Moldova,
rector al Universității de
Criminologie*

Onorată asistență,

Criminalitatea în Republica Moldova, privită atât din punct de vedere cantitativ cât și calitativ, diferă de criminalitatea anilor 70-80, când în spațiul ex-sovietic au fost elaborate și aplicate majoritatea teoriilor criminologice și metodelor de cercetare criminologică. Însă noua realitate criminologică cere cu necesitate o nouă criminologie. Perioada actuală se distinge prin faptul că sunt revăzute problemele conceptuale ale criminologiei – metodologia științei, locul și rolul ei în sistemul științelor, obiectul și scopul criminologiei. Și apariția noilor idei criminologice este posibilă doar în baza unei noi mentalități criminologice formată ca rezultat al cunoașterii perfecte a teoriilor criminologice contemporane, a istoriei criminologiei, pe o analiză și atitudine critică față de orice concepte, idei și teorii criminologice, înaintarea de idei, fie chiar și absurde, și ieșite din limitele admise în momentul de față în criminologie.

Anume în asemenea momente cruciale în istorie și știință are loc schimbul inevitabil de valori și idei promovate de noile generații. De aceea este semnificativ faptul că anume din inițiativa Asociației Tinerilor Juriști Cercetători astăzi s-au întrunit criminologii pentru a aprecia și a constata starea criminologiei în țară și, bineînțeles, pentru a trasa acele probleme care necesită o abordare criminologică.

Sunt ferm convins, fără a anticipa însă lucrările conferinței, că tinerii noștri criminologi, viitorul unei școli criminologice autohtone, văd corect stringentele probleme criminologice și, cel puțin, intuiesc căile lor de soluționare. De la noi, criminologii formați în alte condiții și cu alte mentalități și metodologii se cere, în primul rînd, de a nu

împiedica mobilul iminent – statornicirea școlii criminologice autohtone. În ceea ce mă privește, voi face absolut totul întru dezvoltarea criminologiei în Republica Moldova și ca procesul de afirmare a criminologiei noastre să dureze cât mai puțin posibil.

RAPOARTE

Valeriu Bujor,

*Președinte Onorific al
Asociației Tinerilor Juriști
Cercetători,
președinte al Asociației
Independente de Criminologie
din Republica Moldova,
rector al Universității de
Criminologie*

Unele probleme ale criminologiei în Republica Moldova

Pînă în anul 1991, în Republica Moldova, lipsită de tradiții criminologice, nu exista nici un criminolog profesionist. Astăzi însă atestăm conturarea unei școli criminologice autohtone. Studenții de ieri, tinerii cercetători și profesori universitari, entuziasmați de ideile criminologice, au devenit făuritorii unui areal criminologic, propagatori ai științei și cunoștințelor criminologice.

Fondarea și statornicirea unei școli criminologice originale este însă nu numai un proces anevoios, ci și îndelungat, condiționat de mai mulți factori și, în primul rînd, de o viziune clară asupra sarcinilor care stau în fața științei criminologice autohtone.

Această comunicare nu are drept scop o trecere în revistă a realizărilor criminologiei autohtone și nici nu pretinde a fi un program de dezvoltare al științei pentru viitor. Scopul nostru este mult mai modest și anume: a scoate în evidență unele probleme de care se lovește azi criminologia în Republica Moldova; a contura problematica de cercetare, precum și unele măsuri care ar favoriza dezvoltarea acestei științe în republică.

Apariția criminologiei ca știință, dezvoltarea ei este condiționată de necesitățile sociale ce țin de asigurarea teoretică a măsurilor de contracarare a criminalității. Într-adevăr, eficacitatea măsurilor de control asupra criminalității constă în rezolvarea justă a

problemelor referitoare la cunoașterea esenței fenomenului crimă, de justa apreciere a stării și tendințelor criminalității în republică, de descoperirea cauzelor acestui fenomen, a factorilor și împrejurărilor ce favorizează săvârșirea infracțiunilor, pronosticarea criminalității și a altor devieri sociale, modelarea noii realități sociale visavis de procesele economice, culturale ce se derulează în republică. Dacă în Republica Moldova astăzi continuă practica luării deciziilor privind combaterea criminalității doar în baza bunului simț, de către diletanți, aceasta nu este vina criminologiei. Elaborînd și realizînd programe de dezvoltare social-economică, politicienii, iau în considerație opiniile criminologilor cu întârziere, atunci, cînd efectele negative ale deciziilor adoptate nu mai pot fi controlate, de aceea devine indispensabilă asigurarea unor măsuri de combatere a criminalității, elaborînd totodată o solidă bază teoretică. Credem că a venit și timpul ca factorii de decizie să conștientizeze faptul că nu există o piedică mai mare în organizarea activității privind controlul asupra criminalității decît incompetența noastră. Diletantismul aici, ca și în politică sau economie, are pentru societate consecințe nefaste. Elaborarea măsurilor de prevenire și de control ale fenomenelor negative necesită cunoștințe speciale. Așa cum nu pot fi ignorate legitățile în domeniul economiei, este inadmisibil a nu ține cont de legitățile dezvoltării și manifestării acesteia în combaterea criminalității.

O problemă pe care dorim să o abordăm este relația dintre criminologie și politică. Într-adevăr, care este atitudinea statului față de știința în discuție. Investigațiile criminologice depind în mare măsură de interesele și pasiunile cercetătorului, investigații determinate de necesitățile sociale. Fiind însă destinate practicii combaterii criminalității, problematica unor atare investigații ține de comanda de stat.

În această ordine de idei, o deosebită importanță o are poziția civilă a criminologului, deoarece lui îi revine sarcina de a studia procesele și aspectele negative din viața socială și administrarea socială, de aceea, de multe ori, criminologul, care scoate în evidență deficiențele din activitatea guvernanților și politicienilor, este tratat ca oponent politic.

Par a fi trecute în istorie timpurile cînd criminologia avea menirea să fundamenteze teoretic interesele puterii privind combaterea

infracționalismului, bazându-se pe niște postulate pur ideologice. Savantul criminolog servește doar adevărul, iar criminologul meseriaș – puterea. Acesta ar fi încă un motiv pentru care structurile oficiale nu sunt interesate în dezvoltarea științei criminologice în țară. Fără îndoială, criminologia nu poate fi doar oficială, este nevoie de a crea un sistem de instituții, organizații, centre criminologice nu numai pe lângă structurile statale, ci și în cadrul instituțiilor de învățământ, de cercetări științifice și pe lângă organizațiile non guvernamentale.

În prezent criminalitatea, atât în Moldova, cât și în alte țări din spațiul ex-sovietic, diferă nu numai cantitativ, ci și calitativ de criminalitatea anilor 70–80. Anume atunci au fost elaborate și aplicate majoritatea metodelor de cercetare criminologică. Noua situație criminogenă necesită noi metode de cercetare, o nouă mentalitate criminologică, iar prin urmare, - și o nouă criminologie. Trecem printr-o perioadă în care vor fi supuse revizuirii chiar problemele conceptuale ale criminologiei, cum ar fi metodologia științei, locul și rolul acesteia în sistemul științelor, obiectul și scopul criminologiei. E bine, cel puțin, că nu mai e necesar a dovedi necesitatea existenței ca știință a criminologiei, a suveranității și identității ei ca ramură a științei.

Apariția noilor idei în criminologie trebuie să se bazeze pe cunoașterea perfectă a teoriilor criminologice contemporane, a istoriei criminologiei, pe o analiză și o atitudine critică față de toate conceptele și teoriile criminologice. Uneori, căutarea unor idei poate fi chiar absurdă și poate depăși limitele acceptate în prezent în criminologie. Asemenea idei și concepte apar la intersecția dintre diferite științe, care sunt departe de jurisprudență, de aceea considerăm că criminologii trebuie să insiste asupra unor studii interdisciplinare, în scopul cunoașterii profunde a proceselor care au loc în societate și care duc la transformări sociale, economice, politice, la schimbarea mentalității oamenilor etc. Aceasta este foarte important, deoarece nu de puține ori reformele sunt inițiate și se derulează sub influența unui interes criminal.

Actualmente, în procesul de structurizare și fondare a unei școli criminologice autohtone, au o importanță majoră investigațiile criminologice comparate. E necesar a studia criminalitatea din Republica Moldova în contextul tendințelor mondiale și regionale, deoarece, o dată cu trecerea de la un sistem social la altul, la economia

de piață (în cele mai barbare și denaturate forme de realizare), criminalitatea în țara noastră capătă trăsături și tendințe identice cu cele ale criminalității din țările înalt dezvoltate. Studiile comparate ar permite verificarea propriilor construcții criminologice, orientându-se spre aspectele pozitive și ocolindu-le pe cele negative cu care au avut deja a face diferite țări.

Statornicirea unei școli criminologice devine imposibilă fără elaborarea unui sistem eficient de instruire criminologică în țară, care ar permite crearea unei culturi criminologice în societate, formarea unei mentalități criminologice, ridicarea culturii juridice a specialiștilor antrenați în combaterea acestui flagel.

Din aceste motive considerăm necesară predarea cursului de criminologie nu numai la facultățile de drept, ci și la cele de sociologie, de psihologie, de politologie, și de pedagogie. Pentru instruirea criminologică se cere unificarea programelor de studii la disciplina *Criminologie* pentru toate instituțiile de învățământ din republică, revizuindu-se concomitent și conceptul de predare a criminologiei, care ar îmbina o pregătire teoretică fundamentală cu instruirea practică. Scopul nu trebuie să fie doar asimilarea cunoștințelor generale despre criminalitate, care, fără îndoială, stau la baza formării culturii juridice generale și favorizează gândirea juridică. Pentru formarea unei mentalități criminologice este indispensabil ca studentul să însușească cunoștințele criminologice ca instrument de influență asupra realității, adică să-și formeze abilități și deprinderi practice privind activitatea criminologică.

E necesar a trezi interesul pentru problemele criminologice, a demonstra valoarea și importanța practică a acestora, a stimula gândirea critică, pentru ca actualul student să poată rezolva de unul singur problemele ce vor apare în viitoarea lui activitate practică. El trebuie să știe să analizeze și să generalizeze faptele, să elucideze tendințele și determinantele fenomenului studiat, să poată vedea esența lucrurilor în mulțimea de fapte și particularități. Precum am menționat deja, formarea cadrelor științifice este, de asemenea, o problemă importantă, în prezent lipsind un concept și un sistem de pregătire a criminologilor, din cauza lipsei unei baze metodologice de cercetare. Am atestat acest lucru trecând în revistă studiile criminologice din ultimii ani.

Din cunoașterea relațiilor dintre criminalitate și factori sociali, în baza datelor statistice din ultimii 25-30 de ani, se impune găsirea unei metode optime de cercetare criminologică a transformărilor structurale ale criminalității ca reacție la realitatea socială, metodă ce ar putea fi aplicată ca model în viitoarele investigații criminologice.

Cu regret, nu există însă metode eficiente și unanim acceptabile ce ar reflecta statistica infraționalismului, iar metodele de cercetare științifică existente sunt ignorate de majoritatea criminologilor. Tezele de doctorat și studiile criminologice din ultimii ani sunt lipsite de o analiză cantitativă a fenomenului infrațional investigat.

E nevoie a elabora, cel puțin în linii generale, un model criminologic unic privind conceptul criminalității și determinarea acestuia din urmă, selectarea metodelor de cercetare a fenomenului crimă, a personalității infractorului, a eficienței măsurilor de contracarare și de combatere a criminalității.

În atenția savanților și practicienilor apar în prezent atât probleme referitoare la manifestări noi ale criminalității, care necesită o interpretare criminologică, cât și cele cunoscute deja, însă care au luat alte contururi criminogene și de aceea cer o intervenție criminologică.

Spre exemplu, trebuie supusă unei noi analize legătura dintre criminalitatea de violență și cea cupidantă, în special în domeniul economic. Actuală rămîne și problema criminalității în rîndurile minorilor și tineretului, criminalitatea organizată, criminalitatea latentă, aspectul criminologic al aplicării diferitelor tipuri de pedepse.

Necesită o dezvoltare continuă și teoriile criminologice speciale – victimologia, vailensologia, criminologia grupărilor criminale, criminopenologia, criminalitatea profesională și recidivistă etc.

Una dintre direcțiile de investigații ar fi studierea factorilor ce influențează eficacitatea normelor juridico-penale, funcția lor preventivă prin stimularea comportamentului licit și abținerea de la săvîrșirea de infracțiuni sub pericolul pedepsei. Cu alte cuvinte, este vorba de aspectul criminologic al procesului legislativ de criminalizare și decriminalizare.

Trebuie supuse cercetării și mecanismele de interconexiune a proceselor ce se derulează în sfera economică, politică, a culturii, de drept și a criminalității.

Paralel cu cunoașterea determinantelor fundamentale, de esență, ale criminalității, se impune și cunoașterea influenței nemijlocite a condițiilor social-economice și săvârșirea diferitelor tipuri de infracțiuni, adică e necesar a deplasa puțin accentul de pe investigațiile ce țin de determinatele criminalității ca fenomen social și a cauzelor săvârșirii infracțiunilor pe factorii ce determină schimbările negative ale criminalității. În acest sens ar fi nevoie de realizarea unor investigații comparate, istorico-criminologice și de o analiză amplă a situației criminologice din lume.

În prezent, apar probleme referitoare la persoanele care nu lucrează și nici nu învață, care consumă droguri, femeii care se prostituează și probleme privind migrații. Importantă rămîne și problema statutului social și comportamental al infractorilor. Schimbările ce au loc în stratificarea socială impun criminologilor un studiu privind influența acestui proces asupra comportamentului infracțional al reprezentanților diferitelor categorii sociale.

Probleme ale criminologiei sunt și cele aparținînd conștiinței juridice, tolerării comportamentului infracțional, deprinderii și admiterii modelului ilicit de realizare a intereselor și necesităților, nihilismului și cinismului juridic.

Devine actuală și problema criminalității persoanelor juridice, problema asigurării securității criminologice în condițiile „privatizării unor funcții polițienești”.

Ar fi binevenită antrenarea criminologilor în elaborarea cadrului juridic, ce ar corespunde realității criminogene și ar anticipa procesele negative din republică, antrenare în fundamentarea științifică și elaborarea unui sistem eficient de combatere a infracționalismului, formularea strategiei și politicii statale în vederea controlului asupra criminalității, elaborarea unui mecanism de securitate criminologică integrat în sistemul securității naționale.

În scopul creării unui mecanism național de asigurare criminologică a proceselor economice, sociale, legislative, culturale ce se desfășoară în societate și a măsurilor de combatere și prevenire a infracționalității propunem:

1. A adopta, la cel mai înalt nivel, o hotărîre referitoare la asigurarea științifică a măsurilor de control asupra criminalității și dezvoltării științei criminologice în Republica Moldova. A prevedea în Programele de stat realizarea obligatorie a cercetărilor științifice referitoare la unele probleme fundamentale și aplicative ce țin de securitatea națională în general și de combaterea criminalității în particular.

2. A fonda un sistem integral de asigurare științifică a combaterii criminalității cu utilizarea potențialului investigativ-analitic și informativ al ministerelor, departamentelor de stat, instituțiilor de învățămînt și de cercetări științifice. Tot aici e necesar a prevedea instituirea unui Centru național de cercetări științifice în domeniul combaterii criminalității și asigurării ordinii de drept (Centrul criminologic coordonator) – independent de influențele departamentale și interesele politice. A forma în cadrul Centrului criminologic o direcție informativ–analitică cu un bloc republican unic de statistică și informație în domeniul combaterii criminalității.

Centrul criminologic, afară de investigații criminologice, va elabora și recomandări privind direcțiile prioritare de cercetare a problemelor combaterii criminalității, va coordona cercetările științifice în domeniul criminologiei, va aproba tematica tezelor de doctorat.

3. A realiza măsuri îndreptate spre crearea unui sistem de pregătire și reciclare a criminologilor, a se lua măsuri concrete, care ar stimula cercetările științifice ale criminalității și ar prevedea dezvoltarea științei criminologice în republică.

4. A fonda un serviciu criminologic și a prezenta spre adoptare *Legea cu privire la expertiza criminologică*.

Insistăm asupra inițierii unei expertize criminologice obligatorii a tuturor proiectelor de lege, prezentate spre adoptare, întrucît fiecare lege generează modificarea relațiilor sociale și deseori legile, decretele și hotărîrile adoptate produc un efect cu totul neașteptat, în multe cazuri servind drept catalizator al diverselor încălcări și al apariției unor noi tipuri de infracțiuni. Expertiza criminologică obligatorie a proiectelor de legi, a programelor economice, sociale ar permite evitarea sau, cel puțin, diminuarea consecințelor negative, ar permite crearea unui cadru legislativ adecvat necesităților dezvoltării sociale.

Octavian Bejan,

*Președinte al Asociației
Tinerilor Juriști Cercetători,
șef al Secției Criminologie a
Centrului de cercetări științifice
al Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor
Interne al Republicii Moldova*

Perspectivile științei criminologice autohtone

Cucerirea suveranității și independenței naționale a declanșat o veritabilă erupție culturală în sinul poporului nostru. Unda revigorării culturale a impulsionat decisiv și știința criminologică autohtonă. Astfel, criminologia a cunoscut o dezvoltare vertiginoasă, înregistrând numeroase performanțe. Ascensiunea impresionantă a condus criminologia autohtonă la o fază calitativ superioară în devenirea ei. Criminologia noastră a început, de fapt, a se contura tot mai pronunțat, atingând punctul de constituire într-o știință propriu-zisă.

Constituirea criminologiei ca știință propriu-zisă implică însă o schimbare de atitudine, căci acum însăși criminologia devine obiect al atenției științifice, atât în ipostaza sistemului de cunoștințe, cât și în cea de activitate socială distinctă. De acum încolo, e nevoie a supune știința criminologică, sub ambele aspecte, unei analize critice necentenite, întru optimizarea dezvoltării teoretice și sporirea utilității practice a acesteia. Reflecțiile expuse în rândurile de mai jos constituie tocmai o încercare de a răspunde imperativului în discuție, evidențind carențele ce viciază dezvoltarea criminologiei autohtone și a propune totodată unele soluții de remediere a lor, inclusiv trasarea unor perspective.

Obiectivul primordial ce stă în fața criminologilor rezidă în necesitatea de a scoate știința criminologică autohtonă din mișcare preponderent spontană și haotică, conferindu-i un mers relativ orientat și relativ conjugat. Nu este vorba de o cvasitotală și centralizată

dirijare de tip oligarhic. Orice ingerință de acest gen în activitatea științifică este de natură a o perturba grav și a provoca repercusiuni malefice de lungă durată. Ideea constă, de fapt, în a realiza un minim necesar de coeziune între acțiunile criminologilor, respectând cu sfințenie principiile libertății de creație, libertății de opinie științifică și pluralității instituționale, adică urmînd legile de dezvoltare firească.

Realizarea acestui obiectiv este posibilă pe calea inițierii unui dialog activ și continuu între criminologi. Așa se face că la noi nu există o comunicare propriu-zisă între cercetători: nici prin intermediul lucrărilor tipărite și nici în mod direct. În lucrări, criminologii preferă, deocamdată, un monolog fără adresă precisă și fără polemici la subiect, de parcă s-ar vorbi în deșert. În consecință, bunăoară, problemele arzătoare aduse în discuție rămîn fără ecou, semnalele trase părănd a fi niște voci singuratice, care își pierd rapid forța de captare a atenției publice. Or, mobilizarea energiilor sociale întru contracararea unui rău social presupune alertarea neîncetată a opiniei publice, prin readucerea sistematică în prim-plan a chestiunii, analizarea și explicarea ei minuțioasă. La fel de acut se resimte și lipsa unor contacte științifice susținute între criminologi (cercetători, specialiști etc.). Ei încearcă, precumpănitor, a face criminologie pe cont propriu, detașați de acțiunile și eforturile similare ale colegilor de breaslă, delimitîndu-se parcă. Astfel, rămîn presante problemele generale, comune ale criminologiei și criminologilor, probleme care necesită acțiuni conjugate. De aceea, trebuie create și puse în acțiune diverse mecanisme de interacțiune intimă între criminologi, cum ar fi: organizarea periodică a conferințelor științifice, a meselor rotunde etc.; desfășurarea, mai mult sau mai puțin frecventă, a unor întruniri uzuale, în cadrul cărora să fie discutate probleme criminologice actuale și chestiuni curente, să aibă loc un schimb de informații etc.; efecturarea în comun a unor acțiuni criminologice etc. Asemenea legături ar favoriza coeziunea dintre ei, ar crea o opinie științifică, precum și ar conduce la o rezolvare, general acceptabilă, a multelor probleme ce mocnesc.

Înfiriparea opiniei științifice, ca formă de conștiință socială, are o însemnătate aparte. Ea reprezintă o pîrghie indispensabilă de autocontrol democratic în cercul criminologilor. Opinia științifică posedă capacitatea de a contribui substanțial la formarea unui mediu criminologic dinamic, coerent și percutant; la prevenirea unor

manifestări științifice aberante (de exemplu, tentația de a recurge la plagiat, de a-și aroga merite și demnități); la adoptarea unor etaloane benefice de reglare a conduitei membrilor; la instituirea unui mecanism nebirocratic și neformal de evaluare a rezultatelor și a competenței științifice în criminologie etc. Anume lipsa unei opinii științifice propriu-zisă a permis răspândirea alarmantă a unor manifestări vicioase în știința criminologică autohtonă.

O deosebită importanță pentru dezvoltarea fecundă a științei criminologice autohtone o are depășirea fazei de diletantism, în care ea persistă. Proces firesc în primă etapă, aceste acțiuni, mai mult disparate și diletante, urmează a fi transformate într-o activitate științifică matură și profesionistă. Problema e că, pe de o parte, majoritatea studiilor de criminologie efectuate se bazează pe reflecții și pe bunul-simț, ceea ce contravine exigențelor științifice. În plus, este nepermis de redus numărul investigațiilor empirice, adică se erodează fundamentul criminologiei, căci faptele (datele empirice) constituie esența modului științific de cunoaștere a realității. Pe de altă parte, criminologii noștri nu posedă o solidă educație științifică. Astfel, ei nu sunt inițiați în teoria științei, din care cauză au o imagine vagă sau generală despre fenomenul științific și despre activitatea științifică în complexitatea ei. De asemenea, criminologii cunosc insuficient metodologia cercetării științifice, de aceea ei se ghidează în investigațiile lor de bunul simț sau aplică defectuos metodele, tehnicile și procedeele de cercetare. Mai mult decât atât, criminologii nu stăpînesc nici măcar tehnica elaborării unei lucrări științifice. Prin urmare, se impune: (1) a extinde aria și ponderea cercetărilor empirice; (2) a desfășura abordările teoretice în temeiul unor raționamente riguroase, respectînd regulile metodologice; (3) a ridica nivelul de instruire științifică și, în special, metodologică a criminologilor, acordînd o atenție sporită corectitudinii aplicării metodelor, tehnicilor și procedeele de cercetare științifică; (4) a rezerva atenție tehnicii de elaborare a lucrărilor științifice.

De fenomenul diletantismului este legată și chestiunea pregătirii cadrelor criminologice. Din păcate, în pofida diverselor structuri, instituții, cursuri etc. create, nu a fost format un sistem sau, cel puțin, unele trepte eficace și eficiente de instruire criminologică. Se caracterizează prin ineficacitate atît pregătirea specialiștilor, cît și a cadrelor didactice sau a cercetătorilor criminologi. Formarea

specialiștilor criminologi este extrem de dificil a o realiza, în condițiile în care activitatea criminologică nu este inclusă în nomenclatorul oficial al profesiilor. De aceea, accentul rămîne a fi pus pe instruirea criminologică a specialiștilor din domenii tangente (polițiști, juriști, sociologi, psihologi etc.). În acest caz, contează enorm ajustarea optimă a materiei criminologice la nevoile specialităților respective, ceea ce va conduce la o mai înaltă apreciere a criminologiei și, implicit, a utilității ei. Formarea cadrelor didactice și științifice ține de studiile postuniversitare. Cadrele didactice sunt pregătite la masterat, însă necorespunzător, pentru că nu există programe specializate de formare a cadrelor didactice criminologice. Absolvenții masteratului capătă, de fapt, o pregătire generală, într-un domeniu mult prea extins: drept penal, criminologie și drept penitenciar. O situație similară există și în instruirea cadrelor științifice. Formarea cercetătorilor criminologi se face în cadrul masteratului și doctoratului. Dincolo de faptul că această pregătire include o mulțime de discipline de prisos, iar domeniul este nejustificat extins, ea denotă o carență gravă, fundamentală: lipsa unei instruiți metodologice solide, ba încă nici suficiente. La cele menționate se mai adaugă și caracterul teoretic al instruiți, fiind neglijată formarea unor deprinderi și priceperi practice. În consecință, criminologii noștri devin cercetători pe cont propriu, căci fiecare se cultivă cum poate, iar formarea lor durează o perioadă îndelungată. Iată de ce, este necesar a opera modificări serioase actualului sistem de pregătire a criminologilor.

Oricum, potențialul criminologic rămîne, sub aspectul cantitativ, redus. Dacă la necesitățile reale ale societății în sfera controlului criminalității raportăm numărul unităților de cercetare criminologică, numărul persoanelor antrenate în sistemul științific și didactic, capacitatea economică de susținere a activității științifice și didactice, vom constata că nu există, deocamdată, posibilitatea de a beneficia de un efectiv relativ complet de cercetători. De aceea, este indispensabil a coopta cercetători din domenii limitrofe, cum ar fi sociologia, dreptul, economia, psihologia etc. în activitatea criminologică. O certă utilitate ar avea și cooptarea practicienilor în activitatea de cercetare criminologică, a căror contribuție specifică ar completa fructuos cunoștințele aplicative.

Un imperativ al momentului îl constituie, după cum o arată viața, clădirea unei tradiții în știința și în activitatea criminologică. Statornicirea unei tradiții criminologice ar însemna: (1) instituirea unor norme nescrise, exprimate prin conduita criminologilor și transmise din generație în generație, care ar consacra modalități optime de a proceda în diverse situații; (2) stabilirea unor înalte standarde științifice; (3) consolidarea mediului criminologic și ordonarea lui; (4) diminuarea, prin intermediul unui control informal exercitat, a eventualelor manifestări nocive, neștiințifice (plagiat, compilație, deturnare de rezultate științifice, arogarea de merite și demnități, proliferarea lucrărilor de o calitate proastă etc.); (5) crearea unui mediu propice de bună educare a tinerilor criminologi, conferind, în acest fel, continuitate spiritului instaurat și experienței acumulate. Întemeierea unei tradiții în mediul criminologilor ar forma condiții favorabile propășirii științei criminologice autohtone, pentru că acolo unde există o puternică și eficace tradiție, anume acolo dăinuie performanța. De menționat că inexistența unei atare tradiții criminologice a făcut posibilă producerea a numeroase manifestări deplasate, sterile și păguboase în criminologia autohtonă. Desigur, o tradiție trainică și eficace nu poate fi edificată peste noapte, această operă presupune o muncă laborioasă, susținută și de o lungă durată. Important este însă a conștientiza deplina semnificație a tradiției și că fiecare piatră pusă la temelia ei va aduce beneficii neîntârziată și sigure.

De asemenea, se face simțită absența unei elite criminologice. O elită științifică se compune din oameni de știință de o certă valoare, reprezentând drept model de probitate și competență. Pe umerii acestor frunzași cade sarcina de: (1) a veghea la sănătatea morală și profesională a criminologiei; (2) a constitui un liant între criminologi; (3) a remarca și a încuraja tendințele pozitive din criminologia națională; (4) a ține criminologia ancorată în necesitățile practice, făcând-o pe cât se poate de utilă societății; (5) a se preocupa de dezvoltarea continuă a științei criminologice naționale; (6) a promova știința criminologică în societate. Problema nu constă în faptul că nu există personalități capabile a exercita rolul de lider, ci că ele nu se încumetă sau nu realizează nevoia stringentă de a prelua această obligație morală. De aceea, pe ordinea zilei stă chestiunea de a desprinde o elită criminologică autohtonă, care și-ar asuma

responsabilitatea pentru destinul științei criminologice autohtone și pentru integrarea ei în criminologia națională.

Criminologia autohtonă este afectată grav de o serie de fenomene nefaste. În primul rând, este vorba de plagiat. Acest fenomen se manifestă sub două forme. O modalitate rezidă în traducerea, de altminteri, neinspirată a lucrărilor rusești de specialitate (uneori ucrainene sau de altă origine). Mai există o modalitate constând în preluarea de texte din lucrările românești de criminologie ale autorilor din dreapta Prutului. Unii nu se sinchisesc a-i plagia chiar pe autorii locali. Multe lucrări, astfel plătuite, includ pasaje extinse de text plagiat, ba chiar se întîlnesc și lucrări integral plătiate. În rîndul al doilea, crește numărul compilațiilor¹. Criminologii noștri înțeleg a face știință prin a consulta cîteva surse bibliografice în problemă, iar apoi, din ideile selectate încropesc „propria operă”, strecurînd, uneori, și unele gînduri personale sau anexînd o interpretare superfluă. Prizonieri ai propriei ignoranțe, pseudosavanții nici nu bănuiesc că ochiului bine inițiat nu-i scapă asemenea matrapazlicuri. Trezește însă nedumerire și, totodată, îngrijorează atitudinea criminologilor. Se găsesc dintre acei care consideră atare aberații științifice drept o normalitate. Ei cred că anume așa se face știință și aici se ascunde pericolul cel mai mare. Prin urmare, se cere urgent a ne descotorosi de asemenea practici malefice, ce surpă știința criminologică autohtonă și a demonta mentalitatea care le alimentează.

Dezvoltarea sănătoasă a criminologiei autohtone este perturbată și de o altă meteahnă degradantă. Este vorba de năravul potențaților (științifici și administrativi) de a-și impune numele pe lucrările elaborate de alții. O astfel de practică păguboasă constituie un impediment major în afirmarea tinerilor cercetători și, mai ales, a generat un sistem ineficient de activitate științifică. Fără demolarea acestui sistem ineficient nu este cu putință a spori randamentul activității criminologice atît științifice, cît și practice. În atare sens, pot fi întreprinși diferiți pași: unul ar fi de a da în vileag, constant, toate cazurile de acest gen și a le supune, necruțator, oprobiului public.

¹ Despre determinanții acestor fenomene vezi *Evoluția științei criminologice în Basarabia*, în „Studii criminologice și juridice privind criminalitatea, Chișinău, 2001, p.42.

Dă semne evidente de slăbiciune sistemul științific moștenit din epoca comunistă și sub alt aspect. Sistemul în cauză se caracterizează printr-o ierarhizare, formalizare și birocratizare excesivă. Astfel, el include multiple hățșuri instituționale, care îl subordonează strâns pe cercetător. Condițiile create de acest sistem științific consacră puterea celor cu titluri întinse și cu fotolii mari, indiferent de reala lor valoare. Viața impune, desigur, atenuări și derogări, insuficiente însă. În lipsa unor alternative satisfăcătoare, oamenii de știință sunt siliți a se lăsa încorsetați în chingile sistemului, pentru a-și lărgi întrucîtva perspectivele. Situația înfățișată este generală, dar vizează și domeniul criminologiei. Schimbarea trebuie operată deci la nivel global, social. Totuși, pînă la materializarea unui atare deziderat, pot fi realizate multe lucruri utile pe calea acțiunii informale, neguvernamentale sau locale. Important este a ne călăuzi după principiul: a pune în capul mesei rezultatele efective ale cercetătorului, nu titlul sau demnitatea deținută. În consecință, criminologii nu vor alerga după hîrtii și funcții înalte, ci se vor îngriji de aptitudinile și de faptele lor profesionale.

În ceea ce privește conținutul criminologiei, se cer remarcate următoarele.

Mai întîi de toate, este imperios necesar a revizui *concepția de a fi* urmată de știința noastră criminologică. Cunoașterea și creația criminologică trebuie întemeiată pe o filozofie, a cărei idee centrală ar fi: concentrarea studiului criminologic asupra necesităților practice imediate, relevînd aspectele pronunțat aplicative și elaborînd soluții concrete. Din păcate, criminologii autohtoni neglijează nepermis această sarcină majoră a criminologiei. Deși partea covîrșitoare a cercetătorilor se referă la probleme cu caracter aplicativ, autorii lor nu stăruie asupra cunoștințelor direct aplicabile în activitatea practică și nu elaborează mecanisme sau procedee de implementare a lor. Într-adevăr, sarcina primordială a criminologiei consistă în descrierea și în explicarea criminalității sub toate laturile, adică ea are destinația de a reprezenta formele de manifestare a fenomenului, a învedera esența, a contura trăsăturile și a releva legile de existență ale lui. Cunoștințele obținute constituie fundamentul metodologic pentru științele particulare (drept penal, criminalistică, activitate operativă de investigație, psihologia crimei, economia etc.), care le concretizează în funcție de domeniul propriu. Totuși, misiunea criminologiei nu se

rezumă la atât, cercetătorii ezită însă a merge mai departe. Cuvîntul greu și-l spune, probabil, responsabilitatea pe care o implică prescrierea de remedii sociale și lipsa unor abilități de a efectua asemenea investigații. De aceea, ei invocă adesea insuficiența cunoștințelor științifice. Or, după cum a remarcat ilustrul criminolog american Edwin H. Sutherland, dacă programele practice de control asupra criminalității vor aștepta pînă cînd cunoștințele teoretice vor fi complete, ele vor aștepta o veșnicie, căci cunoștințele teoretice se dezvoltă semnificativ anume prin eforturile de control social². Este cazul ca criminologii să se pătrundă de însemnătatea acută a cunoștințelor direct aplicabile în activitatea practică și a soluțiilor concrete, acordîndu-le o atenție specială în studiile abordate. În plus, unele atribuții de acest gen cad expres în sarcina criminologilor, cum ar fi: elaborarea politicii criminologice, a programelor de prevenire și de contracarare a criminalității etc. În calitate de activitate socială, știința criminologică are menirea de a satisface necesitățile societății în stăpînirea și diminuarea manifestărilor criminale, iar societatea are nevoie de acțiuni concrete, prompte și eficace în acest sens. De aici reiese obligația criminologilor de a se călăuzi după acest considerent.

Principiul enunțat și filozofia proiectată ar trebui să formeze și prisma de construire a politicii criminologice. Societatea noastră parcurge, în prezent, o perioadă ieșită din comun. Astfel, criminalitatea a urcat la cote patologice, înregistrînd un număr record de infracțiuni. Concomitent, au luat amploare majoritatea tipurilor de criminalitate. Mai grav este însă faptul că s-a șters hotarul moral dintre acțiunile licite și cele ilicite, unica delimitare fiind cea juridică. Încălcarea legii, inclusiv infracțiunea, a devenit un mod uzual de realizare a intereselor. Dreptul, legea și-au pierdut suportul etic, iar ca urmare și-au redus substanțial puterea de acțiune. Criminalitatea s-a transformat într-un fenomen de tipul unei trombe uriașe, extrem de greu a-l stăvili. Pe de altă parte, societatea este pauperă și dispune de resurse infime pentru acțiunea anticrimă. În aceste condiții, este imposibilă o ofensivă totală a organelor de drept împotriva manifestărilor infracționale, ba chiar este zadarnică, pentru că ar viza

² Edwin H. Sutherland și Donald R. Cressey, *Criminology*, 9th ed., J.B.Lippincott Company, Philadelphia, 1974, p.3.

un segment prea extins al populației. Or, legea nu poate fi niciodată mai presus decât un popor. Dreptul, legea constituie o emanație a unui popor și rațiunea lui de a exista constă în crearea unor astfel de condiții sociale care ar asigura indivizilor posibilități reale de realizare a intereselor materiale și spirituale. Prin urmare, este ineluctabil a fundamenta politica criminologică pe aspectul prevenirii, realizat la nivel macrosocial. Aici organele de drept au puține de făcut: atare activitate ține de competența legiuitorului și a executivului. Totuși, acțiunea socială nu va reuși, dacă nu va fi completată cu măsuri de contracarare a actelor infracționale. Zelul netemperat ne face a ataca toate tipurile de criminalitate ce ne amenință. O asemenea abordare este însă superficială, irațională și nejustificată. Societatea nu are forța de a rezolva toate problemele pe care le înfruntă, nici măcar atunci când traversează o stare de normalitate, cu atât mai mult ea nu va izbuti în vremuri de restriște. Din cele mai sus menționate rezultă că este corect a aplica metoda priorităților, adică a focaliza eforturile asupra necesităților practice imediate. Astfel, în societatea noastră se manifestă câteva tipuri de criminalitate cu un impact fatal. Acțiunea lor distructivă provoacă cele mai grave prejudicii societății, zădărniciind tentativele de a redresa starea deplorabilă în care ne aflăm. Este vorba de corupție, de crima organizată și de economia subterană. Corupția paralizează societatea, crima organizată o criminalizează, în timp ce economia subterană o sărăcește. Așadar, acțiunea organelor de drept trebuie orientată prioritar spre contracararea acestor tipuri de criminalitate, iar politica criminologică - elaborată corespunzător. Până nu vor fi luate sub control anume aceste fenomene patologice, pericolul care subminează viața socială nu va putea fi înlăturat. Mai mult decât atât. Însăși soluționarea problemei criminalității nu poate fi realizată fără a rezolva problema corupției, a crimei organizate și a economiei subterane, deoarece ele alimentează multiple, diferite acte infracționale, amplificând criminalitatea în genere. Cu alte cuvinte, chiar dacă vom diminua, spre exemplu, criminalitatea în familie, criminalitatea contra mediului, criminalitatea minorilor, criminalitatea de violență etc., nu vom îndepărta răul esențial din societate.

Se cuvine ca și cercetătorii să adopte o logică similară. Din păcate, problemele-cheie nu au beneficiat de o atenție suficientă. Cercetătorii au supus studiului o gamă largă de aspecte ale criminalității, fapt pozitiv în sine, dar au făcut-o, involuntar, în

detrimentul necesităților practice imediate. O atare strategie este cu atât mai inadecvată, cu cât societatea noastră dispune de un potențial criminologic minim. În condițiile unei capacități științifice reduse în domeniul criminologiei, este importantă o distribuire judicioasă a resurselor disponibile. Prin urmare, cercetarea criminologică trebuie canalizată, în principal, spre problemele majore și presante. În speță, este vorba, în general, de politica criminologică, iar în particular, de corupție, crima organizată și economia subterană. Aceste subiecte arzătoare necesită a fi puse și iarăși puse în discuție, fără istov, pînă la epuizarea sau soluționarea problemei. Totodată, este eficace ca criminologii să alerteze, continuu, opinia publică și factorii de decizie despre chestiunile de urgență în prevenirea și contracararea criminalității, întru propulsarea acțiunii sociale anticrimă.

Aserțiunile noastre sunt confirmate și de tendința tot mai pronunțată pe care o manifestă știința. Ea constă într-o orientare preponderent spre necesitățile stringente ale vieții. Știința este chemată a răspunde, înainte de toate, problemelor presante ale vieții, servind drept instrument în acțiunea socială. De aceea, sistemul și caracterul activității științifice suportă, ineluctabil, modificări în acest sens, în timp ce oamenii de știință au obligația a proceda în consecință, adică să se alinieze oportun cerințelor vieții.

A acorda prioritate preocupărilor curente nu înseamnă însă abandonarea cercetărilor metodologice. Studiile fundamentale sunt indispensabile criminologiei, deoarece soluționarea problemelor practice presupune, așa precum remarca, pătrunzător, Valeriu Bujor, un anumit nivel de dezvoltare a însăși științei criminologice, aceasta pentru că neclarificarea problemelor generale, fundamentale împiedică sau face imposibilă rezolvarea celor particulare. De aceea, luînd în considerație interesele practice, este nevoie a nu uita și de necesitățile științei criminologice³. Importanța studiilor fundamentale rezidă în capacitatea și în funcția lor de a generaliza informațiile particulare acumulate, în vederea relevării legilor generale de existență ale fenomenului cercetat, fapt care permite a cunoaște și a influența asupra factorilor esențiali, căci în situația în care criminalitatea atinge dimensiuni patologice, înregistrînd o sporire sub mai toate aspectele, sunt necesare remedii generale, macrosociale ce lovesc în cauza

³ Валерий Бужор, *О сущности преступности*, Кишинэу, 1998, p.87.

fenomenului, nu în factorii particulari care numai îl amplifică sau îl modifică. Cunoștințele fundamentale constituie, de asemenea, temelia metodologică pentru cercetările criminologice particulare, oferindu-le cadru teoretic pentru interpretarea fenomenelor studiate și pentru elaborarea unor soluții principial corecte. În plus, studiilor fundamentale le revine sarcina de a găsi noi metode de cercetare, în măsură a contribui la dezvoltarea științei criminologice.

Problema fundamentală ce stă în fața științei criminologice naționale constă în a alege filozofia socială care va constitui baza ei metodologică. A nune opțiunea făcută în acest sens va predetermina perspectivele de propășire a criminologiei naționale. O atare decizie nu poate fi eludată, deoarece acțiunea anticrimă este, în esență, de natură socială, adică depășește limitele înguste ale activității organelor de drept. Criminalitatea reprezintă un fenomen social, ancorat intim în ansamblul fenomenelor și proceselor sociale. Mai mult decât atât, ea reprezintă o consecință a interacțiunii altor fenomene sociale, fiind lipsită de calitatea de fenomen primar, așa cum este, bunăoară, activitatea, interacțiunea dintre indivizi etc. Crima constituie un fenomen social derivat, care abia apoi începe a influența asupra altor fenomene sociale. De aceea, în cazul în care criminalitatea este generată de factori sociali puternici și stabili, măsurile juridice sau polițienești se dovedesc a fi sterile, iar fenomenul poate fi stăpînit numai pe calea acțiunii sociale, cu caracter de prevenire. Alegerea sau elaborarea acțiunilor sociale se face, evident, în funcție de o anumită concepție socială, mai mult sau mai puțin difuză, pe care se sprijină și concepția criminologică. În consecință, cu cât filozofia socială și, deci, criminologică adoptată este mai reușită, cu atât acțiunile sociale anticrimă vor fi mai eficiente, pe termen scurt, și mai benefice, pe termen lung. Astfel, experiența agonisită de omenire de-a lungul veacurilor și, în special, în secolul care tocmai s-a încheiat dezvăluie opțiunea optimă - filozofia socială promovată în țările occidentale. Ea poate fi definită prin următoarele principii capitale: economie de piață de tip capitalist, regim politic democrat, societate civilă dominantă și un pregnant accent pe drepturile și libertățile omului. A nune această concepție socială este imperios necesar a o pune drept fundament pentru știința criminologică națională. Desigur, spiritul cutezător ne îndeamnă frenetic spre perfecțiune. Este naiv și aberant de orgolios totuși a crede că poate fi inventată peste noapte o nouă și o mai bună

filozofie socială. Filozofia socială occidentală nu reprezintă produsul unui creier excepțional de dotat. Ea s-a creat treptat, cale de secole, prin experiență îndelungată însușită din realitatea implacabilă și coroborată de eforturile unor minți lucide. ...Lock, Hobbes, Montesquieu, Helvetius, Spencer, iată doar câțiva dintre cei care și-au adus o contribuție prețioasă la această operă socială. Pe deasupra, concepția socială occidentală reflectă limitele posibilităților obiective de realizare a unei organizări sociale libere și prospere. Experimentele sociale din ultimul secol confirmă cu prisosință acest adevăr. Așadar, dezvoltarea științei criminologice naționale presupune preluarea și aprofundarea filozofiei sociale occidentale drept fundament metodologic.

Pentru o înfăptuire cu succes a transformării menționate se cere însă a ne descătușa de mentalitatea comunistă. Nu-i vorbă, o parte considerabilă dintre savanți a pătruns caracterul utopic al concepțiilor sociale de factură comunistă, delimitându-se, în fond, de ele. În același timp, ei au mai păstrat numeroase clișee inoculate de educația comunistă, a căror înrîurire imperceptibilă se manifestă apoi în rezultatele lor „științifice”. Atare convingeri, principii, idei, date etc. eronate viciază semnificativ raționamentele cercetătorului, diminuând substanțial capacitatea lui de inovație progresistă. În contextul de față, se cere, deopotrivă, a înlătura dependența criminologiei autohtone de criminologia ruso-sovietică și ucraineană. Dincolo de meritele incontestabile în domeniu, ele sunt profund contaminate de spiritul comunist. Preluarea adesea fără discernământ și fără o doză sănătoasă de suspiciune a informației criminologice din știința ruso-sovietică sau ucraineană, îl plasează, din capul locului, pe criminolog (cercetător, specialist sau cadru didactic) într-o situație defectuoasă. Iată de ce, este potrivită o atitudine circumspectă față de informația criminologică care provine din surse ruso-sovietice sau ucrainene.

Dat fiind potențialul științific redus și posibilitățile lui limitate de dezvoltare, știința criminologică autohtonă este obligată a merge pe calea cea mai scurtă în rezolvarea problemelor criminologice, teoretice și practice. Cu alte cuvinte, orientarea cognitivă corectă rezidă în a supune, precumpănitor, cercetării aspectele calitative ale fenomenelor studiate și mai puțin cele cantitative. Astfel, atenția criminologului va stărui asupra esenței, cauzei fenomenelor și asupra elementelor lor semnificative, evitând a irosi eforturile pentru aspectele secundare.

Acest mod de abordare va permite a lovi problemele criminologice în miezul lor și a elabora mijloace - cheie, judicioase și precise de acțiune, chiar dacă puține la număr. Desigur, realizarea dezideratului evidențiat nu este atât de facilă, precum ar părea la prima vedere. Începând însă prin a tinde conștient spre efectuarea unor căutări științifice pronunțat calitative, treptat vor fi descoperite mijloacele metodologice necesare unor asemenea studii, fiind acumulată și experiența de rigoare. Drept rezultat, știința criminologică autohtonă poate că nu va produce un număr impunător de lucrări de specialitate, dar, cu certitudine, va excela prin profunzimea lor.

O cale firească și vitală de propășire a științei criminologice autohtone constă în a așeza studiile criminologice pe temelia culturii naționale, urmînd firul și identitatea clădită de milenii. Din nenorocire, ocupația ruso-sovietică a semănat o deznaționalizare acerbă, necruțătoare, înstrăinîndu-ne de spiritul nostru național. Savanții autohtoni au fost, în acest fel, privați de un izvor adînc de inspirație și de indentitate, încît au fost siliți a recurge la imitații lipsite de originalitate și de personalitate. Pentru a repara prejudiciul cauzat, criminologii trebuie acum să-și lărgească zi de zi orizontul cultural, asimilînd tezaurul spiritual național. Valorificarea spiritului național va conduce neîntîrziat la alimentarea originalității și a forței de creație în cunoașterea științifică, precum și va contribui esențialmente la modelarea specificului și personalității gîndirii criminologice naționale.

De natură a impulsiona știința criminologică sunt și legăturile cu alte științe. Criminologii ar face bine dacă ar răscoli mai des printre realizările celorlalte științe, întru preluarea informației utile. Din păcate, ei mențin un contact, în cel mai bun caz, firav și sporadic cu rezultatele recente din științele tangente. Chiar și atunci cînd subiectul sau aspectul cercetat denotă o evidentă conexiune cu fenomenele studiate de alte științe, criminologii omit a consulta literatura în materie din științele respective. Mai mult decît atât, este propice dezvoltării criminologiei inițierea profundă a criminologului într-un oarecare alt domeniu științific (sociologic, psihologic, juridic etc.). Contactele cu alte științe ar aduce un suflu nou în criminologie, ar dezvălui noi laturi ale obiectului de studiu, ar amplifica capacitatea de explicație, precum și ar deschide noi perspective de cercetare criminologică. Posibilitățile euristice ale unor astfel de relații între

științele particulare sunt, de fapt, multiple, iar explorarea acestora trebuie să constituie o componentă firească în activitatea științifică. Or, natura formează un tot întreg, de aceea, cunoașterea și explicarea deplină a unui lucru presupune pătrunderea în esența lui, a-i releva însușirile ce-l caracterizează, a-i învedera cauza și a-i stabili legile după care iau naștere raporturile dintre dînsul și lucrurile cu care el interacționează, toate acestea fiind privite în complex.

Binevenită ar fi și elaborarea unor lucrări complexe. Spre exemplu, o lucrare referitoare la crima organizată ce ar include o tratare, în capitole separate, a problemei sub aspectele: criminologic, penal, criminalistic, investigativ-operativ etc. s-ar bucura de apreciere între lucrătorii practicieni; sau ar putea fi abordată, într-o singură lucrare, aspectele: criminologic, politologic, psihologic etc. Procedul este potrivit și la alcătuirea materialelor didactice. Prezentarea multilaterală a unui subiect facilitează înțelegerea lui și formează studentului capacitatea de a-și proiecta activitatea în ansamblu, de a sesiza unitatea și locul fiecărei acțiuni învățate la discipline de sine stătătoare. De asemenea, ar fi fecundă efectuarea de cercetări multidisciplinare într-o anumită problemă.

Dincolo de considerentele analizate, se cer menționate următoarele.

În condițiile unui potențial științifico-criminologic redus este necesar a găsi diverse modalități de compensare a penuriei de informație criminologică. Printre altele, poate fi creat un mecanism de colectare și preluare operativă a realizărilor de ultimă oră în materie de criminologie din țările avansate din acest punct de vedere și care au înregistrat succese în urma implementării lor. Această sarcină este mult ușurată de existența rețelei internaționale computerizate „Internet” și a noianului de informații vehiculate prin ea, ale cărei posibilități sunt exploatare, deocamdată, într-o înfimă măsură de societatea noastră. Un asemenea mecanism ar furniza o cantitate suficientă de cunoștințe științifice, acoperind golurile din criminologia autohtonă. În plus, am obține informație de înaltă calitate, chiar verificată prin experiența socială.

Pentru educarea cadrelor criminologice de înaltă calificare este indicată trimiterea tinerilor la studii în țările cu tradiție și cu performanțe deosebite în criminologie. În această ordine de idei, constatăm, cu regret, relațiile superficiale sau formale pe care le au

criminologii noștri cu savanții și cu specialiștii din străinătate. Nu există, din păcate, nici între cele două state românești o integrare științifico-criminologică pe măsura posibilităților și necesităților. Mai ales în această privință ar putea fi stabilită o conlucrare strânsă și fructuoasă.

De remarcat, absența cu desăvârșire din bibliografia autohtonă a lucrărilor de criminologie traduse din limbi străine. O atare stare de lucruri poate fi apreciată drept deplorabilă, deoarece traducerea lucrărilor de referință în domeniul constituie o condiție indispensabilă pentru dezvoltarea solidă a unei științe. Traducerea unei lucrări de valoare poate stimula cercetarea științifică într-o anumită problemă și suplini lacunele din știința criminologică națională. De aceea, este stringent nevoie a iniția o asemenea activitate de traducere a operelor criminologice și a lucrărilor recente în probleme arzătoare pentru societatea noastră. Unde mai pui că filologii autohtoni nu prea sunt solicitați în activități de această natură.

Se face tot mai simțită inexistența unei reviste de specialitate. O dată cu cucerirea independenței și a avântului criminologic care i-a urmat, au devenit vădit insuficiente publicațiile tipărite. Astfel, numărul lucrărilor criminologice elaborate depășește simțitor posibilitățile de tipărire, ele rămânând a zace în sertarele cercetătorilor fără a fi puse în serviciul public. Acest fapt nu numai că privează societatea de suportul științific de care are nevoie, ci și îi descurajează pe savanți de a continua cu aceeași râvnă eforturile lor științifice. Prin urmare, este de actualitate găsirea unor modalități de a edita o revistă de criminologie.

În activitatea criminologică, un rol important le revine organizațiilor neguvernamentale ale criminologilor. Ele au menirea de a unifica potențialul criminologic, de a organiza și de a promova activitatea criminologică (științifică, didactică și practică). Drept răspuns la cerințele vieții și la noi a fost creată o asemenea organizație – Asociația Independentă de Criminologie din Republica Moldova. Ea a debutat promițător, reușind o serie de realizări notabile. Ulterior A.I.C.R.M. a deraiat însă de la calea proiectată, împotmolindu-se în interese meschine, mercantile. Ca rezultat, ea a încetat a mai forma un liant între criminologi și un factor de organizare și de promovare a

activității lor⁴. Activitatea criminologică nu se poate totuși lipsi de un atare element funcțional. Acest fapt impune criminologilor o alegere: fie fondarea unei (eventual, unor) alte organizații, fie resuscitarea celei existente. Prima variantă se lovește de teama eșecului, care se trage din tentativa precedentă, și de absența unei inițiative; unde mai pui că frontispiciul A.I.C.R.M. stă ca un semn interogativ, care nu moare, dar nici nu te lasă să trăiești. A doua variantă se lovește de sentimentul de alienare și de frustrare provocat de politica adoptată în A.I.C.R.M. și de complicațiile serioase rezultate din activitatea acesteia de pînă acum. Oricum, chestiunea organizației neguvernamentale a criminologilor (în prima sau în a doua variantă, ori, poate, alta terță) nu poate fi eludată, iar dezlegarea ei nu suferă o amînare îndelungată.

Dezvoltarea criminologiei este de neconceput fără o participație amplă și directă a specialiștilor criminologi în activitatea practică. Astăzi nu există lucrători criminologi propriu-zisi în nici o sferă de activitate socială, deși există largi posibilități de utilizare a muncii criminologice. Aici îi exceptăm pe lucrătorii organelor de drept antrenați în prevenirea și contracararea criminalității. Bunăoară, ar trebui să fie instituită funcția de criminolog în: aparatul central al Ministerului Afacerilor Interne, în comisariatele de poliție, în Inspectoratul pentru minori sau în alte subdiviziuni ale ministerului; în serviciile de asistență socială; în organele vamale, în Ministerul de Justiție și în subdiviziunile sale; în organele de procuratură; în penitenciare și în instituțiile de corecție etc. În această ordine de idei, menționăm că nomenclatorul oficial nu include profesia „criminolog”. Este evidentă deci însemnătatea întreprinderii unor acțiuni concrete în vederea modificării situației în cauză.

Așadar, știința criminologică autohtonă a atins acea fază în care nu are cum să se dezvolte eficace și eficient prin acțiuni spontane și disparate, ci necesită o anumită organizare și orientare a activității criminologice. Iată de ce, criminologii sunt obligați, de acum încolo, a supune neîncetat știința criminologică unei analize critice, întru optimizarea dezvoltării teoretice și a sporirii utilității ei practice.

⁴ Vezi mai amănunțit în *Evoluția științei criminologice în Basarabia*, în „Studii criminologice și juridice privind criminalitatea”, Chișinău, 2001, pp.40-41.

Gheorghe Gladchi,

*decan al Facultății Drept a
Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor
Interne al Republicii Moldova*

Definiția criminologiei (opinii și controverse)

În majoritatea lucrărilor criminologice care abordând probleme generale ale criminalității întâlnim definiții ale științei criminologiei. Marea diversitate a definițiilor se explică prin dorința diferiților autori de a demonstra originalitate precum și în funcție de concepția și viziunea lor cu privire la obiectul, scopul și funcțiile criminologiei. Definițiile date criminologiei contemporane se deosebesc unele de altele prin gradul de generalizare a lor, prin conținutul obiectului și domeniul de cercetare al acestei științe.

Printr-o **definiție** cu adevărat **generală** dată criminologiei, aceasta din urmă este considerată drept o știință despre fenomenul criminalității¹. O definiție similară aparține autorilor români Costică Păun, Gheorghe Nistoreanu, Tudor Amza, Valerian Cioclei: criminologia este știința care studiază fenomenul social al criminalității în scopul prevenirii și combaterii acestuia². Atare definiții sunt corecte, dar prea generale, prea sintetice și nu relevă trăsăturile specifice proprii științei criminologice.

Se mai propun de **asemenea definiții care reduc domeniul criminologiei la cercetarea crimei**. De exemplu: criminologia este o știință socială care studiază crima ca fenomen social, cauzele de

¹ X.Ю. Кернер (составитель), *Криминология. Словарь – справочник*, НОРМА, Москва, 1998, p.121.

² Gheorghe Nistoreanu și Costică Păun, *Criminologie*, Editura Didactică și pedagogică R.A., București, 1995, p.52; Tudor Amza, *Criminologie*, Lumina-Lex, București, 1998, p.43; Valerian Cioclei, *Manual de criminologie*, Editura ALL BECK, București, 1998, p.57.

aparitie și elaborează măsuri de prevenire, de control și de contracarare a fenomenului investigat³. „Enciclopedia Britanica” definește criminologia ca studiu științific al comportamentului infracțional. Acest studiu se bazează pe rezultatele științifice ale biologiei, antropologiei, fiziologiei, medicinei, psihiatriei, psihologiei, criminalisticii, sociologiei, economiei, dreptului și penologiei. Uneori criminologul este numit detectiv sau anchetator iscusit și de o înaltă calificare⁴. Alți autori, dimpotrivă, **conferă definiției criminologiei o accepțiune prea largă extinzându-i în felul acesta obiectul** de cercetare. Obiectul criminologiei include în opinia lor atât criminalitatea penală, cât și alte deviații sociale. Astfel, profesorul german von Hans Joachim Schneider propune următoarea definiție: „Criminologia încearcă a explica rațional dimensiunile, formele de manifestare, dezvoltarea, cauzele criminalității și ale comportamentului antisocial ca apoi să dea rețete de reacție corectă față de criminalitate”⁵. Sociologul american Edwin H. Sutherland extinde foarte mult obiectul criminologiei afirmând că această știință studiază „procesele elaborării legilor, ale încălcării acestora și ale reacției sociale împotriva acelor care încalcă legile”. Întrucât asemenea procese sunt organic legate între ele, interacțiunile care le unesc constituie principalul obiect de studiu al criminologiei⁶. Așadar, în viziunea autorului: obiectul criminologiei înglobează atât faptele prin care este încălcată legea penală, cât și cele de natură civilă și administrativă, inclusiv procesele de elaborare a legilor și reacția socială împotriva acelor care încalcă legile.

În literatura de specialitate, cele mai răspândite sunt **definițiile descriptive date criminologiei** care, de fapt, încearcă să cuprindă, în măsură mai mare sau mai mică, elementele ce formează obiectul ei de cercetare. Trebuie remarcat că adepții concepțiilor sociologice în

³ V. Bujor, O. Bejan, S. Ilie, S. Casian, *Elemente de criminologie*, Editura Știința, Chișinău, 1997, p.8.

⁴ *Encyclopedia Britanica*. L., 1958, V.6, p.719.

⁵ Шнайдер Г.Й., *Криминология*, Изд. группа Прогресс «УНИВЕРС», Москва, 1994, pp.11-12.

⁶ Sutherland E.H. and Gressey, *Principles of Criminology*, Philadelphia and New York, J. B. Lippincott Comp., 1966, Seventh ed., p.3, cit. de Gheorghe Nistoreanu și Costică Păun, *op. cit.*, p.38.

materie de criminalitate și criminologie propun definiții descriptive limitându-se la criminalitate ca fenomen social general. Savantul român Aurel Dincu definește criminologia ca pe o „știință socială...care studiază starea, dinamica, legitățile, cauzele și condițiile socio-umane ale criminalității și măsurile de prevenire și combatere a crimei și criminalității”⁷. În opinia noastră, au un conținut mai complet acele definiții care includ, de asemenea, toate **formele de manifestare a fenomenului infracțional, inclusiv infracțiunea concretă, mecanismul ei, precum și infractorii**, căci fără crime și criminali nu există nici criminalitatea ca fenomen social. De exemplu: criminologia este o știință teoretică generală despre criminalitate, cauzele și condițiile ei, despre personalitatea acelor care săvârșesc infracțiuni, precum și despre metodele de control asupra criminalității și de combatere a acesteia (conceptul de combatere include prevenirea infracționalismului)⁸. O definiție analogică este propusă de savantul român Ion Oancea în care se precizează că criminologia studiază criminalitatea ca fenomen social și ca fenomen individual⁹. Conform altor păreri, definiția trebuie să concretizeze că criminologia studiază criminalitatea, tipurile infracționale și infracțiunile¹⁰. Considerăm că definițiile de acest tip puteau fi mai complete dacă vizau toate elementele obiectului de cercetare al criminologiei, adică și problematica victimei infracțiunii, deoarece fenomenul infracțional include atât procese de criminalizare, cât și cele de victimizare a persoanelor.

În literatura științifică criminologia este definită ca ramură a dreptului penal, știință juridică, știință socio-juridică, știință socială din cadrul sociologiei. Considerăm că **criminologia fiind o știință interdisciplinară are totuși un caracter socio-juridic evident** determinat de particularitățile esențiale ale studiului criminologic.

⁷ Aurel Dincu, *Bazele criminologiei*, Editura Proarcadia, București, 1993, p.4.

⁸ *Криминология* /Под ред. В.Н.Кудрявцева и В.Е. Эминова/, Юрист, Москва, 1995, pp.16-17.

⁹ Ion Oancea, *Probleme de criminologie*, Editura ALL EDUCATIONAL S.A., București, 1998, p.2.

¹⁰ *Криминология* /Под общей ред. Долговой А.И./, ИНФРА-М – НОРМА, Москва, 1997, p.5.

Știința criminologică studiază fenomenul infracțional ca realitate socio-juridică, adică utilizează în acest scop abordarea sociologică, ținând totodată cont de caracteristicile juridice ale criminalității, crimei și criminalului.

Criminologia ca și orice altă știință studiază legitățile fenomenelor și proceselor. De aceea definiția criminologiei nu trebuie să se limiteze numai la descrierea obiectului său de cercetare, dar este necesar a evidenția acele legități, a căror relevare constituie principalul conținut al științei respective. În lumina cercetărilor menționate mai sus putem defini **criminologia ca știință socio-juridică și teoretico-aplicativă care studiază legitățile și particularitățile fenomenului social al criminalității, al tipurilor infracționale și al infracțiunilor concrete; al determinării și cauzalității criminalității; al proceselor de criminalizare și victimizare a persoanelor, precum și al expunerii infracționalismului influențelor sociale în scopul prevenirii și combaterii acestuia.**

Igor Ursan,

*Vicepreședinte al Asociației
Tinerilor Juriști Cercetători,
cercetător științific în Secția
Criminologie a
Centrului de cercetări științifice
al Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor
Interne al Republicii Moldova*

Unele aspecte privind știința criminologică în societatea autohtonă

Destrămarea imperiului sovietic a însemnat o cotitură covârșitoare în istoria multor state foste ca părți componente ale acestui lagăr. Faptul menționat, apreciat drept unul inevitabil, a deschis calea spre o regăsire a propriei identități confiscată și manipulată în decurs de mai multe decenii de sistemul diabolic al totalitarismului. Din inerția faptelor, care au urmat după dezagregarea sistemului în discuție, această cale se constituia ca o șansă de renunțare la aberațiile ideologico-politice impuse prin diverse metode și mijloace, în aproape toate domeniile de activitate umană, de vechea structură.

Chiar dacă dispariția acestuia s-a produs cu mai bine de un deceniu în urmă, consecințele lui continuă să fie resimțite și pînă în prezent. Cu alte cuvinte, suntem cu toți martori ai unor efecte de acțiune în timp, care continuă să persiste și după stingerea cauzelor ce le-au produs.

Eșecul lamentabil al defunctului model totalitar, secundat de aspirațiile înflăcărâte în edificarea unei societăți democratice, a creat condiții prielnice de afirmare a ideilor care au stat la baza noului sistem social. Un rol decisiv, în acest sens, l-a jucat factorul spiritual care a reușit să-și păstreze verticalitatea sub presiunea valorilor totalitare.

Dar, întrucît o idee devine cu adevărat o „forță” doar cînd își găsește o anumită materializare, iar acest proces, la rîndul său, nu este unul cu rezultate imediate, limitat la o parte a populației, era iminent faptul ca această nereușită să creeze niște „riscuri sociale” majore care, în cele din urmă, să declanșeze „efectul bumerangului” pentru procesele din societate. În asemenea situație, consecințele vechiului sistem, au răbufnit din amorfire, punîndu-se, astfel, pe rol în detrimentul aspirațiilor democratice. Acest curs n-a mai putut fi stopat nici prin influența factorului spiritual sănătos, menționat mai sus, întrucît s-a dezlănțuit o maladie veche de care a fost molipsită întreaga societate autohtonă.

Nu vom stăruî mult asupra acestui șir de idei, care schițează, într-un mod general și lapidar, starea de fapt de care a fost cuprinsă Republica Moldova, dat fiind că ea nu constituie subiectul nemijlocit al raportului științific – acesta referindu-se la un domeniu al științei și anume „Unele aspecte privind știința criminologică în societatea autohtonă”. În această ordine de idei, ținem să menționăm că, din intenția de a-i conferi o abordare obiectivă subiectului în discuție, vom extinde cercetarea, într-o ordine retrospectivă, deoarece numai revizuind vechiul statut al științei criminologice și nu numai a acesteia, poate fi înțeleasă starea de fapt din acest domeniu, pot fi schițate anumite tendințe etc.

Pentru sistemul totalitar știința, în general, n-a reprezentat altceva decît un mijloc de legitimare și de conservare a „valorilor model” cu care structura sus-numită se autoidentifica. Aceste valori, care constituiau, de fapt, punctele de reper ale ideologiei partidului comunist, inspirate din lucrările unor așa-numiți exponenți ai socialismului, au devenit, în același timp, și direcții „prioritare” de cercetări științifice. În primul rînd, și cel mai mult, au avut de îndurat științele socio-umane care urmau să pregătească terenul pentru transpunerea în practică a „valorilor model” sau pentru dezvoltarea ulterioară a acestora de către științele adiacente. Anume seria de științe menționată, prin rolul său prioritar în ierarhia cunoașterii științifice, dar și în acțiunea practică a omului, au stat la temelia concepției despre stat, despre societate și despre om pentru doctrina socialistă. Pe fundalul concepției create restul ramurilor de știință, într-o anumită măsură și conform specificului lor, au trebuit să urmeze cursul general din necesități teoretice sau practice ale sistemului socialist.

Subordonarea totală a științei mesajului unic și intransigent al puterii de stat, identificat cu doctrina partidului comunist, a direcționat-o spre o justificare ideologică pe toate planurile de activitate umană. Cu alte cuvinte, transformarea științei, la acel moment, în mesager pentru legitimarea și apărarea valorilor ideologice ale puterii a condus la înstrăinarea spiritului omului de știință, caracteristic nu numai acestei categorii de persoane, și influențarea acestuia de a se deda la infinit unor scopuri rupte de obiectivitate, în călăuzirea cărora se exalta pentru atingerea unei „cauze mai bune”. Drept consecință, știința s-a lăsat abătută de la rolul său pe care trebuie să-l joace în viața socială, fiind, în acest fel, deturnată de la asemenea principii, proprii activității de cercetare științifică, cum sînt cel al adevărului, al libertății etc. Conținutul acestor din urmă principii a luat conturul adevărului și al libertății, așa cum îl accepta puterea în statul socialist cărui știința era supusă. Sunt, în această privință, concludente, așa cum ne-o atestă prezența în majoritatea lucrărilor științifice din acea perioadă a mesajelor puterii sau a ideilor călăuzitoare aparținînd principalilor exponenți ai socialismului după care savantul trebuia să se conducă în activitatea sa științifică. Condiția era unica: ideile din ideologia de partid să fie puse pe primul plan, ca directive de cercetare pentru savant, sau să fie prezente, obligatoriu, în lucrările științifice ideile fondatorilor doctrinei socialismului, ceea ce n-a însemnat altceva decît limitarea gîndirii omului de știință la niște fapte sau idei, care s-au statornicit în afara participării active a savantului în cunoașterea esenței lor.

Angajarea savantului în afirmarea discursului ideologic al puterii publice s-a soldat cu o dedublare a personalității sale, cu alterarea conștiinței, cu dihotomia gîndirii, cu închiderea în autism, cu delirul patriotard etc. Sub presiunea ideologiei totalitare, susținută în masă și pe toate căile, omul de știință a fost silit să abdice de la vocația sa de „liber exponent al adevărului” și să se antreneze în irosirea propriilor energii, fizice și spirituale, în comentarea și dezvoltarea ideilor ce justificau și conservau existența sistemului construit.

În condițiile în care se impunea o singură direcție de gîndire, doar cea care coincide cu concepția unanim recunoscută a sistemului socialist, iar cea dintîi devine obligatorie, diriguitoare pentru cercetarea științifică și, în același timp, este supusă unei cenzuri fie că

din partea „partidului” fie din partea spiritului științific „în masă”, șansele științei de a depăși barierele ideologice și de a deveni una în serviciul adevărului nu erau unele încununate de succes. Totuși, în pofida vicisitudinilor, caracteristice perioadei cercetate, pentru unii savanți, fie că conștienți sau din convingeri lăuntrice, știința a reprezentat o creație a adevărului, așa cum îl reclamă rațiunea și nu cum îl impuneau împrejurările arbitrare ale sistemului sovietic edificat pe doctrina socialistă.

Riscurile de a spune adevărului pe nume, așa cum îl dictează ordinea rațională a lucrurilor, ceea ce însemna depășirea limitelor preceptelor recunoscute de concepția comună socialistă, erau din start condamnate la denigrarea personalității savantului și desconsiderarea valorii cercetărilor științifice, trăsătură caracteristică înflăcăraților adepți ai ideilor comuniste. Acestea constituiau doar unele dintre metodele folosite la deturnarea adevărului adevărat (științific), lucrurile ajungând pînă la penalități juridice, distrugerea spirituală și fizică – absurdități cunoscute numai sistemelor sociale ce-și apără existența cu orice preț în fața unui muribund.

În asemenea împrejurări în care libertatea de gândire a savantului a devenit limitată prin bariere de diversă natură, pentru o categorie distinctă de persoane, preocupate de domeniul autentic al științei, ca o posibilitate de supraviețuire spirituală, a fost „refugiul științific” în abordarea unor subiecte mai puțin afectate de dogmele totalitare, chiar dacă cercetările efectuate nu le garantau o poziție de merit în ierarhia structurilor de activitate științifică. Nu mai puțin caracteristic acelei perioade, devenise utilizarea diferitelor tehnici și metode de expunere a ideilor, în contradicție cu concepția științifică generală, fapt care a reprezentat un mijloc de exprimare a gândurilor, atitudinilor în abordarea problemelor științifice conceptuale, fie că într-un mod deghizat, indirect sau altul.

Faptele mai sus citate, cu referință la situația științei în cadrul sistemului totalitar denotă, în linii mari, viciile care au persistat în activitatea științifică la acea fază istorică. Însuși sistemul social, edificat în baza ideilor totalitare, prin subordonare politică, economică sau de altă natură a științei a privat actorii sociali de substratul obiectiv necesar în determinarea scopurilor lor. În cele din urmă, întregul sistem social a devenit pradă propriilor absurdități, necontrolate din interior, unde un loc aparte îi revine științei căreia i-a

fost ordonat un singur curent de gândire prin supunere ideologică puterii partidului, i-a fost instituit un control riguros asupra activității și rezultatelor științifice, aplicarea principiului centralismului în structurile de activitate științifică, cenzurarea lucrărilor științifice de valoare aflate în circuitul internațional etc. Toate acestea au alcătuit un motiv, suplimentar, ce a și contribuit la ruina rapidă a sistemului socialist, dominînd șapte decenii.

O dată cu ruina acestuia din urmă, multe din lucrările științifice elaborate de savanți în perioada socialistă și-au pierdut parțial sau total valoarea conținutului lor, rămînînd doar lucrări de domeniul trecutului, dacă nu s-au fosilizat.

După prăbușirea sistemului totalitar, noile condiții sociale au permis apariția în circuitul științific a unui nou flux de lucrări detașate, într-un fel, de valorile propagate de vechiul sistem social. Faptul, în cauză, firesc prin natura sa, a reprezentat un început de dezintoxicare doctrinară și de reconsiderare a ideilor științifice enunțate de savanți în perioada dominației ideologiei totalitarismului. Se va produce lent sau rapid acest proces, depinde, în primul rînd, de însăși angajarea savantului în el decît de desfășurarea evenimentelor în societatea autohtonă.

În cele ce urmează după o creionare a statutului științei în fostul imperiu sovietic, ne vom referi, în special, la subiectul articolului științific în discuție.

Ca ramură a științei, criminologia, alături de problemele generale, caracteristice cunoașterii științifice, în ansamblu, în perioada sistemului socialist, dar care au luat forme specifice domeniului de cercetare, se distinge prin anumite laturi particulare care merită a fi puse în evidență pentru o cunoaștere mai profundă a locului și rolului său științific.

Referindu-ne la statutul criminologiei socialiste, a cărei influență s-a extins asupra societății noastre, aș remarca un lucru că, prin atașarea la ideologia comunistă și transformarea sa în mesager activ, în ceea ce privește dezvoltarea acestei baze ideologice, știința în discuție, s-a privat de obiectivitatea scopurilor proprii și s-a expus la crize în cunoașterea fenomenului criminalității. Pe bună dreptate, remarcă savantul criminolog Valeriu Bujor în lucrarea ***O susținostii prestupnosti***, că „...Mai devreme sau mai tîrziu criminologia trebuia să devină știință a partidului, fiind chemată să slujească intereselor

partidului aflat la putere și să transpună în conținutul său scopurile și valorile acestuia, astfel fiind menită să asigure politica socială în realizarea acestor scopuri, valori, interese și sarcini” (traducerea ne aparține, p.68).

Atașarea criminologiei la ideologia partidului a lipsit-o, din start, de un fundament real cu privire la metodologia cercetărilor criminologice, problema cauzelor și condițiilor criminalității și alte probleme fundamentale. Înclin să cred că aceeași soartă a cunoscut-o și sociologia în abordarea problemelor fundamentale ca, spre exemplu, cea a controlului social sau, dreptul penal în problema răspunderii și pedepsei penale. Avem convingerea că, în asemenea împrejurări de ideologizare a științei, nu întîmplător criminologia a fost lipsită de o latură a sa fundamentală și anume de cea socială, ajungînd, astfel, să fie pusă în serviciul teoriei și practicii dreptului penal.

În mod sigur că în cazul în care o știință este privată de o cunoaștere obiectivă a problemelor fundamentale, așa cum este calificată starea științei criminologice socialiste, ea se expune la nesiguranță în ceea ce privește progresul. Această idee n-am vrea să fie înțeleasă ca o afirmație categorică, ce caracterizează știința criminologică pe tot parcursul perioadei sovietice. În cele din urmă, chiar și concepțiile vechi criminologice, privind cauzele și condițiile criminalității în societatea socialistă, au fost constrînse de împrejurări de a ceda în fața realității.

Tendința de a cerceta fenomenele sub aspectul criminologic și în mod obiectiv de savanții criminologi sovietici se extinde, în dimensiune, o dată cu spulberarea în timp a ideilor aberante despre „inexistența cauzelor criminalității în societatea socialistă”, „cauzele criminalității sunt rezultatele nereușitei în construirea socialismului”, „în comunism criminalitatea va dispărea” etc. Aceste din urmă aberații, demne doar de jocul imaginației libere, asupra căreia rațiunea a fost constrînșă să-și piardă controlul, au ajuns în contradicție cu faptele reale din societatea socialistă (creșterea criminalității, numărul mare de infractori etc.) demonstrînd vădit declinul concepțiilor depășite în favoarea celor situate pe poziții cu adevărat obiective.

Un rol special în erodarea concepțiilor anacronice despre miturile criminalității în societatea socialistă l-au jucat și cercetările științifice specializate în anumite tipuri de criminalitate la acel moment. Situația incertă în problemele fundamentale ale criminologiei

ca, spre exemplu, cea a cauzelor și condițiilor – esențială pentru orice savant, care de cele mai multe ori a fost eludată din cauza incertitudinii, a constituit, alături de cercetările nemijlocite ale fenomenului criminalității în starea lui reală, un avantaj de progres pentru unii savanți criminologi în cunoașterea problemelor speciale și, totodată, un catalizator prin care se puneau în evidență viziuni noi referitoare la problemele fundamentale ale criminologiei. Cercetările științifice în problemele speciale de criminologie din perioada sovietică indică, în mare parte, asupra problemelor, neajunsurilor pe care le întâmpina sistemul socialist. Astfel, judecând, în baza cercetărilor efectuate, spre exemplu, cea a delapidărilor, specifică, îndeosebi, anilor '70 sau cea a alcoolismului și a narcomaniei din anii '85 și altele pot fi reliefate sarcinile care erau puse în fața științei criminologice speciale precum și celei fundamentale dacă sunt luate în analiză.

La rîndul lor, aceste probleme de cercetare vor indica indirect asupra stării de fapt din cadrul sistemului socialist, cu toate că și această stare, în multe cercetări științifice, nu va fi prezentată în termeni obiectivi din cauza dependenței științei criminologice de puterea centralizatoare a sistemului sovietic. Mai mult decît atît, am menționat că, într-o structură centralizată, cercetările științifice din domeniul criminologiei, desfășurate în societățile componente ale sistemului socialist, s-au realizat pe aceeași undă științifică de la centru spre periferie, conform condițiilor favorabile în acest sens.

În societatea autohtonă din perioada sovietică, știința criminologică, în sensul deplin al cuvîntului, n-a existat. Majoritatea lucrărilor științifice, cu referință la domeniul criminologic, au fost elaborate de către savanți din domeniul sociologiei, dreptului sau ai altor ramuri de știință apropiate, care activau în centrele științifice sau în instituțiile de învățămînt din fosta R.S.S.Moldovenească. În această ordine de idei, poate fi semnalat rolul Academiei de Științe din acest spațiu care, reprezentată de potențialul științific, din cadrul Institutului de filozofie, sociologie și drept (denumirea actuală) s-a antrenat în desfășurarea cercetărilor științifice criminologice în societatea autohtonă din perioada dominației sovietice.

În perioada sovietică a existat în spațiul autohton unica instituție de învățămînt superior cu facultate juridică: Universitatea de Stat. Și în cadrul acestei componente putem atesta o lipsă de

specialiști în domeniul criminologic, ei fiind înlocuiți, în munca didactică și științifice, cu penaliști.

Numărul mic de lucrări științifice, cu caracter mai mult sau mai puțin criminologic (începînd cu 1965, cînd sunt constatate primele lucrări, pînă în 1990 – 55 de cercetări științifice: *a se vedea Ghid bibliografic de criminologie, ediții autohtone, 2000*), își are justificare, nu însă și de esență, în lipsa specialiștilor în domeniul criminologiei, lipsa subdiviziunilor de cercetare specializate în domeniul cu pricina, sarcina acestora fiind preluată de savanți din domeniile mai sus evidențiate, pentru care activitatea proprie, chiar dacă avea tangență cu problemele criminologiei, era prioritară prin însăși obiectul de cercetare.

O trăsătură semnificativă pentru problemele abordate în perioada prezentată mai sus este caracterul particular al cercetărilor și aspectul acestora. Pe bună dreptate, așa cum ne-o indică lucrarea cu privire la edițiile autohtone în probleme de criminologie, cele mai multe lucrări au fost elaborate în domeniul criminalității minorilor. O altă problemă de interes criminologic a constituit-o cea a fenomenului alcoolismului și cea a narcomaniei. În rest, unele lucrări au fost destinate studierii familiei ca mediu criminogen, sustragerilor din avutul de stat și obștesc, infracțiunilor de huliganism, altor tipuri de infracțiuni.

În ceea ce privește aspectul abordat al problemelor criminologice, conform aceleiași lucrări, se constată o atenție deosebită în cercetarea fenomenelor pe un segment îngust și anume a laturii privind prevenirea tipurilor de infracțiuni abordate. Această constatare, care de altfel este o dovadă a stării științei criminologice din fosta uniune, la acel moment, se observă, îndeosebi, pentru lucrările științifice apărute în anii 1965-1980, în timp ce pentru celelalte, apărute mai tîrziu, se accentuează o tendință de studiere din punct de vedere al cauzelor și condițiilor care le determină. Drept exemplu, referitor la cele afirmate mai sus, poate servi problema criminalității minorilor care, pentru prima perioadă indicată, se caracterizează printr-un aspect net al prevenirii acestui tip de criminalitate. În cea de a doua perioadă, începînd cu anii '80, cercetarea problemei menționate își schimbă conținutul: sunt, în special, cercetate laturi ce țin de etiologia fenomenului însuși ca familia, sistemul educativ, de instruire și societatea în ansamblu.

În aceeași ordine de idei, putem cita, drept pildă, problema alcoolismului și cea a narcomaniei, care, spre deosebire de cea a minorilor, abordată pe toată durata cuprinsă în studiul semnalat, este specifică anilor 1985 – 1990, perioadă la care ne referim.

Cercetarea științifică a unor astfel de probleme și, îndeosebi, a celor cu caracter etiologic, au fost mai degrabă, cred eu, un rezultat al slăbirii controlului puterii asupra științei, dar și o consecință a unui fapt împlinit care nu mai putea fi ascuns de autoritățile sovietice.

Un alt aspect important, demn de atenție, este absența lucrărilor în probleme fundamentale de criminologie în spațiul autohton pentru perioada de referință. Această din urmă constatare indică asupra chestiunii că asemenea lucrări erau elaborate doar în centrele științifice prestigioase din fosta Uniune, în cadrul cărora activau unități specializate în probleme criminologice. Mă îndoiesc de faptul dacă în condițiile unui sistem științific centralizat, din care a făcut parte și criminologia, o asemenea sarcină putea pusă pe seama specialiștilor criminologi, chiar dacă și erau prezenți în republicile componente ale lagărului socialist. Volens-nolens, dar sistemul socialist, prin principiile sale edificatoare, a profitat din plin și de știință, pentru a-și subordona microsocietățile componente unei societăți comune și complexe – societatea sovietică. În plus, cel mai important instrument care a fost utilizat și, de fapt, devenise obligatoriu, ca și în alte domenii de activitate umană în spațiul autohton – limba rusă va pătrunde, cu foarte rare excepții, în toate cercetările savanților autohtoni în domeniul problemelor de natură criminologică.

Cu siguranță că unele dintre asemenea lucrări, cu caracter fundamental au stat la baza elaborării manualelor de studiu pentru studenții instituțiilor de învățământ superior din fostele republici ale sistemului (totalitar) sovietic. Astfel, înclinăm să credem că și conținutul acestor lucrări, cu titlu de manuale de criminologie, aflate la cheremul intereselor de partid, n-au făcut altceva decât să cultive niște prejudecăți false privind criminologia ca știință și ca disciplină didactică, lucru care persistă și în zilele noastre. În acest sens, sunt puse la îndoială și rezultatele luptei contra criminalității în fostele republici ale sistemului socialist când lucrările științifice, de acest gen, în unison cu ideologia partidului și nu reflectau starea de lucruri, așa cum o dicta împrejurările și particularitățile fiecărei societăți în parte

sau cea a succeselor implementării unui șir de programe menite a contribui la preconizata contracarare a anumitor forme de criminalitate.

În cele ce urmează, ne vom referi la unele aspecte privind situația științei criminologice în societatea noastră ajunsă, astăzi, la mai bine de un deceniu de la întemeiere. Mai mult decât atât, considerăm că perioada ce s-a scurs se prezintă ca un bun prilej de evaluare a evoluției acesteia în scopul conștientizării rezultatelor atinse, a insucceselor înregistrate în domeniu, precum și a problemelor de care s-a lovit în acest răstimp sau care continuă să prezinte impedimente în dezvoltarea ulterioară.

Faptul în cauză se înscrie ca un eveniment de valoare majoră pentru oamenii de știință interesați de problemele criminologiei, precum și pentru cei a căror activitate zi de zi este în strânsă legătură cu însăși cunoștințele acumulate de știința numită. De aceea ținem să remarcăm că organizarea conferinței prilejuite, cu un subiect care, pentru întâia oară, orientează atenția savanților criminologi spre starea actuală și perspectivele științei criminologice în Republica Moldova este salutabilă. Sînt convins că întrunirea din această zi va pune fundamentul unei noi tradiții cu privire la desfășurarea unor atare reuniuni științifice și pe viitor, cu alte subiecte, fiind, în fond, și un exemplu demn de urmat pentru alte ramuri ale științei.

Pe lângă faptul că o știință cercetează anumite lucruri, fenomene ea are nevoie și de o cercetare continuă a sa, ca obiect în sine, deoarece de această din urmă latură depinde dezvoltarea cunoștințelor despre lucrurile, fenomenele pe care le cercetează, însuși progresul al acestei științe. Avem, totodată, certitudinea că prezența savanților criminologi din acest spațiu, încă neîntors în albia firească a lucrurilor, va constitui o ocazie de abordare, sub diferite aspecte, a subiectului conferinței în desfășurare, așa cum îl reclamă angajarea individuală a savantului în abordarea problemelor științifice. Doar prin eforturi comune, în care fiecare, în parte, își va aduce propria contribuție la cercetarea aspectelor subiectului conferinței prezente, se poate ajunge la o cunoaștere profundă a stării și perspectivelor pe care le are știința criminologică în acest spațiu.

Cele menționate, îmi îngăduie să-mi expun, cu prilejul întrunirii mai sus menționate, viziunea proprie vis-a-vis de unele aspecte privind știința criminologică în acest spațiu autohton.

Mai întâi de toate, țin să subliniez că, evenimentele majore de emancipare națională, care au contribuit la cucerirea independenței Republicii Moldova, în curs de a-și redobîndi identitatea confiscată, au marcat începutul unor noi schimbări sociale în toate domeniile de activitate umană. Un rol aparte, în contextul acestor schimbări, îi revine științei care, eliberîndu-se de vechile clișee ideologice, ce au atașat-o de discursul puterii centralizate a sistemului socialist, s-a situat, prin caracterul său de raționalizare a faptelor, ca cel mai sensibil element de a se supune transformărilor în conceperea noii realități sociale. De aceeași stare a fost cuprinsă și știința criminologică ce a avut în evoluția sa un rol mai puțin cunoscut în societatea autohtonă de pînă în anii '90, fiind doar înlocuită în cercetările sale de alte științe adiacente în abordarea fenomenului criminalității ca sociologia, științele juridice, psihologia și altele.

Transformările sociale la care a fost supusă societatea autohtonă în tranziție și, în mod deosebit, urmările dezlănțuite de pe urma acestora, au impulsionat, într-o anumită măsură, cercetările științifice în problemele criminalității, fapt care a accentuat necesitatea întemeierii, în sensul deplin al cuvîntului, a științei criminologice în Republica Moldova. Desigur că dezvoltarea acestei științe nu avea cum să înceapă pe un teren gol, deoarece o experiență în cercetările criminologice deja se acumulase de-a lungul cîtorva decenii, pînă la dobîndirea independenței Republicii Moldova. În plus, experiența menționată, din inerție urmează să fie continuată, la bază fiind condițiile sociale și potențialul științific care au fost favorabile, într-un fel, dezvoltării cercetărilor științifice în domeniul criminologiei. Anume prin prisma acestora vom încerca să abordăm unele aspecte ale științei criminologice în societatea autohtonă, în ultimii zece ani, cu referire, îndeosebi, la subiectul conferinței desfășurate.

Condițiile sociale, o dată cu cucerirea independenței de către societatea autohtonă, create, au jucat un rol însemnat în dezvoltarea științei criminologice în acest spațiu. Atare condiții, fie că se vor prezenta sub formă de instituții de cercetare, instituții superioare de învățămînt, centre de cercetare științifică, organizații nonguvernamentale etc., vor influența asupra activității de cercetări științifice în domeniul criminologiei, pe parcursul ultimului deceniu, conferindu-i un alt conținut și o altă formă.

Înainte de a lărgi spectrul de cercetare a problemei, privind influența societății autohtone asupra științei criminologice, după anii '90, ne vom strădui, mai întâi de toate, să punem în evidență condițiile sociale instituționalizate, în al căror context știința criminologică a putut să se dezvolte. Care au fost impactul proceselor sociale și cum s-au manifestat ele în perioada de timp evidențiată asupra dezvoltării științei criminologice ne vom referi pe parcursul cercetării în cauză.

Din continuitatea faptelor, ce caracterizează activitatea științifică în societatea autohtonă de pînă la anii '90, așa cum am remarcat anterior, majoritatea potențialului științific al republicii era concentrat în cadrul Academiei de Științe a Republicii Moldova – ca unica autoritate științifică în acest spațiu postsovietic. În acest sens, este de constatat, încă odată, activitatea desfășurată de Institutul de filozofie, sociologie și drept (denumirea actuală) din această instituție științifică din republică. Chiar dacă domeniul de cercetare criminologică nu se constituia ca fiind unul de bază în activitatea acestui institut științific, cercetările științifice privind unele probleme ale fenomenului criminalității, vor continua să fie prezente în o serie de lucrări științifice elaborate de sociologi și juriști. Situația dificilă în care va fi aruncată societatea autohtonă, mai tîrziu, va influența mult asupra potențialului științific din cadrul instituției științifice în cauză.

Un eveniment, demn de atenție, dar de o altă natură, în primii ani de independență, pentru știința juridică și, în special, cea criminologică este înființarea în 1990 a revistei științifico-populare ***Legea și viața***, publicație, care prin scopurile sale va completa un gol în știința juridică din spațiul autohton și va suscita ulterior un interes aparte pentru domeniul criminologiei din partea savanților ai instituțiilor de cercetare științifică, ai instituțiilor de învățămînt superior cu profil juridic și, în același timp, din partea lucrătorilor practici ai organelor de drept. Apariția acestei reviste va marca începutul unei activități de cercetare științifică în problemele de interes criminologic, sub formă de articole științifice, cu antrenarea unui potențial științific larg, interesat de acest domeniu. Ținem să remarcăm că, paralel cu revista nou fondată, își continuă apariția și publicația științifică a Academiei de Științe a Republicii Moldova – ***Izvestia Academii Nauc Respublichi Moldovî***, publicație academică în care au fost publicate, începînd cu anii '90, unele lucrări științifice

cu caracter criminologic, cu toate că pînă la acest moment s-au efectuat o serie de cercetări științifice în acest sens.

Mai târziu, revista în discuție, prin dividere, după criteriul domeniului de cercetare, va sta la baza apariției **Revistei de filozofie și drept** al Institutului de filozofie, sociologie și drept al Academiei de Științe a Republicii Moldova care, respectînd tradițiile științifice statornicite, va continua abordarea problemelor fundamentale de filozofie și drept.

În contextul faptelor descrise, fondarea revistei științifico-populare **Legea și viața**, denumire cunoscută pe parcursul ultimului deceniu, la sfîrșitul acestuia fiind reorganizată, într-o nouă viziune, în **Revista națională de drept**, care a fost și este un fapt indispensabil pentru noile condiții sociale cînd activitatea științifică ocupă un loc tot mai de onoare, se distinge printr-un caracter tot mai larg.

Cu adevărat, schimbările sociale, inițiate în societatea autohtonă după dispariția sistemului social totalitar, s-au constituit în condiții prielnice și pentru înființarea a noi instituții de învățămînt superior sau de alt nivel, reorganizarea celor existente, dezvoltarea sectorului nonguvernamental, înființarea de reviste, publicații științifice, ziare cu caracter juridico-practic etc.

Un loc însemnat la contribuția dezvoltării științei criminologice în societatea autohtonă îi aparține Academiei Naționale de Poliție „Ștefan cel Mare” (din 1995 - Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”), fondată în 1990. Este cea de-a doua instituție de învățămînt superior, cu profil juridic, după Universitatea de Stat din Republica Moldova. Sarcinile de bază ale acestei noi instituții de învățămînt – instruirea juriștilor de înaltă calificare pentru Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, asigurarea științifică în prevenirea și contracararea criminalității, reclamau, în fond, un interes indubitabil pentru știința criminologică.

Activitatea de asigurare științifică, în special, în materie de criminologie, susținută de efortul unor savanți inițiați în atare domeniu, este marcată de înființarea în 1995 în cadrul Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare” a Centrului de cercetări științifice, prima subdiviziune specializată în cercetarea fenomenului criminalității în spațiul autohton, subdiviziune creată în locul Laboratorului de cercetări autogestionar, înființat încă în 1991, dar care a existat inactiv

din cauza că lipseau specialiști în domeniul cercetărilor științifice asupra criminalității.

Realizările științifice criminologice ale subdiviziunii menționate, din a cărei componență fac parte două laboratoare științifice specializate în cercetarea problemelor fundamentale și cu caracter practic ale criminalității în Republica Moldova, se vor constitui, alături de alte cercetări din domeniu în spațiul autohton, într-o contribuție însemnată, îndeosebi în a doua jumătate a deceniului, pentru știința criminologică.

Activitatea privind asigurarea științifică a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova în vederea prevenirii și contracarării fenomenului criminalității se va efectua în mai multe direcții. În primul rând, se cere menționată activitatea de cercetări științifice, propriu-zisă, a subdiviziunii numite, care și-a găsit materializare într-un șir de lucrări științifice. Faptul cel mai de seamă, de la sfârșitul deceniului, pentru știința criminologică îl va reprezenta elaborarea și publicarea, în 1997, sub egida Asociației Independente de Criminologie din Republica Moldova, a primului manual de criminologie *Elemente de criminologie*, ai cărui autori sunt: Valeriu Bujor, Octavian Bejan, Sergiu Ilie și Sergiu Casian. De asemenea, printre realizările din domeniul criminologiei le putem enumăra: *Bazele statistice criminologice*, *Criminalitatea recidiviștilor*, *Criminalitatea profesională*, *O sușcinosti prestupnosti*, *Grupovaia prestupnosti: metodologhiceschie osnovî izuceniia i clasificații* și altele. În același context, merită a fi relevantă colaborarea fructuoasă dintre Centrul de cercetări științifice al Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare” și Asociația Tinerilor Juriști Cercetători. Dovadă sunt rezultatele: elaborarea și publicarea în comun a *Anuarului științific în probleme de criminologie*, ediția 2000 și 2001 care, reunind cercetări științifice ale savanților criminologi din țară va fi un pilon solid de edificare a științei criminologice și un bun ghid științific pentru organele de poliție și nu numai.

În al doilea rând, o contribuție pentru știința criminologică în spațiul autohton este și organizarea în incinta Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare”, sub egida Ministerului Afacerilor Interne, Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare”, Asociației Independente de Criminologie din Republica Moldova și a Fundației „Soros-Moldova” a conferințelor științifico-practice republicane „Strategia combaterii

criminalității organizate în Republica Moldova” (23-24 mai 1997) și „Criminalitatea organizată și economia tenebroasă în Republica Moldova” (26 februarie 1999).

Organizarea acestor conferințe, un veritabil imperativ al vremii reclamat de pericolul social al fenomenului crimei organizate și economiei tenebroase în Republica Moldova, a influențat, într-o anumită măsură, asupra preocupărilor savanților, profesorilor și lucrătorilor practici ai organelor de drept pentru problemele criminologiei. Mai mult decât atât, considerăm că faptul menționat a situat știința criminologică într-o nouă optică teoretică, dar și practică.

După o perioadă scurtă de dezvoltare în societatea autohtonă, în care ramura științei în discuție s-a afirmat, o dată cu apariția fiecărei lucrări științifice în domeniu, ea obține autoritate și de știință aplicativă, necesară activității de prevenire și contracarare a criminalității din partea organelor de poliție.

Cele două conferințe științifico-practice, evidențiate mai sus, la care au fost abordate unele subiecte de interes criminologic, au relevat, pe lângă aportul participanților, un fapt esențial și anume: conștientizarea necesității suportului științific criminologic în activitatea organelor de poliție.

Alături de suportul științific aplicativ al științei criminologice în activitatea practică a organelor de poliție în lupta contra tipurilor de criminalitate, puse în discuție la aceste întruniri științifice, a fost scos în relief și suportul științific fundamental al criminologiei care, vizînd fenomenele sociale aflate în relație cu criminalitatea, ca cele de ordin politic, economic, juridic, social..., se constituie, pînă la activitatea practică a poliției, ca factor preponderent în prevenirea și combaterea criminalității cu diversele sale forme. De asemenea, aș mai adăuga că suportul științific criminologic trebuie să fie urmat și de alte științe ca dreptul penal, dreptul procesual penal, dreptul polițienesc, criminalistica etc., ceea ce ar contribui la perfecționarea cadrului legislativ, organizarea eficientă a aparatului polițienesc, utilizarea oportună a tacticii și metodicii de luptă contra formelor de manifestare ale criminalității la ora actuală etc.

Tocmai acest fapt trebuie conștientizat pe larg de toți subiecții antrenați direct sau indirect în prevenirea și contracararea criminalității de la lucrători practici, factori de decizie din aparatul M.A.I., cercetători științifici, profesori etc. Fără un suport științific,

inclusiv criminologic, activitatea de prevenire și contracarare a criminalității de către organele de poliție nu se va constitui într-un ultim și decisiv efort, oricât de intensă ar fi sau oricât de multe structuri ale acestora vor fi înființate.

Potențialul didactico-științific de la instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova reprezintă un alt component însemnat pentru dezvoltarea științei criminologice. Alături de Universitatea de Stat, de Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”, pe durata ultimului deceniu au luat ființă, de ordinul zecilor, o serie de alte instituții de învățământ private, cu profil juridic. În această ordine de idei, cu referință la domeniul criminologic, putem menționa înființarea Colegiului de Criminologie și, ulterior, a Universității de Criminologie pe lângă Asociația Independentă de Criminologie din Republica Moldova.

Cadrul instituțional în care își desfășoară activitatea potențialul didactico-științific aparținând instituțiilor de învățământ superior este o condiție esențială pentru pregătirea viitorilor specialiști înarmați cu profunde cunoștințe în materie de criminologie, precum și pentru pregătirea viitoarelor cadre didactico-științifice și realizarea cercetărilor științifice criminologice.

Mult prea bine cunoscutul vacuum de cadre didactice și științifice în domeniul criminologiei pe care l-a înregistrat societatea autohtonă de-a lungul timpului se va completa din rîndul specialiștilor cu experiență didactică și științifică din alte domenii, din rîndul absolvenților de la instituțiile de învățământ din țară. Criminologia ca disciplină didactică și ca știință, o dată cu înființarea instituțiilor de învățământ în societatea autohtonă va cunoaște un alt statut, în comparație cu perioada de pînă la anii '90.

Un fapt, demn de a fi luat în seamă pentru dezvoltarea științei criminologice autohtone, din ultimii ani, îl constituie înființarea în cadrul unor instituții de învățământ a studiilor post-universitare (masterat, doctorat) cu specializarea în domeniul criminologiei. În mod oportun, această realizare, precum și colaborarea în atare domeniu cu instituțiile de învățământ din România, Ucraina îi conferă științei criminologice noi dimensiuni în dezvoltarea sa, aprofundîndu-i cunoștințele în problemele de cercetare. Totodată, ea oferă noi posibilități de fructificare a potențialului științific autohton în acest domeniu al științei. Actualmente în cadrul instituțiilor de învățământ

superior, în alte domenii de activitate din Republica Moldova își desfășoară activitatea circa opt doctori în drept, mai mulți doctoranzi, masteri de profil criminologic. Noile condiții create în acest sens au suscitât un interes vizavi de domeniul în cauză și din partea practicienilor organelor de drept din spațiul autohton.

Din cele expuse mai sus, cu referință la condițiile sociale instituționalizate și de altă natură, care au permis dezvoltarea științei criminologice în societatea autohtonă, pe durata ultimului deceniu, au rezultat, cum e și firesc, și succesele atinse în acest domeniu al științei. Cum avea să constate Octavian Bejan în *Evoluția științei criminologice în Basarabia*, (a se vedea în ***Anuar științific: Studii criminologice și juridice privind criminalitatea***, ediția a 2-a, 2001, p.35) „Așadar, în perioada de independență postsovietică au fost tipărite în ansamblu 307 lucrări cu caracter criminologic, adică de 6 ori mai multe decât în timpul ocupației ruso-sovietice. De remarcat, numărul incomparabil mai mare al lucrărilor apărute în limba română–243, ceea ce constituie 79,2 %. Acest fapt denotă o incontestabilă revigorare a culturii noastre naționale”. În același context, autorul numit, va pune în evidență și aspectele noi care au fost cercetate în perioada postsovietică precum crima organizată–64 de lucrări (20,8%) din numărul total al lucrărilor de criminologie, criminalitatea de violență–37 de lucrări (12,1%), corupția–32 de lucrări (10,4%), criminalitatea juvenilă–28 de lucrări (9,1%), economia subterană–14 de lucrări, (4,6%), criminalitatea în familie–12 de lucrări (3,9%), terorismul–10 de lucrări (3,3%) și altele.

Rezultatele științei criminologice (a se vedea mai detaliat în lucrarea evidențiată mai sus) denotă, în mod indubitabil, un salt cantitativ și calitativ al științei în cauză în prima perioadă (10 ani) postsovietică.

Faptele, puse mai sus în evidență, cu referință la condițiile create de societatea autohtonă pentru dezvoltarea științei criminologice nu ar avea un conținut complet, dacă ne-am limita doar la condițiile instituționalizate în societatea autohtonă în cel din urmă deceniu. De aceea, în rândurile ce urmează vom releva și alte aspecte ale subiectului în discuție, menite să întregesc tabloul dezvoltării științei criminologice în societate. Desigur, specificul articolului ne reclamă să fim mai aproape de subiectul articolului care vizează știința criminologică în Republica Moldova. Nu cred însă că ceea ce s-ar referi la aspectele cercetate să nu o vizeze, precum și alte domenii ale

științei, întrucât există legități obiective ale societății, sub a căror forță știința își urmează cursul și care pot fi puse sub stăpânire doar prin angajarea activă a potențialului uman și exploatarea acestuia, în sensul bun al cuvântului.

Ceea ce s-a întâmplat și continuă, de-a lungul a mai mulți ani, în Republica Moldova, ne vom referi la agravarea situației sociale, nu a avut cum să nu se reflecte asupra activității de cercetare științifică, în special, în domeniul criminologiei. Starea de fapt produsă a deplasat, bineînțeles, accentul pe prioritatea intereselor, punând deci în prim plan interesele materiale, iar celor spirituale rezervându-le un loc neînsemnat în societatea autohtonă. În consecință, știința, în general vorbind, și-a diminuat aportul și rolul său pe care îl poate juca în societatea autohtonă. Ea continuă, în mare măsură să fie catalogată, din cauza unor prejudecăți și stări confuze de spirit, drept factor neînsemnat în dezvoltarea societății din acest spațiu, negăsindu-se încă în albia firească a lucrurilor. Să fie aceasta o consecință a trecutului sau a unei perioade dificile de tranziție prin care trece societatea noastră ? Cu siguranță, că un asemenea germene a fost cultivat de sistemul sovietic în societatea autohtonă, iar dificultățile tranziției Republicii Moldova la o societate democratică n-au făcut altceva decât să intensifice asemenea stare de fapt. În acest context, am menționa că o societate, care a fost privată și continuă a se priva orbește de capacitatea de a sesiza just chestiunile principiale, își pune sub semnul întrebării însăși existența. Cu alte cuvinte, modul de gândire, cultivat în societatea autohtonă de-a lungul a mai mulți ani, nu avea cum să nu trezească un dezinteres și pentru avantajele oferite de știința criminologică. Se pare că situația criminogenă alarmantă, ajunsă dincolo de limitele posibilului, face să fie conștientizat faptul că metoda aleasă de Republica Moldova în prevenirea și contracararea criminalității, din cauza unor prejudecăți cultivate ce adumbresc rolul adevărat al științei în acest sens, are puțini sorți de izbândă. Or, tocmai acest fapt nu a fost înțeles, cu mulți ani în urmă, de țările astăzi prospere? Faptele dovedesc de la sine fără a încerca să demonstrăm că societatea autohtonă are mai mult de pierdut de pe urma escaladării criminalității, a formelor sale ca crima organizată, corupția, traficul de droguri, de ființe umane și altele sau de pe urma alcoolismului, prostituției etc. Nu mai vorbim de resursele financiare pe care le alocă

statul pentru a întreține un aparat imens al organelor de poliție care nu reușește să facă față situației criminogene.

Totuși dacă e să privim lucrurile în profunzime, nu numai situația anevoioasă stă la baza acestei schimbări a modului de a gândi fenomenele în societate și, respectiv, de a sesiza posibilitățile oferite de știință, ci și schimbările sociale de după anii '90, ceea ce indică începutul unui proces de reorganizare socială.

Schimbările produse în societatea autohtonă (politice, economice, culturale etc.) au așezat statul și societatea civilă, în curs de formare, pe poziții favorabile dezvoltării științei și nu numai.

Desprinderea societății autohtone de sub tutela totală a statului la începutul ultimului deceniu a fost urmată de o serie de inițiative de ordin social care au marcat, așa cum am evidențiat anterior, înființarea de noi instituții de învățământ, reorganizarea celor care deja existau, înființarea de publicații științifice și ziare, punerea în circuit autohton al literaturii, cu divers caracter, din țară și din străinătate, înființarea de organizații nonguvernamentale, precum și alte acțiuni de acest gen sau care au rezultat de pe urma acestora, au străpuns acea stare de spirit împânzită de prejudecăți, care dănuie, în mare parte, în societatea autohtonă, astfel încât știința începe a fi apreciată la valoarea ei adevărată, iar perspectivele oferite de aceasta nu mai pot fi puse pe seama ignoranței de ieri. Aceeași situație, în contextul schimbărilor sociale, care au regenerat știința în Republica Moldova, s-a constituit ca fiind favorabile și pentru știința criminologică.

Un alt aspect, referitor la știință, indiferent de domeniul de cercetare, din Republica Moldova, îl reprezintă problema suportului material al cercetărilor științifice. Situația precară, privind aspectul numit, îl pune mai degrabă pe savant în fața unei dileme, asemănătoare cercului vicios, a cărei soluționări își găsește sens, pînă la urmă, în abilitățile personale posibile.

Calea parcursă de știință de la un atașament total la un mesaj ideologic de partid, aflat la cîrma statului, la un mesaj propriu științei este un fapt încurajator, însă nu și în măsură să impulsioneze la maximum potențialul uman. Barierele spirituale și materiale, pe care însăși societatea autohtonă și le-a adjudecat ca urmare a unei curse întinse de o politică păguboasă a forțelor politice aflate la conducerea statului, a redus substanțial suportul material acordat nu numai dezvoltării învățămîntului, ci și științei din acest spațiu.

Atare suport material va fi, în cele din urmă, recuperat de celălalt pol al societății – societatea civilă, în curs de constituire în Republica Moldova. În acest fel, atât instituțiile de învățământ sau științifice cu suport material de stat, cât și cele private înființate în spațiul autohton, pentru a face față situației precare în noile condiții economice și a-și asigura o stare materială cât de cât favorabilă și-au orientat activitatea, în virtutea specificului lor, la cerințele actuale sau ulterioare ale societății autohtone.

În prezent, o serie de instituții de învățământ superior din Republica Moldova, sesizează faptul că activitatea de cercetări științifice, materializată în publicații științifice (anale științifice, anuar științific, revistă științifică etc.) sau lucrări științifice ale savanților ce activează în cadrul acestora, reprezintă un component de bază nu numai de prestigiu, ci și un material în condițiile oferite de societatea civilă. Totodată, activitatea de cercetare științifică reprezintă și un component prin intermediul căruia o instituție de învățământ, orientată spre un anumit sector de activitate socială, conform funcțiilor sale, își poate aduce, concomitent, contribuția și la pregătirea de o înaltă calificare a viitorilor specialiști în domeniu. Mai mult decât atât, în condițiile concurenței dintre instituții, când sunt puse în valoare toate atuurile pentru a câștiga segmentele sociale de pe piață, activității științifice îi revine un loc de frunte.

Apreciate din acest punct de vedere, perspectivele dezvoltării științei criminologice, în spațiul autohton, se arată a fi favorabile, alături de condițiile instituționalizate, create de societatea autohtonă pe parcursul a mai bine de zece ani. În plus, am afirma că realizările înregistrate de criminologie, în acest răstimp, se constituie într-un bun indicator care situează știința în discuție după o strălucită perioadă de marginalizare sovietică și un deceniu de afirmare în condiții nu tocmai ușoare, vor alimenta, mai mult ca sigur, cercetările științifice ulterioare în spațiul autohton.

Valeriu Țurcan,

*responsabil de Secția
Criminologie, drept penal și
drept penitenciar a Asociației
Tinerilor Juriști Cercetători,
cercetător științific în Secția
Criminologie a
Centrului de cercetări științifice
al Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor
Interne al Republicii Moldova*

Criminologia autohtonă între trecut și viitor

Onorată asistență,

De la bun început, aș vrea să menționez că ideea organizării unei astfel de conferințe este destul de originală și chiar inedită, dacă vreți. În același timp, țin să remarc și importanța desfășurării conferinței cu ocazia unei decade de dezvoltare a științei criminologice în Republica Moldova. Probabil, mai puține discipline au avut ocazia să beneficieze de atare eveniment la un început de cale. Or, tocmai un așa gen de reuniune a savanților este menit a determina noi direcții și orientări ale științei în plină dezvoltare.

Evoluția criminologiei în Republica Moldova a fost marcată de câteva evenimente care și-au lăsat, inevitabil, amprenta în acest sens. În primul rând, vechiul regim comunist din spațiul Moldovei sovietice a jucat un rol malefic în formarea savanților criminologi autohtoni. Incontestabil, pentru a asigura o dezvoltare sănătoasă a științei, este nevoie de o anumită continuitate. În cazul dacă aceasta din urmă se întrerupe, regresul va avea un caracter iminent. Cu părere de rău, totalitarismul sovietic a inhibat spiritul creator al savanților basarabeni, contribuind astfel la declinul criminologiei autohtone chiar de la începuturile sale. O dovedește și numărul infim de publicații în

domeniul criminologiei din perioada comunismului sovietic⁵. Într-o oarecare măsură, această stare de lucruri a și constituit rezultatul centralizării excesive la toate nivelurile. Astfel, persista ideea precum că toate elaborările și recomandările trebuie să fie transmise de la organele centrale spre periferii. În acest mod, savanții autohtoni aveau posibilitate să se manifeste doar pe unele culoare înguste ce erau determinate de specificul național și teritorial. Din păcate, nici acest aspect n-a fost prea solicitat. Ba din contra, majoritatea lucrărilor au fost scrise în limba rusă, iar aspectele cercetate vizau problematici înguste, nefiind actuale pentru acea perioadă.

În al doilea rând, literatura de specialitate ruso-sovietică, pătrunsă de o ideologie pronunțată comunistă, fiind cea mai accesibilă, de asemenea, și-a adus aportul indezirabil la pregătirea și educarea savanților băștinași. Până în prezent, o mare parte dintre aceștia nu pot (ori nu doresc) să se debaraseze de clișeele și stereotipurile formate. Mai mult decât atât, unii promovează cu insistență tezele dogmatice ce țin de prevenirea și contracararea criminalității.

Totodată, existau și alte impedimente în calea afirmării savanților. Un exemplu elocvent ar fi negarea de către sovietici a existenței unor anumite tipuri de criminalitate, cum ar fi criminalitatea organizată, criminalitatea profesională, economia subterană etc. Ignorarea acestora a format condiții propice pentru dezvoltarea lor. În consecință, majoritatea statelor ex-socialiste, printre care și Republica Moldova, au fost luate prin surprindere de limitele criminalității organizate, corupției, economiei subterane, care s-au înrădăcinat adânc în structurile de stat.

Acestea sunt doar câteva din cauzele ce au contribuit la regresul criminologiei autohtone. În astfel de împrejurări, în Republica Moldova era imposibilă existența și dezvoltarea unei veritabile științe în domeniul prevenirii criminalității. Cu toate că în perioada de până la 1990, în Basarabia au fost elaborate o serie de lucrări în materie de criminologie (55), totuși nu putem afirma că au fost puse bazele unei școli de criminologie. Lucrările apărute în acești ani au fost destul de răzlețe, nefiind orientate spre un anumit scop.

⁵ Vezi: *Ghid bibliografic de criminologie. Ediții autohtone*, Chișinău, 2000.

O dată cu proclamarea independenței, în Republica Moldova a demarat o nouă etapă în dezvoltarea criminologiei. Surprinzător de repede a sporit numărul de publicații în domeniul criminologiei. Tot mai multe persoane s-au dovedit a fi interesate de problemele criminalității din Republica Moldova. Această stare de lucruri ar avea la bază câteva raționamente. Primul ar fi revelația unei gândiri criminologice moderne inspirată de revenirea la valorile și simbolurile naționale. În al doilea rând, criminologia fiind o știință importantă și indispensabilă unei societăți contaminate de criminalitate nu putea să nu focalizeze ideile și viziunile cercetătorilor, dar și să nu atragă noi adepți ai științei. Un alt raționament ar fi și cotele alarmante atinse de criminalitate care, practic, s-a dublat în doar câțiva ani, fapt ce a stârnit îngrijorarea atât a populației, cât și a factorilor de decizie.

În această ordine de idei, au avut loc și câteva conferințe științifice republicane și internaționale consacrate problemelor criminalității organizate, corupției, economiei tenebroase, criminalității de violență etc. De altfel, anume reuniunile științifice abordând unele probleme stringente ale societății, au constituit o piatră de încercare în consolidarea științei criminologice. Numai în cadrul acestora poate fi determinată viabilitatea, potențialul și capacitatea unei științe de a răspunde problemelor societății. Întrucât în republică numărul savanților criminologi era infim, savanți cu renume din domeniul sociologiei, dreptului penal, criminalisticii, procedurii penale, informaticii etc. s-au avîntat într-un spațiu științific, relativ nou pentru ei, cel al prevenirii și contracarării criminalității. Au fost întreprinse încercări ca unele probleme să fie tratate prin prisma altor științe, tangențiale criminologiei și nu numai. În unele cazuri aceste încercări au oferit chiar și soluții ingenioase ce merită atenție. Fără îndoială, un asemenea aflus de publicații (în 10 ani au fost publicate peste 300 de lucrări) a avut și un impact corespunzător asupra științei. Trebuie să recunoaștem că numărul mare de publicații a contribuit la o lărgire a spectrului problemelor supuse cercetării, fiind astfel stabilite, în linii generale, orientările științei criminologice autohtone.

În același timp, nu am fi corecți dacă n-am vorbi și de o altă fațetă a lucrurilor, mai puțin însă plăcută. Aspectul cantitativ al lucrărilor apărute în acești ani nu poate fi relevant pentru determinarea stării reale a criminologiei autohtone. În schimb, analiza aspectului calitativ al lucrărilor scoate în vileag mai multe carențe. În primul

rînd, iese în evidență caracterul steril al unor publicații pretinse științifice. Desigur, aceasta nu pare a fi un mare păcat dacă lucrarea constituie o tentativă de a-și proba calitățile de cercetător și dacă mostra apare într-o publicație mai puțin importantă. Dar cînd acestea apar într-o publicație centrală specializată, unde mulți autori n-au accesul și mai este semnată de un profesor universitar ori de alte personalități, devine, pur și simplu, dezolant. Apoi, o adevărată pacoste pentru criminologie, dar și pentru alte științe din Republica Moldova o constituie și plagiatul. Din dorința de a se manifesta prin numărul de publicații, deseori între subiecți se iscă o competiție acerbă. Pentru a ține cadența, aceștia recurg pînă și la o pură copiere. De cele mai multe ori sunt, de fapt, traduse lucrări din limba rusă ori sunt copiate direct din cele din România cu sau fără indicarea sursei de „inspirație”. Nu sunt ocolite nici chiar lucrările cercetătorilor autohtoni pe care uneori le găsim reproduse în faximil. Făcînd-o pe modernistii, pentru a nu putea fi identificați, cei care au posibilități, angajează traducători și reproduc texte din limba engleză, franceză etc.

Cel mai trist pare a fi faptul că, de multe ori, sunt părunse de plagiat și tezele de doctorat ale unor „savanți” autohtoni. Ele au devenit un „bun material” pe care și-l pot permite cei care dispun de o sumă nu tocmai mică. Astfel, a început să crească vertiginos numărul așa-zișilor „doctori de buzunar” care își folosesc titlul științific pentru carieră fără a se osteni să-și continue activitatea în domeniul cercetărilor. Toate aceste mijloace, mai puțin ortodoxe, nu fac decît să întineze imaginea științei autohtone, precum și a meritelor adevăraților savanți care, într-adevăr, sunt preocupați de starea actuală a criminologiei autohtone.

Am ținut să insistăm asupra acestor dificultăți, deoarece fenomenul ia tot o mai mare amploare, devenind tot mai greu controlabil. E alarmant, dar, ca să fim realiști, e și chiar periculos faptul că asemenea vicii contaminatează și tineretul. Avînd infiltrat un anume efect „educativ”, ei nici nu bănuiesc că devin victime involuntare. Astăzi, adesea pot fi întîlniți tineri absolvenți care sunt gata în jumătate de an să-și susțină teza de doctorat ori să publice mai multe articole științifice. Nu avem în vedere excepțiile, dacă ele există.

Considerăm că ar fi o mare eroare, dacă nu și o ofensă în adresa științei tolerarea în continuare a unor asemenea infamii. Suntem obligați a spune lucrurilor pe nume și a întreprinde acțiuni concrete

întru contracararea acestor fapte. Pașii firavi în dezvoltarea criminologiei au fost de mult depășiți și ar trebui să ne orientăm spre soluționarea problemelor de ordin major fără a irosi timpul și energia în van. De aceea, constituie o necesitate conjugarea eforturilor savanților din domeniu spre eradicarea neîntârziată a viciilor menționate. Numai susținerea în unison a acțiunilor semnalate poate avea sorti de izbândă. Cu atât mai mult cu cât asemenea încercare a fost deja întreprinsă prin publicarea unui articol în ziarul „Flux” din 24.03.2000 intitulat „Ce este știința când și ea... se fură?”. Rămîne ca exemplul să mai fie urmat prin diferite căi și mijloace.

Bineînțeles că în perioada de referință criminologia autohtonă a înregistrat și rezultate deloc neglijabile. Grație unor personalități din domeniu, au fost elaborate o serie de lucrări notorii atât metodologice, analitice, cât și instructive. Printre acestea pot fi menționate: primul manual de criminologie „Elemente de criminologie” semnat de V.Bujor, O.Bejan, S.Ilie și S.Casian; monografia „Analiza criminologică a formelor de grup ale criminalității de violență” (rus) semnat de V.Bujor; „Criminalitatea recidiviștilor” semnat de V.Bujor și O.Bejan; „Criminalitatea profesională” semnat de V.Bujor, O.Bejan (materiale didactice); „Esența criminalității” (rus) semnat de V.Bujor; „Criminalitatea de grup: criterii metodologice de cercetare și clasificare” (rus) semnat de V.Bujor (în coautorat); „Determinantele victimologice și mecanismul infracțiunilor de mare violență” semnat de Gh.Gladchi; „Corupția. Reglementări de drept. Activități de prevenire și combatere” semnat de V.Cușnir; „Ghid bibliografic de criminologie. Ediții autohtone” semnat de V.Bujor (coord.), O.Bejan (coord.), S.Cipovenco, S.Ilie, V.Negară, V.Țurcan, I.Ursan etc. Au fost, de asemenea, publicate numeroase articole științifice menite să impulsioneze activitatea de prevenire, de control și de contracarare a criminalității, precum și să contribuie la dezvoltarea armonioasă a criminologiei în Republica Moldova.

Pe parcursul întregii perioade de independență, criminologia în Republica Moldova a raportat mai multe succese ce au marcat devenirea științei ca atare. O analiză amplă în acest sens a fost realizată de Octavian Bejan în articolul „Evoluția științei criminologice în Basarabia” apărut în ediția a II-a a Anuarului C.C.Ș. și A.T.J.C. „Studii criminologice și juridice privind criminalitatea”, Chișinău, 2001.

Vom puncta doar principalele evenimente :

- fondarea Academiei Naționale de Poliție *Ștefan cel Mare*, instituție unde au fost elaborate principalele lucrări criminologice din republică;
- crearea în cadrul Academiei de Poliție *Ștefan cel Mare* a Centrului de cercetări științifice, subdiviziune cu specific de cercetare în criminologie;
- fondarea Asociației Independente de Criminologie din Republica Moldova (A.I.C.R.M.);
- fondarea Asociației Tinerilor Juriști Cercetători (A.T.J.C.);
- crearea Colegiului de Criminologie din Chișinău și a Universității de Criminologie – unicele instituții de învățământ cu profil criminologic din republică;
- desfășurarea mai multor conferințe științifice republicane și internaționale, a meselor rotunde ce au avut ca subiect diferite probleme criminologice;
- instituirea primei publicații periodice de criminologie „Anuarul științific al Centrului de cercetări științifice al Academiei de Poliție *Ștefan cel Mare* și al Asociației Tinerilor Juriști Cercetători” (au apărut deja două ediții).

Incontestabil, drept un succes important poate fi catalogată și ideea organizării de către A.T.J.C. a conferinței în cauză. Prefigurarea unor noi orizonturi în criminologie precum și analiza evoluției științei constituie un fapt remarcabil, dar și vital la etapa actuală.

Fără îndoială, criminologia autohtonă ar fi putut cunoaște o dezvoltare mai spectaculoasă, dacă nu ar fi existat multiple bariere birocratice. În primul rînd, atitudinea repugnantă a unor oficiali de a-și satisface anumite interese meschine de multe ori a dejuccat complet ori parțial intențiile nobile ale protagoniștilor.

În al doilea rînd, proiecte importante, chiar și de ordin național, au eșuat grație ignoranței sau incompetenței factorilor de decizie.

Cu toate că criminologia în Republica Moldova a atins anumite performanțe, pentru a se asigura totuși o continuitate, se cer întreprinse anumite remedieri. La o analiză retrospectivă a evoluției științei criminologice în Republica Moldova, în scopul evidențierii legităților care au dominat activitatea de cercetare și a trasării unor noi obiective pot fi menționate cîteva aspecte.

În primul rînd, pe parcursul întregii perioade de dezvoltare a criminologiei autohtone s-a observat o lipsă acută de cercetători criminologi. Cu toate că mai multe persoane și-au susținut teza de doctorat în criminologie, cu părere de rău, aceștia, în majoritatea cazurilor, cu mici excepții, își finalizau activitatea de cercetare imediat după obținerea titlului științific. Acest fapt se observă, îndeosebi, în ultima perioadă cînd titlul de doctor constituie un atribut al carierei, iar instituția doctoratului s-a transformat într-un mijloc de obținere a profitului. Situația creată a fost întrucîtva ameliorată, o dată cu crearea în cadrul Academiei Naționale de Poliție *Ștefan cel Mare* a unei subdiviziuni specializate în cercetări criminologice care astăzi poartă denumirea de Centrul de cercetări științifice (C.C.Ș.). Cercetătorii științifici ai C.C.Ș., majoritatea dintre care sunt tineri absolvenți ai Academiei de Poliție, al căror număr în anii 1995-2000 a variat între 2 și 6 cercetători, au reușit să înregistreze mai multe performanțe în domeniul științei criminologice⁶. Pornind de la faptul că majoritatea cercetătorilor sunt autodidacți, conștientizînd că criminologia în Republica Moldova se află doar în faza incipientă, iar rolul ei în societate fiind de o importanță majoră, considerăm drept o prioritate instituirea unui sistem național de formare a cadrelor în domeniul de cercetare. Acest sistem ar putea fi creat în cadrul învățămîntului universitar (în anul IV sau V de studii un grup de studenți ar putea fi, de exemplu, specializați în acest domeniu) ori în cadrul învățămîntului postuniversitar specializat. De asemenea, o importanță majoră o are și dezvoltarea la cercetători a calității de pedagog. Aceste calități sunt necesare în procesul propagării științei generațiilor posterioare, dar și pentru selectarea potențialilor candidați pentru activitatea de cercetare.

O altă prioritate pentru criminologia autohtonă o constituie și înființarea unui institut de cercetări în domeniul prevenirii și contracarării criminalității indiferent de subordonare. Ideea creării unei instituții similare nu este nouă. Ea aparține dlui V.Bujor, criminolog de vază din republică, care de nenumărate ori a înaintat această propunere mai multor factori de decizie. Considerăm că ar fi o soluție dacă criminologii din republică, în situația creată, ar face corp comun pentru a înainta o asemenea propunere. În acest caz,

⁶ Vezi: *Suportul criminologic în activitatea poliției. Realizări și perspective*, Chișinău, 2001, pp.26,38.

dezideratul ar emana de la întreaga mișcare criminologică din republică, provocînd astfel o anumită rezonanță în societate.

Varianta optimală ar fi totuși crearea unei asemenea subdiviziuni ca o instituție interministerială ori interdepartamentală. În condițiile actuale, cînd s-a produs o escaladare a fenomenului criminalității, inclusiv a noilor tipuri de criminalitate, constituie o necesitate coordonarea eforturilor mai multor specialiști din diferite domenii și angrenarea lor în activitatea de cercetare și elaborare a măsurilor de prevenire, de control și de contracarare a criminalității.

În aceeași ordine de idei, trebuie menționat și faptul că, deși în perioada dată criminologii autohtoni au elaborat o serie de lucrări cu caracter aplicativ însoțite de recomandări practice, totuși acestea nu și-au găsit aplicare în activitatea organelor de drept. Principala cauză aici o constituie, probabil, ruptura ce s-a creat între știință și practică. Fiind lipsite de un sistem performant de implementare a realizărilor științifice, organele de drept, care au ca sarcină primordială prevenirea și contracararea criminalității, s-au închistat, continuînd să activeze, din inerție, după principiile vechi utilizate pînă prin anii '90, acestea fiind, de multe ori, depășite de „ingeniozitatea” criminalilor. În asemenea condiții este și firesc ca criminalitatea să atingă proporții uriașe, contaminînd chiar și instituțiile vitale publice ale statului. Lipsite de mijloace materiale, de dotări tehnice calitative, dar și de o asistență științifică cuvenită organele afacerilor interne s-au pomenit în postura de spectatori, activitatea lor reducîndu-se, preponderent, la înregistrarea infracțiunilor și cercetarea celor cu autori cunoscuți.

Tocmai de aceea survine drept o necesitate stringentă instituirea unui sistem de implementare a realizărilor științifice. Totodată, în paralel, pentru a redresa situația creată, se propune a efectua cercetări științifice cu caracter aplicativ ce vor putea fi prompt implementate în practică. Acestea, precum afirmă și alți criminologi, s-ar putea axa pe cercetarea unor aspecte ale criminalității care la etapa actuală au luat o mare amploare și amenință întreaga societate. Printre ele se numără criminalitatea organizată, criminalitatea economică, corupția și criminalitatea drogurilor. În același timp, trebuie acordat un suport științific prevenirii și contracarării noilor tipuri de criminalitate, care practic sunt, lipsite, de orice suport teoretic.

Aici, menționăm, din nou, importanța esențială a prezentei conferințe în a cărei sarcină cade misiunea de a trasa, în linii generale, principalele direcții de dezvoltare a criminologiei autohtone și sperăm că recomandările enumerate vor servi drept punct de orientare pentru alți cercetători din domeniu.

Sergiu Ilie,

*vicepreședinte al Asociației
Tinerilor Juriști Cercetători,
doctorand*

Direcțiile prioritare de dezvoltare a criminologiei autohtone

Stimați colegi! Onorată asistență!

După părerea mea, starea actuală a științei criminologice autohtone poate fi apreciată în felul următor:

Criminologi există deja și în Republica Moldova.

Deși primele publicații în materie criminologică pot fi atestate pe teritoriul Republicii Moldova pe la începutul sec. al XX-lea,⁷ în calitate de știință (deci ca sferă de activitate umană a cărei funcție constă în dobândirea și sistematizarea teoretică a cunoștințelor obiective despre realitate) în țara noastră criminologia apare doar pe la sfârșitul sec. al XX-lea. Atunci când în locul unor specialiști care publicau (din când în când) și lucrări din domeniul criminologiei, în Republica Moldova s-au format mai mulți cercetători care au început să desfășoare studii criminologice în mod profesionist și sistematic. Corespunzător, în locul unor publicații pe probleme criminologice apar tot mai multe și mai multe lucrări științifice⁸. Au apărut mai mulți cercetători cu titluri științifice care au susținut teze abordând probleme criminologice. Au fost desfășurate câteva conferințe științifice republicane și destul de multe mese rotunde, seminarii care, deși nu erau, în special, destinate criminologiei, din punct de vedere cantitativ, un număr considerabil de rapoarte la aceste reuniuni este axat pe probleme criminologice. O etapă importantă în afirmarea criminologiei a fost fondarea Asociației Independente de Criminologie

⁷ Vezi: *Ghid bibliografic de criminologie. Ediții autohtone*, Chișinău, 2000.

⁸ *Ibidem*.

din Republica Moldova, precum și crearea pe lângă aceasta a Colegiului de Criminologie: primele instituții criminologice pe teritoriul Republicii Moldova. Ținem să menționăm, că la toate aceste etape de constituire a criminologiei în Moldova a participat activ, dar multe chiar au și fost inițiate de Valeriu Bujor, doctor în drept, conferențiar universitar. Nu e cazul să ne oprim mai mult asupra procesului de constituire a criminologiei autohtone, precum și la aportul personal al diferitor criminologi. Am însă certitudinea că va veni timpul când vor fi elaborate lucrări despre istoria criminologiei în Republica Moldova, precum și consacrate aportului științific al criminologilor din Republica Moldova.

Așadar, nimeni nu poate, în prezent, nega faptul că criminologia, ca știință, există în țara noastră și are adepții săi.

Acest fapt a fost, în sfârșit, conștientizat și la nivelul forțelor de decizie. Au fost luate chiar și decizii despre crearea laboratoarelor științifice specializate pe lângă unele organe publice (care rămân deocamdată nerealizate).

Autoritatea criminologiei a crescut și în viziunea tinerilor juriști, foarte mulți doctoranzi și competitori cercetează anume diverse probleme ce țin de criminologie.

Cu toate acestea, criminologia în Republica Moldova persistă mai mult din punct de vedere cantitativ (după numărul publicațiilor, specialiștilor, doctoranzilor etc.), decât cel al calității.

O problemă prioritară ce stă în fața științei criminologice autohtone rezidă în trecerea de la cantitate la calitate. Aș aprecia această problemă drept una vitală pentru soarta ulterioară a criminologiei în Republica Moldova. Fiindcă atitudinea pozitivă și interesată a societății față de criminologie se va transforma, cu timpul, într-o atitudine disprețuitoare, dacă criminologii nu vor demonstra în curând capacitatea lor nu doar de a marca probleme sociale, ci și de a propune soluții reale de rezolvare a lor.

Necesitatea societății în criminologie (și, în genere, în știință) are mai mult un caracter somatic și neconștientizat. Datorită unei atare aprecieri a opiniei publice această necesitate este, deocamdată, satisfăcută lesne prin însuși faptul existenței unor atribute științifice (instituții științifice, savanți, publicații, interviuri etc.). Luând în considerație și numărul infim de investiții în știință, societatea mai tolerează eficacitatea, la drept vorbind, joasă a potențialului științific

național. Dar situația se schimbă. Cunoaștem că în prezent mulți politicieni se pronunță pentru lichidarea Academiei de Științe a Moldovei, a acestui simbol al științei însăși în Republica Moldova. Pe cât este justificată asemenea atitudine e altă problemă. Important că este precedent. Din asemenea punct de vedere, poziția criminologiei are un caracter mult mai vulnerabil. Datorită trăsăturilor sale de știință socială, însemnătatea criminologiei este nu atât de evidentă pentru nespecialiști în comparație, bunăoară, cu utilitatea medicinei sau a agriculturii.

Din cele mai sus expuse, reiese că la etapa actuală eforturile criminologilor trebuie concentrate asupra rezolvării prioritare a următoarelor probleme sociale de o stringentă actualitate și necesitate: corupția, criminalitatea organizată și economia subterană. E clar că soluționarea problemelor în discuție nu depinde doar de savanți. Dar, trebuie să fim sinceri, și să recunoaștem că în pofida multor publicații la tema în discuție rămâne încă în afara cercetării un imens volum de diferite aspecte ale problemelor supuse cercetării. Totodată, multe investigații duse la bun sfârșit, nefiind efectuate după toate rigorile științifice aproape că nu au dat efecte practice. Se înțelege de la sine că cercetările științifice ale problemelor semnalate reclamă o realizare la un înalt nivel, respectând cu strictețe toate cerințele metodologice, cu o tendință de valoare practică și eficacitate reală.

Altă problemă criminologică importantă prea timid abordată, însă în Moldova, o constituie caracterizarea criminologică a stării criminalității. Deși există unele studii în această materie, starea reală a criminalității și a diferitelor ei forme de manifestare, rămâne pînă în prezent nereflectată pe deplin. În acest context, aș dori să menționez valoarea și actualitatea imperioasă a studierii criminalității latente în Republica Moldova.

Următoarea problemă criminologică, de asemenea, foarte puțin studiată în Republica Moldova, o reprezintă prognozarea criminologică. În ciuda actualității stringente și a însemnătății evidente pentru contracararea eficace a criminalității, studii științifice în acest domeniu în Republica Moldova, deocamdată, nu au fost realizate.

Șirul problemelor criminologice importante, dar puțin studiate, poate fi continuat, mă limitez, însă intenționat, doar la cele menționate, grație actualității lor deosebite pentru Republica Moldova.

Altă direcție prioritară în dezvoltarea criminologiei autohtone o vedem în consolidarea eforturilor criminologilor întru ridicarea prestigiului științei lor și contribuirea la implementarea celor posibilități și avantaje metodologice ale criminologiei care sunt, încă, puțin solicitate de forțe de decizie. Drept exemplu poate servi expertiza criminologică a legislației, lucru efectuat în orice stat dezvoltat, dar în Republica Moldova, în pofida situației de tranziție, este foarte rar solicitat.

Pentru Republica Moldova are importanță și problema cadrelor criminologice. Atît prin aspectul său cantitativ, cât și cel calitativ. Dar problema în cauză, o vor elucida probabil, reprezentanții Universității de Criminologie. În contextul dat aș vrea doar să menționez valoarea deosebită în formarea unui criminolog, a studierii experienței criminologice a altor state. Din punctul de vedere citat este foarte binevenită participarea criminologilor din Republica Moldova la diferite reuniuni științifice în străinătate, stagii, deplasări științifice etc.

O altă direcție de dezvoltare a criminologiei în Republica Moldova o constituie formarea școlilor și diferitelor curente științifice în criminologia națională. Asemenea procese are, bineînțeles, un caracter firesc și nicidecum nu poate fi forțat, dar trebuie să ținem cont de perspectivă.

Următoarea direcție importantă în dezvoltarea criminologiei rezidă în recunoașterea și confirmarea criminologiei autohtone pe plan internațional. Prin prisma dată, o mare însemnătate o are reprezentarea criminologiei naționale la diferite reuniuni științifice internaționale la un înalt nivel, demonstrând valoarea adevărată a criminologilor din Republica Moldova. Este, totodată, importantă stabilirea relațiilor de colaborare și schimbul de informație cu organisme criminologice din străinătate, publicarea rezultatelor cercetărilor criminologice din Republica Moldova în alte state, desfășurarea reuniunilor științifice internaționale etc.

Stabilirea relațiilor internaționale dintre criminologi poate fi mult facilitată de INTERNET. În general, posibilitățile imense prin intermediul INTERNET sunt, deocamdată, puțin utilizate de criminologi din Republica Moldova și, de obicei, mai mult pentru a obține anumite informații. Pe când e foarte importantă și lansarea informației în Internet despre criminologii din republică, despre aceste

organizații care desfășoară în Republica Moldova investigații criminologice, despre rezultate ale cercetărilor desfășurate, despre articole publicate în reviste criminologice etc.

În încheiere am dori să menționăm însemnătatea deosebită a întrunirilor științifice organizate de criminologii din Republica Moldova, cum este cea de astăzi. Sper, ca una din direcțiile prioritare în dezvoltarea criminologiei autohtone va constitui desfășurarea unor asemenea reuniuni în mod sistematic, precum și consolidarea criminologilor în vederea schimbului de experiență, ridicarea nivelului lor profesional și rezolvarea comună a problemelor ce stau în fața criminologiei din Republica Moldova.

Sergiu Casian,

*vicepreședinte al Asociației
Tinerilor Juriști Cercetători*

Analiza critică a unor curențe ale criminologiei autohtone

Permiteți-mi, din capul locului, să-mi exprim speranța că inițiativa de a întruni persoanele interesate de prezentul și viitorul științei criminologice nu va împărtăși soarta altor întruniri academice care, deși au fost însoțite de multă vîlvă, însă, spre marele nostru regret, nu s-au soldat și cu rezultate palpabile. Pentru aceasta, în opinia mea, ar fi dorită evitarea ispitei preamăririi și a înfrumusețării, deoarece, de oricîte ornamente s-ar „învrednici”, aceasta nu va deveni mai bună și, pînă la urmă, totuna se va prăbuși. Dacă vrem, cu adevărat, să schimbăm lucrurile măcar cît de cît, în bine, trebuie să le spunem acestora pe nume, chiar dacă faptele în cauză ar putea să nu ne placă. Pentru a putea rezolva o problemă se impune cu necesitate a o cunoaște sub toate aspectele ei neplăcute, nu de a trîmbița și a ne hrăni cu iluzia unei rezolvări superflue. De la asemenea „bătăi” în puiă tot apă se alege iar noi, cei care am luat parte activă la „pisat” vom fi obligați să ne împăcăm cu gîndul că, deși am muncit mult, am făcut-o fără noimă.

În cea mai simplă formă noțiunea de dezvoltare presupune conștientizarea problemelor care ne stau în față și trasarea direcțiilor de perspectivă în rezolvarea lor, pentru ca apoi, pas cu pas, să se realizeze programele elaborate. În ceea ce ne privește, prin retrospectiva cunoștințelor acumulate, precum și a experienței obținute în perioada de afirmare a criminologiei, vom încerca să vedem care ar fi perspectiva dezvoltării acestei științe în Basarabia. Pentru aceasta, vom supune unei analize critice problemele de care s-a lovit criminologia basarabeană în perioada de constituire și de afirmare și, cine știe, poate vom găsi și soluții indispensabile.

Primii ani după nouăzeci a fost o perioadă de stagnare în știința post-sovietică, perioadă caracterizată prin migrarea potențialului științific de la o republică la alta. O parte dintre savanți au încercat să se adapteze la noile condiții, afirmându-se în alte domenii, mai profitabile decât cel academic. Drept consecință, s-a resimțit o stare deficitară în cercetările științifice, aceasta răsfrângându-se și asupra pregătirii cadrelor. Deși au existat eforturi ale unor savanți izolați, ei nu s-au ridicat însă mai mult de un cot pe firmamentul științific, și aceasta nu din cauza că nu ar fi reușit prin rîvnire și muncă asiduă să se afirme și să progreseze, ci datorită presiunii exercitate asupra lor de situație, fiind siliți să facă noi și noi cedări. Treptat, unii chiar au părăsit cîmpul de luptă, alții au acceptat puținul care li s-a aruncat, resemnându-se. Se înțelege de la sine că „rezultatele” nu s-au lăsat mult așteptate. Pînă în prezent, cu unele mici excepții, nu au fost elaborate lucrări valoroase în domeniu.

Dat fiind faptul că puterea nu s-a ostenit cu crearea de posibilități pentru perpetuarea și progresul științei, aceasta din urmă încet, dar sigur, a căzut în declin. Întreținerea oricărei ramuri de știință necesită un oarecare suport financiar destinat cercetărilor științifice, însă din lipsa lui, criminologia, precum și alte ramuri de știință, își prelungește existența doar prin efortul savanților izolați. Ei își mențin sau dezvoltă potențialul doar teoretic, lipsit de cercetări empirice, cercetări care fac fundamentul oricărei științe, indiferent de specificul ei. Din lipsa materialului empiric, toate concluziile sau ideile elaborate au handicapul unui grad sporit de probabilitate. În acest caz apare întrebarea firească: putem oare ca în tendința de a rezolva problemele pe care le întîmpină societatea noastră să ne bazăm pe rezultatul muncii științifice, rezultat ce acuză atîtea deficiențe? Nu prea cred. Doar în baza unor concepții efemere asupra fenomenelor și proceselor care se desfășoară în societatea noastră nu avem sorți de izbândă să le dirijăm sau să le modelăm după bunul nostru plac prin elaborarea unor măsuri concrete. La aceasta s-ar putea adăuga și faptul că interesul asupra elaborărilor științifice niciodată încă (mă refer la realitatea basarabeană) nu a depășit limitele sălilor unde erau organizate conferințe sau alte modalități de organizare a comunicării științifice. Deși au fost mai multe semnalări ale unor savanți privitoare la problemele societății noastre, însoțite uneori de propuneri concrete și care, dacă ar fi fost realizate la timp, am fi avut acum altă realitate

socială, liberă de unele probleme care ne macină, dar, din păcate, acele semnale și soluții au fost neglijate.

Pe de altă parte, admitem că guvernanții printr-o minune sunt străpuși de dorința fierbinte de a îmbunătăți condițiile de existență ale societății noastre în agonie și alocă sume considerabile pentru cercetarea științifică, așteptînd, în schimb, de la savanți, după cum e și firesc, panaceul pentru tratarea societății. Consideră oare cineva că armata de savanți ar putea să se avînte în lupta contra fenomenului criminalității? Nu prea pare credibil faptul că în etapa actuală lumea academică ar fi în stare să propună modele și măsuri concrete de diminuare a proporțiilor criminalității, corupției, traficului de droguri, a ființelor umane etc., a exodului și multe altele, generate de societatea noastră „liberă și democratică”. Aceasta măcar și din considerentele că asemenea propuneri depășesc cu mult spectrul criminologiei, fiind necesare, în primul rînd, luarea unor măsuri de ordin economic, crearea unor mecanisme eficiente de control asupra activității persoanelor oficiale și alte măsuri similare ce țin de domeniul buneii administrării. Incontestabil, starea lucrurilor s-ar schimba simțitor doar prin eradicarea sărăciei, o parte considerabilă dintre problemele care macină societatea noastră pierzîndu-și amploarea, altele vor dispărea cu totul. Dar pentru aceasta este nevoie nu de eforturile titanice ale partizanilor lumii academice, ci se cere doar o nenorocită de voință politică a elitei politice.

Cu regret, astfel de voință politică nu prea a fost atestată pe plaiurile mioritice, lipsește cu desăvîrșire în prezent și judecînd după dansul guvernării comuniste, asemenea pericol nici nu ne paște. Nimeni nu dorește (mă refer, strict, la grupurile de guvernare care s-au perindat de la 91 încoace) să renunțe la „imunitățile” atît de necesare pentru a avea posibilitatea de a munci „rodnic” în instituțiile publice⁹. Dacă în țările cu veritabile democrații orice funcționar, indiferent de nivel, poate fi chemat în justiție doar pentru o expresie jignitoare, la noi acest lucru este de neconceput chiar și în cazul în care funcționarii

⁹ În momentul conceperii acestui raport, nu au fost încă atestate inițiative de lipsire de imunități a persoanelor publice. Mai târziu, unor lideri ai vieții politice li s-a ridicat imunitatea, probabil, și alții vor fi lipsiți de aceasta însă, oarecum paradoxal dar tocmai cei care încearcă a ridica problema luptei contra corupției în eșaloanele superioare sunt cei bătuți.

de cele mai înalte nivele s-au proslăvit prin comiterea unor fapte ce se încadrează perfect în articolele părții speciale ale codului penal, și nici pe departe pentru expresii calomnioase, ci pentru ceva mai consistent. În cazul nostru este vorba, probabil, de un rol de salvare a națiunii pe care îl au aceste persoane (rol pe care eu nu îl văd), dar care, cred că, ne dă suficiente temeiuri de a trece cu vederea chiar și cele mai „năzbîtii” macabre ale miruiților.

Parafrazîndu-l pe clasicul literaturii noastre (românești) din povestea cunoscută cu Ivan: corupție este? – este; trafic de toate tipurile și categoriile este? – este; domnia absolută a criminalității asupra tuturor sferelor sociale este? – este, ba mai mult decît ar fi în stare să genereze chiar și cea mai aberantă fantezie. Dar este cineva tras la răspundere pentru aceasta? Cu regret, la nici un clasic nu găsec răspuns la această întrebare și nici noi nu avem vreunul. Îți vine doar să-ți iei lumea în cap și să țipi cît te țin bojocii: *o tempora...*, sau și mai bine: unde ești tu Țepeș Doamne, să vezi ce se face? Dar ce se face noi știm bine cu toții. În condițiile în care lipsa transparenței și a structurilor democratice rămîne a fi în continuare o trăsătură forte a societății noastre, unde ideea dictaturii continuă să planeze asupra vieții social-politice, penetrînd toate nivelurile ei, instituțiile statului se transformă în instituții „private”. Doar în asemenea societăți este posibil ca justiția, procuratura (despre specificul, meritele și rolul procuraturii noastre s-ar cere o discuție aparte, dar pentru a nu zăpăci definitiv ascultătorii o voi iniția cu altă ocazie), organele de poliție și celelalte să fie în supușenia aceluiași grup politic (chiar dacă, aparent, fac parte din partide cu denumiri diferite). Și această situație nu ar fi atît de hidoasă în cazul unei societăți democratice, dar la noi ea capătă nuanțe lugubre. Instituțiile abilitate din motive bine știute se află în stare de letargie, mass media (marea parte) este aservită puterii și, în final, toți stau smeriți și calmi, ca să nu-și verse apa din gură. Bineînțeles că la funcționarii care sunt legați de relații de partid, rudenie, prietenie de afaceri etc. nici nu are de unde să apară ideea năstrușnică de a cere colegilor de ambarcațiune socoteală pentru isprăvile lor, oricare ar fi ele, deoarece nici ei nu sunt scâlțați în rouă. Ceilalți urmează exemplul bine cunoscutului animal exotic african și cum simt tensiuni în atmosferă, imediat bagă capul în nisip și nu le pasă că afară e furtună și fulgeră. Altfel nici nu are cum fi la noi, unde prețul vieții umane este atît de „accesibil” există și sunt suficiente

exemple de a-i reduce la tăcerea mieilor pe toți cei răzvrățiți și nesupuși. Dar, să nu ne abatem de la subiect. La ora actuală ne interesează mai mult perspectivele criminologiei decât „marșul triumfal” al elitei politice. Deși, în asemenea condiții, nu văd cam ce ar putea propune savanții în privința restabilirii ordinii de drept.

Dacă ar fi cazul oportun ca savanții criminologi să contribuie la îmbunătățirea situației, oare sunt ei apti pentru aceasta? Vom încerca, în cele ce urmează, să supunem unei analize potențialul științifico-criminologic de care dispune societatea noastră.

La prima vedere, s-ar părea că există suficiente persoane specializate în criminologie, fapt confirmat prin obținerea titlului de doctor în științe juridice de mai mulți inși, care și-au susținut în ultimii ani tezele de doctorat în criminologie atât la noi, cât și în străinătate. Unii care erau foarte departe de suflul academic au devenit peste noapte doctori în criminologie. Constatăm însă că avem suficiente titluri științifice, dar nu și savanți. Despre valoarea unui cercetător se judecă după rezultatele muncii sale, de cele mai multe ori materializate în diverse publicații. Deoarece, după cum am menționat mai sus, lucrări publicate în Republica Moldova, lucrări care ar provoca interesul consumatorilor de informație științifică nu le prea găsești nici cu lumânarea și este greu a sesiza rîvna unor indivizi de a obține cu orice preț dreptul de a se numi criminologi (de regulă, suma plătită de această categorie este evaluată material-financiar precis)¹⁰. Poate că este vorba de aceea că știința, și în special criminologia, este în mare modă. Dacă-i așa, în foarte scurt timp vom da gata și criminalitatea, și celelalte probleme care îi macină pe oamenii nu numai de la noi, ci ne vom arunca să-i ajutăm și pe vecini. Dar nu a fost să fie.

În încercarea de a se face cunoscuți, dar fiind lipsiți de potențial științific, această categorie de criminologi *second hand* droghează setea aspiranților (neinițiați și lipsiți de experiență) de a se forma ca specialiști în științele juridice cu concepțiile și viziunile lor deocheate. Unii dintre ei s-au manifestat chiar și ca autori ale unor lucrări publicate însă, prezintă interes atât valoarea lor, cât și modalitatea de lucru. Exploafînd, de regulă, energia nestăvilită (dar și

¹⁰ În prezent, aceasta este, din păcate, soarta oricărei ramuri de știință și nu doar a criminologiei.

incompetență) a subalternilor (eventual a studenților) ce „prelucrează” pentru ei kilograme de maculatură, o bună parte a publicațiilor se face prin calchiere sau o copiere sinceră din lucrările străine consacrate. Uneori se creează impresia că asistăm la un fel de competiție: care mai mult.

Deși dăunează suficient, această categorie de criminologi de duzină nu prezintă mare pericol, deoarece, conștientă fiind de nulitatea academică pe care o prezintă, nici nu pretinde merite rupte din piscul muntelui Olimp, urmărind, de regulă, scopuri pe cât se poate de mirene. Prin munca lor „titanică” ei chiar aduc un aport pozitiv, completând cumva golul informațional enorm, deși lucrările lor au o valoare nulă. Chiar și calchierea sau copierea lipsită de competență este mai bună decât lipsa oricăror surse. Este însă clar că nu ne putem aștepta ca această categorie de „gînditori” să fie capabilă a-și aduce aportul la schimbarea în bine a situației.

Cât privește situația, nu cred că va fi cineva împotriva afirmării precum că avem un stat criminal bine încheșat, cu tradiții de anume ani buni. Suntem un stat corupt pînă în măduvă, unde nu numai că se poate dar chiar și se obține doar prin mituire. Ramurile profitabile ale economiei se află sub controlul unor lideri ai vieții publice care, de mîna cu structurile criminale organizate, anihilează orice inițiativă liberă. Deviza este: ori cu noi, sau sub supravegherea noastră strictă, ori deloc. Astfel, toată activitatea economică (și nu numai) este controlată de stat, de aparatul birocratic sau de alți indivizi care prin intermediul structurilor criminale (sau al celor oficiale) îl pun la respect pe oricine care împiedică cumva într-un fel oarecum derularea „tihnită” a procesului vieții publice. De menționat că noțiunile sus-numite s-au contopit într-atît, încît nu mai putem desluși limitele dintre funcționarul corupt (cu toate că, personal, cunosc foarte puțini necorupți); sindicat criminal (care îl corupe și interesele cărui primul le propulsează și protejează); afaceriști, care își pot organiza activitatea profitabilă doar prin evaziuni și fraude, mituindu-i pe funcționari și păstrînd relații de „colaborare” cu liderii lumii interlope și, în sfîrșit, noțiunea de persoană cu înaltă funcție publică, care își organizează propriile „afaceri” avînd la dispoziție toate cele necesare, începînd de la modelarea legii, după bunul plac, și terminînd cu dispunerea de toate instrumentele (inclusiv cele de forță) ale statului ca de o proprietate privată sau altele despre care toți au cunoaștere.

Nu putem fi învinuiți de inactivitate, deoarece pe parcursul ultimilor ani la toate conferințele, în diverse publicații sau la ședințele organelor administrative (când era ocazia) s-a spus despre pericolele care planau asupra societății noastre tinere și în curs de formare, despre măsurile ce trebuia luate fără amânare, dar, din lipsa acelei voințe politice sau din ignoranță a fost neglijat sau profanat totul, pomenindu-ne treptat cu ceea ce avem. Un savant nu poate decît să atenționeze pe subiecții interesați de anumite probleme, propunînd măsuri concrete pentru rezolvarea lor, iar realizarea ține de domeniul buneii administrări. Mai rău e în cazul nostru, pentru că trebuie să ai mare noroc ca să găsești pe cineva interesat de rezultatele și apelurile savanților. Dar să fim serioși. Pe cine vrem să prostim atunci când susținem că ar exista cineva interesat de cercetarea în domeniul științelor ce au ca obiect de studiu criminalitatea în toate ipostazele ei? Procuratura împiedică pe toate căile cercetarea cauzelor penale. Aceasta n-ar trebui să ne îngrozească? Nu, așa ceva a devenit un lucru firesc în Republica Moldova. Procurori, judecători, funcționari și ai organelor de afaceri interne, alți funcționari publici sunt prieteni la cataramă cu liderii lumii interlope, invitîndu-se reciproc la diverse petreceri. E groaznic? Nu, normal. Campaniile electorale sunt susținute financiar de fondurile grupărilor criminale și de persoane cu antecedente penale sau care sunt în urmărire penală națională sau internațională dețin funcții importante în stat. Vi se pare înfricoșător? Bineînțeles că nu, suntem o societate liberă și democratică, în care toți au drepturi egale. Această enumerare a tot ce este normal se poate prelungi la nesfârșit și, pentru a nu pierde timp, vom trece cu vederea asemenea fleacuri cum ar fi implicarea anumitor persoane cu înalte funcții publice în scandaluri de corupție, comandarea de omucideri sau altele, tot așa de „mărunte”. Doar că asemenea fleacuri compromis din start toate speranțele precum că lucrul făcut, uneori îndelungat și istovitor, este așteptat, va fi util și aplicat după destinație.

Despre faptul cum ar trebui să procedăm în asemenea situație nu voi risca să mă pronunț, deoarece acest lucru depinde de fiecare în parte. S-ar putea să ne pornim să mărșăluim cu trîmbițe și surle prefăcîndu-ne că nu avem nimic de făcut și că totul e ca în basm, să ne retragem prin colțuri ca să ne plîngem de milă sau din contra, înarmîndu-ne cu o măciucă, să intrăm în bîrlogul fiarei. Se vor găsi, probabil, adepți din toate categoriile. Deși, personal, voi prelungi

cercetarea fenomenului criminalității, evoluția contracarării acestuia din urmă privind-o cu scepticism de un negru închis. Totodată, îmi exprim speranța că tonul pesimist pe care l-am dat discuției nu vă va diminua zelul de a pune fiecare câte o piatră la temelia construcției care va simboliza sfârșitul dominației criminalității, căci o vorbă înțeleaptă este uneori auzită și în pustiu. Dar să fim realiști. Singurii care ne vor auzi în zadarnic ar fi șerpii, scorpionii sau, poate, vreun muribund...

Valeriu Cușnir,

*șef al Catedrei Activitate
operativă de investigație a
Academiei „Ștefan cel Mare” a
Ministerului Afacerilor Interne
al Republicii Moldova*

Fenomenul infracțional prin prisma științei

Fenomenul infracțional a parcurs diferite etape în decursul istoriei sale, fiind din totdeauna în atenție societății pentru o adoptare concomitentă a măsurilor de apărare, în scopul diminuării și sancționării acestuia.

Legile, numai prin conținutul și sancțiunile ce le prevăd, reprezintă mult prea puțin pentru a bara infracționalitatea. Organizarea unui aparat de poliție și judecătoresc bine pregătit profesional și dotat cu mijloace tehnice constituie de asemenea doar o soluție parțială în vederea prevenirii și combaterii fenomenului infracțional.

Combaterea și diminuarea criminalității pot fi realizate doar în condițiile în care sunt întreprinse cumulativ investigații teoretice și practico-științifice, inițiative legislative și măsuri de ordin social, economic, juridic care să permită neutralizarea cauzelor și condițiilor ce determină sau favorizează infracționalitatea și să asigure intervenția operativă a organelor de specialitate cu atribuții antiinfracționale.

Fenomenul infracțional posedând un caracter complex și universal nu poate fi examinat la un singur nivel ontic: dat fiind dependența lui nu numai de om, de contradicțiile ființei umane ci și de procesele și fenomenele economico-sociale, educaționale, culturale etc., de legitățile și contradicțiile proprii acestor fenomene și procese, problemele crimei și criminalității având o natură pluridisciplinară¹¹.

De aceea, aspectul disciplinelor care studiază fenomenul infracțional este destul de larg. Criminologia, dreptul penal,

¹¹ A. Dincu, *Bazele criminologiei*, București, 1993, p.4.

criminalistica, dreptul procesual-penal, dreptul execuțional penal, dreptul polițienesc, dreptul contravențional, sociologia, psihologia, statistica judiciară, dreptul investigațiilor operative și altele, fiecare din ele avînd, bineînțeles, propriul său obiect de studiu.

Determinarea obiectului de studiu a oricărei discipline este necesar deoarece în raport cu acesta se particularizează raporturile sociale ce le revin și se realizează gruparea lor pe ramuri (subramură), instituții etc.

În acest context dacă ar fi să conturăm preocupările disciplinelor de fenomenul infracțional întîietate istoricească au „reglementările penale”: „Codul Hammurabi” (1728-1686 î.e.n.), „Legile lui Dragon și Solon” (640-588 î.e.n.) etc. urmate de lucrările științifice ale filosofilor Platon (427-347 î.e.n.), Aristotel (384-322 î.e.n.) privitor la crime și pedepse: apariția criminologiei ca știință fiind legată de numele lui Cezare Lombroso (1835-1909) considerat de majoritatea istoricilor criminologiei întemeietorul ei¹².

La cel de-al VIII-lea Congres al ONU (Havana, 27 august – 7 septembrie 1990) criminologia a fost definită ca știința, care „analizează cauzele infracțiunilor și factorii ce influențează apariția fenomenului infracțional, elaborînd politici în materie de prevenire și justiție penală în cadrul planificării sociale de ansamblu, ea evaluează costul social al infracționalității și urmărește realizarea unei strategii globale pentru obținerea unui mecanism de protecție și intervenție preventivă, corespunzător realităților și nevoilor sociale”.

În acest sens majoritatea autorilor tratează criminologia ca o știință socială, extrajuridică, din familia sociologiei, cu un caracter relativ autonom, auxiliară științelor juridico-penale¹³.

¹² În literatura de specialitate la constituirea criminologiei ca știință sunt recunoscute și lucrările Cesare Beccaria (1738-1794) – *Despre infracțiuni și pedepse*; Thomas Morus (1478-1535) – *Despre spiritul legilor*; Jeremy Bentham (1748-1833) - *Moralitatea și legea*; Raffaele Garofalo (1851-1934) – *Criminologia* și alții.

¹³ C. Bulai și R. Stănoiu, *Sociologia dreptului penal și criminologia*, în Studii și cercetări juridice nr.1/1974, p.123; vezi A. Dincu, *op. cit.*, p.5.; profesor universitar, dr. Gh. Nistoreanu consideră, că criminologia posedă un caracter autonom, nu este auxiliară în raport cu științele juridice, sociologia, după cum nu trebuie privită și ca o știință coordonatoare, *Criminologia*, Editura Europa Nova, București, 1996, p.37.

Așadar, criminologia își extinde studiul asupra stării, dinamicii, legităților, cauzelor și condițiilor socio-umane ale criminalității, rezultatele cercetării servind perfecționării jurisprudenței, realizării unei politici penale cât mai eficiente și nu, în cele din urmă, înfăptuirii scopului procesului penal.

Prin caracterul său pluridisciplinar criminologia este capabilă să ofere o imagine globală, esențială și multilaterală asupra realităților socio-umane în continuă mișcare din care izvorăște criminalitatea, asupra structurii și caracteristicilor psiho-sociale și chiar neurofiziologice ale indivizilor, care au comis infracțiuni precum și elaborarea de modele, soluții de intervenție preventivă și apărarea socială contra fenomenului infracțional.

Clasificarea raporturilor dintre criminologie și alte discipline care studiază fenomenul infracțional nu este lipsită de interes, mai ales didactic, deoarece în literatura de specialitate nu există pînă acum o poziție unanim acceptată. Pornind însă de la însușirea esenței științei criminologice, a obiectului, a scopului și a funcțiilor sale distincția dintre criminologie și dreptul penal, dreptul procesual penal, dreptul execuțional penal, criminalistică este evidentă: în timp ce criminologia studiază criminalitatea prin prisma stării, dinamicii și, mai ales, a cauzalității socio-umane a acestui fenomen, precum și prin optica mecanismului social al prevenirii și combaterii criminalității, științele juridice abordează criminalitatea cu referire la reglementările normative – de drept penal, drept procesual penal, drept execuțional penal sau altă ramură de drept. În raport cu criminalistica, considerată drept știința metodelor tehnice, tactice și metodicii de investigare a faptelor infracționale, asigurîndu-se probarea vinovății infractorului, sfera criminologiei este mult mai largă vizînd fenomenul infracțional în complexitatea lui socio-umană, iar pe infractor ca individualitate cu toate caracteristicile sale psiho-sociale și neurofiziologice.

Din cele relatate desprindem ca concluzie: datele criminologiei privitoare la fenomenul infracțional au deopotrivă un caracter probabilist și un grad avansat de generalitate, trăsături nespecifice disciplinelor juridice, fapt care atribuie criminologiei calitatea de contact sau intersecție între sociologie și științele juridico-

penale tinzînd a deveni o veritabilă busolă în orientarea politicii penale¹⁴.

¹⁴ V. Dongoroz și alții, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*, vol.1, Editura Academiei, București, 1975, p.17.

Gheorghe Gladchi,

*decan al Facultății Drept a
Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor
Interne al Republicii Moldova*

Problematika infracțiunii în criminologie

Infracțiunea (crima) reprezintă manifestarea individuală a fenomenului infracțional. Fiind un element component de bază al sistemului în discuție de care o leagă o multitudine de conexiuni, de întrepătrunderi, de influențe reciproce, crima nu-și pierde identitatea, avînd particularități și funcții proprii.

Evoluția științei criminologice a fost marcată de numeroase discuții care vizează **conceptul de crimă**. Astfel, școala clasică a dreptului penal și a criminologiei și-a concentrat atenția asupra faptei penale. Deoarece în acea perioadă nu se punea încă problema delimitării de dreptul penal, conceptul de infracțiune este în egală măsură utilizat și în criminologie. **Școala pozitivistă italiană propune o delimitare de ordin conceptual între criminologie și drept penal**. În primele pagini ale lucrării sale „Criminologia”, R. Garofalo arată că punctul de plecare a științei criminologice trebuie să fie „**noțiunea sociologică a crimei**”¹. Acest proces de delimitare va continua timp de aproape un secol, susținut fiind, mai ales, de reprezentanții orientării sociologice.

Necesitatea găsirii unor criterii proprii, criminologice, pentru definirea crimei a fost determinată de **relativitatea noțiunii juridico-penale de infracțiune**. Astfel, se considera că infracțiunea în accepțiunea sa juridico-penală este **pur formală** (creație a legii), **relativă** (variind în timp și în spațiu), **eterogenă** (însușind fapte foarte diferite, de la omor pînă la fapte minore). R. Garofalo este

¹ R. Garofalo, *Criminologia*, Napoli, 1885, cit. de Rodica Mihaela Stănoiu, *Criminologie*, Editura Oscar print, Seria Criminologie, București, 1997, p.14.

primul care a propus o **abordare sociologică (criminologică) a noțiunii de crimă**, dându-i acesteia din urmă **semnificația de delict natural**. El împarte infracțiunile în două categorii: **delicte naturale și delicte juridice**. **Delictul natural sau crima în accepțiune criminologică** este actul care produce „vătămarea acelei părți a simțului moral care constă în sentimentele altruiste fundamentale, mila și probitatea”². Sentimentul de milă este încălcat de fapte ca cele împotriva persoanei prin care i se cauzează acesteia dureri fizice și morale (omor, privațiunea ilegală de libertate, viol, calomnie etc.), sentimentul de probitate (cinste) este jignit prin fapte ca: infracțiunile contra proprietății, încălcarea dreptului de autor, depozitia mincinoasă etc. Delictul natural este supus pedepsei în toate țările și în toate timpurile. Delictul juridic nu are la bază **lipsa de simț moral** și este pedepsit în mod variabil și diferit de la o țară la alta fiind rezultatul încălcării unor norme de conduită socială convențională.

Dintre încercările recente, merită atenție conceptul propus de R. Gassin³. El definește infracțiunea din punct de vedere criminologic ca pe **o realitate umană și socială, anterioară oricărei incriminări**, ce constă dintr-o agresiune a unei persoane sau a unui grup îndreptată împotriva celor **mai importante valori ale grupului social**. Gassin consideră că obiectul criminologiei îl constituie „acțiunea criminală” care, ca variantă a acțiunii sociale, presupune următoarele elemente:

- 1) un subiect-actor care poate fi un individ, un grup sau o colectivitate;
- 2) o situație ce include obiecte fizice (obiecte materiale, condițiile geografice, climaterice etc.) și obiecte sociale (ceilalți actori) cu care subiectul-actor intră în raport;
- 3) semne și simboluri prin intermediul cărora subiectul actor parvine să cunoască mediul ambiant, să-l resimtă și să-l evalueze;
- 4) reguli, norme și valori care ghidează acțiunea acestuia, adică modul în care va acționa asupra obiectelor fizice și sociale ce formează mediul său.

Majoritatea autorilor conferă conceptului criminologic de infracțiune o **accepțiune foarte largă, ce depășește sfera normativului juridic**. Astfel, Thorsten Sellin, sociolog american,

² R. Garofalo, *La criminologie*, Cinquième édition entièrement refondue et augmentée, Felix Alcan, Editeur, Paris, 1905, p.35, cit. de Valerian Cioclei., *Manual de criminologie*, Editura ALL BECK, București, 1998, p.9.

³ R. Gassin, *Criminologie*, Dalloz, Paris, 1990, pp.49, 44-45, nota 4.

înțelege prin crimă orice încălcare a normelor de conduită din societate, indiferent dacă acestea fac sau nu obiectul unor reglementări juridice⁴; criminologul german Hans Goppinger susține că infracțiunea, ca obiect al criminologiei, trebuie considerată atât ca fenomen juridic, cât și „non-tehnic” în strânsă legătură cu religia, morala și cultura⁵, iar sociologul american Edwin H. Sutherland include în conceptul de crimă, alături de faptele ce încalcă legea penală, pe cele de natură civilă și administrativă⁶.

Considerăm că **inclusiunea faptelor antisociale în obiectul de studiu al criminologiei trebuie să aibă la bază criteriul norme penale care rămîne pînă în momentul de față cel mai convingător**. Suntem de acord că extinderea obiectului criminologiei prin includerea fenomenului mai larg al devianței generează dificultăți metodologice și conceptuale, precum și o nedorită interferență cu alte discipline, cum ar fi sociologia și psihologia socială⁷. Așadar, faptele incriminate și pedepsite prin legea penală rămîn crime și pentru criminologie, și pentru cercetătorii criminologi, iar dacă unele fapte, nu mai sunt crime potrivit legii penale, au fost dezincriminate și abrogate de legea penală, ele nu mai sunt crime nici pentru criminologie. Infracțiunea în accepția sa juridico-penală este sinonimă cu noțiunea de crimă (infracțiune) utilizată în criminologie⁸. În lumina acestor considerații, o faptă este, în criminologie, recunoscută crimă întocmai așa cum este prevăzută de legea penală, adică așa precum

⁴ Th. Sellin, *Culture Conflict and Crime*, Social Science Research Council New York, , 1983.

⁵ H. Goppinger, *Kriminologie*, Ed. C.H. Beck, Miinchen, 1971, pp.4-6.

⁶ E.H. Sutherland and D.R. Gressy, *Principes de criminologie*, Cujas, Paris, 1966, p.11 și urm.

⁷ Rodica Mihaela Stănoiu, *op.cit.*, p.23; Gheorghe Nistoreanu și Costică Păun, *Criminologie*, Editura Didactică și pedagogică R.A., București, 1995, p.40.

⁸ Ion Oancea, *Probleme de criminologie*, Editura ALL EDUCATIONAL S.A., București, 1998, p.118; Rodica Mihaela Stănoiu, *op.cit.*, p.23; Gheorghe Nistoreanu și Costică Păun, *op. cit.*, p.40; *Криминология* / Под ред. Кузнецовой Н.Ф., Миньковского Г.М./, Изд-во Москов. Унив-та, Москва, 1994, p.11.; *Криминология* / Под ред. Кудрявцева В.Н., Эминова В.Е./, Юрист, Москва, 1995, p.17 și urm.

spune legea penală (articolul 7 CP al Republicii Moldova), infracțiunea este o faptă (acțiune, inacțiune) socialmente periculoasă, care atentează la viața și sănătatea persoanei, la drepturile și libertățile cetățenilor, la proprietate, la orînduirea de stat, la sistemul politic și economic, precum și alte fapte socialmente periculoase, prevăzute de legea penală. În această definiție sunt evidențiate două trăsături caracteristice ale infracțiunii (crimei) – **pericolul social** și **caracterul ilegal**. În articolele 1,3,8,9,20 etc. ale Codului Penal al Republicii Moldova sunt menționate încă două trăsături esențiale ale infracțiunii ca **vinovăția** și **pasibilitatea de pedeapsă**. Infracțiunea este deci o faptă socialmente periculoasă, ilegală, săvîrșită cu vinovăție și pedepsită în mod penal. La ora actuală știința criminologică nu dispune de probe suficiente pentru a defini crima mai bine și mai complet. Dar, afară de aceasta, o atare definiție este juridică, adică are un caracter obligatoriu și nimeni nu o poate ocoli. În acest context, menționăm și maximele „nullum crimen sine lege” (nu există infracțiune (crimă) fără lege) și „nulla poena sine lege” (nu există pedeapsă fără lege).

După părerea autorului român Valerian Cioclei, în limbaj pur criminologic, echivalarea noțiunilor de crimă și infracțiune nu este riguros exactă, deoarece noțiunea de crimă, deși o include pe cea de infracțiune, cuprinde, în plus, și alte fapte cărora este posibil să le lipsească unul dintre cele trei elemente definitorii ale infracțiunii:

1) Să fie prevăzută de legea penală; 2) Să fie comisă cu vinovăție și
3) Să prezinte pericol social)⁹. Considerăm că ideea extinderii obiectului criminologiei pe baza includerii faptelor cărora le lipsesc unul dintre cele trei elemente definitorii ale infracțiunii este insuficient întemeiată. Totodată, precizăm că în sfera preocupărilor criminologiei intră și studierea faptelor respective, precum și a comportamentelor deviate, adică cele care se depărtează de normele socio-morale, fără însă a intra în conflict cu legea penală, de exemplu, beția și alcoolismul, consumul de substanțe stupefiante (în măsura în care acest consum nu este incriminat de legea penală), suicidul, abandonul școlar, tendințele spre vagabondaj ori vagabondajul propriu-zis, prostituția (cînd aceasta nu este considerată infracțiune) etc. Comportamentele respective sunt studiate de criminologie numai în

⁹ Valerian Cioclei, *op.cit.*, p.13.

legătură cu fenomenul infracțional și pentru o mai bună cunoaștere a acestuia, în special la cercetarea aprofundată a cauzelor și condițiilor criminalității și elaborarea măsurilor de prevenire și combatere a infracțiunilor. Faptele cărora le lipsesc unul dintre cele trei elemente definitorii ale infracțiunii rămân însă, după părerea noastră, în afara obiectului criminologiei.

Crima este studiată atât de dreptul penal, cât și de criminologie, psihologie, sociologie, chiar și de patologie, de psihiatrie și altele. Aceasta înseamnă că există aspecte și laturi ce nu sunt studiate de dreptul penal și stabilite în legea penală. Este necesar a preciza care sunt particularitățile de abordare juridico-penală și criminologică a infracțiunii (crimei).

Dreptul penal studiază infracțiunea ca un act relativ izolat prin care individul încalcă interdicția legii penale. Atenția este concentrată asupra analizei juridice a componentei de infracțiune, adică asupra celor patru elemente constitutive ale ei: obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă.

Criminologia, spre deosebire de drept penal, analizează infracțiunea, în primul rând, concomitent în contextul condițiilor mediului extern al individului și al trăsăturilor făptuitorului însuși; în al doilea rând, ca pe un anumit proces ce se desfășoară atât în timp, cât și în spațiu incluzând nu numai acțiunile ci și fenomenele, și procesele psihologice care precedă exteriorizarea infracțiunii determinând geneza faptei socialmente periculoase¹⁰. Așadar, analiza juridico-penală a infracțiunii permite a stabili sistemul de elemente și trăsături necesare și suficiente pentru a recunoaște că persoana a săvârșit o faptă prevăzută (interzisă) de o normă concretă a legii penale și este supusă răspunderii penale, în conformitate cu această normă. Abordarea criminologică este orientată spre relevarea cauzelor și condițiilor infracțiunii concrete, particularităților caracteristice făptuitorului ei și consecințelor sociale ale conduitei criminale. Aceasta ne permite a înțelege ce trebuie să facem pentru a preveni comiterea unor noi infracțiuni de o anumită persoană și săvârșirea crimelor similare de către alte persoane; ce măsuri concrete (în limitele legii) e rațional a-i aplica vinovatului, pentru a curma consecințele sociale negative ale faptei acestuia. **Analiza criminologică a infracțiunii, are**, de regulă,

¹⁰ *Механизм преступного поведения*, Москва, «Наука», 1981, p.31.

o extindere mai mare decât cea juridico-penală. În primul rând, etapele – apariția motivului și luarea deciziei – pot include astfel de acțiuni care nu sunt calificate de legea penală ca pregătire a infracțiunii. De exemplu: persoana, orientată spre săvârșirea unei sustrageri în proporții deosebit de mari, caută din timp obiectul potrivit, se angajează acolo, studiază sistemul de pază și de control și numai după o perioadă îndelungată începe crearea unor condiții suplimentare menite să-i înlesnească comiterea sustragerii. Sustragerea propriu-zisă este săvârșită în momentul oportun. În al doilea rând, în timpul studiului criminologic este cercetat comportamentul postinfracțional care este legat nemijlocit de realizarea deciziei criminale. Sunt analizate consecințele sociale ale faptei atât pentru autorul ei cât și pentru mediul extern. Sunt luate în considerație, de asemenea, astfel de aspecte cum sunt: consolidarea antisociabilității, dobândirea deprinderilor criminale, împiedicarea funcționării normale a unei anumite organizații, crearea condițiilor pentru continuarea activității criminale.

Prin urmare: crima în sensul criminologic nu se reduce la prevederea legii penale. De aceasta din urmă se ocupă juriștii cu prilejul constatării, urmăririi și judecării faptelor socialmente periculoase. În ocupația criminologiei nu intră prevederile legii penale referitoare la crime. Ea se ocupă cu cercetarea crimelor săvârșite ca fapte materiale și apoi ca fapte juridice. Crima este studiată de criminologie, în opinia noastră, sub următoarele aspecte: **problema cauzelor și condițiilor infracțiunii concrete; problema mecanismului comportamentului infracțional individual; problema rolului situației în mecanismul actului infracțional; problema analizei (caracteristicii) criminologice a infracțiunii și problema clasificării criminologice a infracțiunilor.**

Valeriu Bujor,

*Președinte Onorific al Asociației Tinerilor
Juriști Cercetători,
președinte al Asociației Independente de
Criminologie din Republica Moldova,
rector al Universității de Criminologie*

Mihai Lașcu,

*vicepreședinte al Asociației Independente
de Criminologie din Republica Moldova,
președinte al Universității de Criminologie*

Criminologie penitenciară: noțiunea, obiectul și scopul

Executarea pedepsei privative de libertate (pedeapsa închisorii) este obiectul dreptului execuțional penal și al științei penitenciare¹⁵. Probleme ce țin de tratamentul deținuților, de educarea și reeducarea acestora sunt studiate și de alte științe, cum ar fi pedagogia (pedagogia penitenciară), psihologia (psihologia penitenciară), sociologia (sociologia penitenciară) etc.

În același timp, executarea pedepsei închisorii prezintă interes și ca factor cu caracter criminologic, doar una din sarcinile acestui proces este prevenirea generală și specială. Menționăm faptul că problemelor criminologice vizînd executarea pedepsei închisorii, și, în special, problemei combaterii criminalității printre deținuți, practic, nu li se acordă nici o atenție.

Criminologia (mulți o confundă cu criminalistica) are drept obiect de studiu crima ca fenomen social (criminalitatea), legitățile manifestării și existenței acesteia în societate, cauzele criminalității,

¹⁵ Ioan Oancea, *Drept execuțional penal*, Editura ALL Educational S.A., București, 1998, p.8.; Vasile Florea și Liubovi Florea, *Drept execuțional penal*, Editura ARC, Chișinău, 1999, p.11.

alți factori ce determină și favorizează săvârșirea infracțiunilor, particularitățile personalității infractorilor. Criminologia studiază, de asemenea, consecințele sociale ale criminalității, problemele referitoare la victime, prognozarea criminologică, prevenirea și reacția socială antiinfracțională. Apariția criminologiei ca știință a fost dictată de existența unei necesități sociale, și anume a necesității de a cunoaște ce reprezintă criminalitatea, cum apare ea și evoluează, ce o determină, cum se poate influența asupra acestui fenomen pentru a-l lua sub control și a-i minimiza pericolul social.

Studiul efectuat constată că dezvoltarea criminologiei ca știință ține calea elaborărilor teoretice și a recomandărilor cu caracter aplicativ (practic) orientate spre problemele combaterii criminalității în general, adică în afara penitenciarelor¹⁶. În mare parte, concluziile și propunerile teoriei criminologice generale pot fi aplicate efectiv în scopurile combaterii criminalității în penitenciare. Specificul criminalității din locurile de detenție ne dovedește însă că problema combaterii acesteia constituie un aspect criminologic aparte care, la rândul său, cere o fundamentare teoretică respectivă. Acest lucru este determinat și de faptul că orice aspect practic al combaterii criminalității în locurile de detenție poate avea succes în plină dependență de asigurarea teoretico-științifică.

Investigațiile criminologice privind combaterea criminalității în penitenciare atestă raportul dintre acest fenomen și complexul de factori obiectivi și subiectivi, determinați de contradicțiile proprii executării pedepsei cu închisoarea, dependente, la rândul lor, de specificul mediului în care se află deținuții, de existență în acest mediu a proceselor tenebroase și, de asemenea, al lacunelor în procesul de tratament al deținuților. De aceea, combaterea criminalității în locurile de detenție presupune o influență asupra mecanismelor social-psihologice care determină comportamentul infracțional. Iată de ce apare necesitatea elaborării aspectului criminologic în dreptul execuțional penal, aspect care astăzi în teoria și practica din Republica

¹⁶ Vezi: Ioan Oancea, *Probleme de criminologie*, Editura ALL, București, 1994; Gheorghe Nistoreanu și Costică Păun, *Criminologie*, București, 1996; I. E. Sandu și Florin Sandu, *Criminologie*, Editura Sylvi, București, 2001; *Криминология* /Учебник под ред. А. И. Долговой/, Москва, 1997.

Moldova lipsește. Totodată, lipsa unei teorii criminologice speciale vizînd combaterea criminalității în penitenciare influențează direct asupra scăderii eficacității întregului proces de executare a pedepsei închisorii. În legătură cu aceasta, în literatura de specialitate a fost promovată ideea cu privire la necesitatea elaborării unei teorii despre manifestările criminale care iau naștere în procesul de executare a pedepsei închisorii¹⁷. Această teorie specială (sectorială) a fost numită: *criminopenologie*¹⁸.

Mulți specialiști își pun întrebarea: cît de justificată este promovarea ideii despre o așa teorie criminologică, specială, pe care noi o numim – *criminologie penitenciară*?

La această întrebare dăm un răspuns afirmativ. Temei pentru o asemenea concluzie o constituie existența unui obiect de investigație aparte care, deși cuprinde toate elementele constitutive ale obiectului generic¹⁹ al criminologiei, el, în același timp, nu coincide cu acesta după conținut. Sarcina criminologiei penitenciare constă în descrierea și explicarea proceselor, manifestărilor și legităților specifice unei ramuri a realității sociale ce ține de executarea pedepsei închisorii.

Analizînd infraționalitatea, principalul element al obiectului criminologiei, distingem specificul *criminalității penitenciare*. Aceasta se manifestă atît prin tendințe și legități, cît și prin infrațiunile încadrate în acest tip de criminalitate. Doar o privire generală atestă că circa 90% din numărul de infrațiuni săvîrșite în penitenciare îl constituie 9-11 tipuri de infrațiuni, ele formînd, de fapt, nucleul, baza criminalității penitenciare. Se mai cere remarcat un lucru că doar criminalității penitenciare îi sunt proprii atare infrațiuni cum ar fi: (1) Acțiuni care dezorganizează activitatea instituțiilor de corectare prin muncă (art. 74/1); (2) Evadare din locurile de privațiune de libertate sau a uni persoane arestate (art.200); (3) Sustragerea de la executarea pedepsei privative de libertate (art.200/1); (4) Neexecutarea deciziei instanței judecătorești (art.200/2); (5)

¹⁷ О. Старков, *К вопросу о предмете и системе криминологии*, în „Проблемы юридической ответственности и исполнения наказания: Сборник научных трудов”, Рязань, 1985, p.133.

¹⁸ *idem*.

¹⁹ V. Bujor, O. Bejan, S. Ilie, S. Casian, *Elemente de criminologie*, Editura Știința, Chișinău, 1997, p.6.

Nesupunerea cu rea-credință cerințelor administrației instituției de reeducare prin muncă (art.200/3).

Cît privește alte tipuri de infracțiuni (omor, leziuni corporale, relații homosexuale prin constrîngere, acțiuni de hiliganism, furt etc.) săvîrșite în locurile de detenție, după cum arată studiul efectuat²⁰, acestora le sunt proprii particularități criminologice distincte după dinamică, loc, timp, tipul personalității infractorului etc.

Evident, un specific în criminologia penitenciară o are personalitatea infractorului, unde ca obiect de studiu este personalitatea deținutului care săvîrșește infracțiuni în perioada de detenție și, de asemenea, cunoașterea legităților care determină comportamentul infracțional. Criminologia penitenciară este preocupată nu de personalitatea deținutului în genere, ci doar de acelora dintre ei care săvîrșesc infracțiuni în perioada de detenție.

Identificarea grupurilor criminogene de deținuți, a acelor particularități prin care se deosebesc de alți deținuți care nu săvîrșesc infracțiuni aflîndu-se în același mediu, au o semnificație atît teoretică, cît și practică. Aceasta permite crearea „portretului” generalizator al deținutului infractor, adică portretul tip al deținutului care comite infracțiuni în condițiile penitenciarului. Acest lucru, la rîndul său, servește drept bază științifică a măsurilor individuale de prevenire și de prognozare a comportamentului infracțional individual.

Un alt element al obiectului criminologiei – determinantele criminalității (cauze, condiții, factori, împrejurări) – are, de asemenea, specificul său în criminologia penitenciară.

Criminalitatea penitenciară este, în general, determinată de factori de aceeași natură proprii criminalității ca fenomen social. Investigațiile criminologice și psiho-sociologice n-au atestat însă o corelație directă între comportamentul infracțional anterior al persoanei (în condiții de libertate) și comportamentul infracțional în condiții de privațiune de libertate. Probabil că determinantele fenomenului infracțional capătă în mediu penitenciar trăsături specifice, care se modifică ca urmare a proceselor și manifestărilor ce iau naștere în condițiile executării pedepsei cu închisoarea. Ele, pe de o parte, reduc influența premiselor, cauzelor generale, iar, pe de altă

²⁰ Sergiu Casian, *Probleme actuale ale criminalității penitenciare*, în „Probleme actuale privind infracționalitatea”, Chișinău, 2000, pp.92-116.

parte, ca urmare a declanșării a mecanismelor social-psihologice, proprii pedepsei privative de libertate, dau naștere altor factori negativi, determinând și favorizând criminalitatea penitenciară. Determinantele criminalității penitenciare se cer a fi căutate în acele contradicții care iau naștere în legătură cu executarea pedepsei cu închisoarea, inclusiv neajunsurile organizării activității penitenciarelor, deficiențele în activitatea de supraveghere și tratament al deținuților.

De aici, criminologia penitenciară va studia, în scopul elaborării măsurilor respective de neutralizare a factorilor negativi, anume acele procese care derulează în mediu penitenciar, va scoate în evidență anume lacunele în organizarea activității de reeducare și de supraveghere. Un rol deosebit i se va acorda cunoașterii mediului social-psihologic unde este trimis condamnatul care îi și determină comportamentul.

Nu mai puțin importantă este cunoașterea particularităților personalității persoanelor care devin victime ale comportamentului infracțional în perioada aflării în mediul penitenciar, ceea ce ar permite elaborarea măsurilor îndreptate spre minimizarea riscurilor victimizării deținuților.

Ca element constitutiv al criminologiei penitenciare noi recunoaștem prevenirea (special-criminologică și individuală). Ea include în sine și problema prognozării tendințelor și legităților criminalității penitenciare, a derulării proceselor și factorilor ce o determină, planificarea și coordonarea activității de prevenire penitenciară.

Cele spuse mai sus permit a trage următoarele concluzii: criminologia penitenciară constituie o teorie criminologică specială, întrunind un ansamblu de cunoștințe referitoare la infracționalitate în instituțiile penitenciare, tendințele și legitățile acesteia, factorii și împrejurările ce o determină și favorizează, personalitatea celor care săvârșesc infracțiuni în condițiile privațiunii de libertate, avînd ca scop elaborarea măsurilor de prevenire și contracarare a criminalității în penitenciare.

APENDICE

Valeriu Bujor

Cuvînt în apărarea criminologiei²¹

Creșterea vertiginoasă și nivelul amenințător al criminalității, modificările periculoase în structura ei, pot avea urmări ireparabile pentru Moldova. Actualmente nivelul real al criminalității mărturisește că societatea noastră a atins acea limită nefastă, după care începe procesul de autonimicire și degenerare a națiunii. Un pericol deosebit îl prezintă criminalitatea organizată. Astăzi nu e o problemă mai importantă în societate decît cea legată de combaterea criminalității, fapt înțeles de toți.

Cu regret, conștientizarea acestui lucru nu e însoțită de măsuri adecvate pericolului. Poziția celor de la guvernare revocă, cel puțin, nedumerire. Crearea diferitor comisii și consilii nu e altceva decît o imitare a stilului de activitate din epoca comunistă, real însă se face puțin. La rîndul său și acest puțin fiind sortit chiar de la bun început insuccesului.

Pot fi numiți o serie de factori ce determină acest lucru. Mă voi referi la factorul primordial.

Premisa necesară eficacității măsurilor de control asupra criminalității este rezolvarea justă a problemelor legate de cunoașterea esenței fenomenului de crimă, aprecierea stării și tendințelor criminalității în republică; descoperirea determinantelor fenomenului în cauză, factorilor și împrejurărilor ce favorizează săvîrșirea infracțiunilor; pronosticarea criminalității și modelarea noii realități sociale în coraport cu procesul economic, cultural ce derulează în

²¹ *Legea și viața*, nr.3 /1994.

republică; elaborarea concepției, strategiei de combatere a criminalității și crearea unui sistem efectiv de combatere a infracționismului.

Toate aceste probleme poartă un caracter pur practic, însă elaborarea lor presupune o solidă bază științifică. Anume asigurarea teoretică a măsurilor de control asupra criminalității lipsește. Cu regret, Moldova rămîne una din puținele țări (ce pretinde a se înscrie în lumea civilizată) unde nu se fac investigații criminologice fundamentale și nu există nici o instituție sau un centru criminologic. În acest domeniu Moldova nu pregătește cadre și nu voi fi departe de adevăr menționînd că criminologul-investigator este una din cele mai rar întîlnite profesii în republică.

Și dacă plasăm alături de acest factor primordial neasigurarea științifică a combaterii infracționismului și lipsa unei baze juridice ce ar corespunde noii realități criminologice plus incapacitatea organelor de drept de a activa în noile condiții, incompletarea de cadre și asigurarea tehnico-materială etc. devine clar de ce nu suntem în stare de a lua sub control criminalitatea obișnuită, nemaivorbind de combaterea eficientă a criminalității profesionale, corupției și criminalității organizate. Și dacă pericolul criminalității este perceput de toți, atunci necesitatea asigurării teoretice a măsurilor de control asupra criminalității nu e înțeleasă deplin. Doar șefii organelor de drept și de menținere a ordinii publice se străduie să atenționeze problema în cauză. Din păcate, fără succes.

Prin acest articol accentuam existența problemei nominalizate pentru a-i determina într-o măsură oarecare pe cei de la guvernare să întreprindă pași concreți întru rezolvarea ei. E timpul să înțelegem - nu putem efectua un control asupra criminalității doar în baza bunului simț, deoarece analiza fenomenului crimă, cauzelor acestuia, elaborarea măsurilor de control necesită cunoștințe speciale. Cum nu pot fi ignorate legitățile economice în economie, așa este inacceptabil a nu ține cont de legitățile dezvoltării, manifestării acesteia în combaterea criminalității. Ignorarea lor ne costă scump.

Reieșind din cele expuse este evident pericolul deteoretizării problemei criminalității.

Cu părere de rău, pericolul deteoretizării problemei în cauză are ca factor și starea de criză din cadrul științei criminologice. Ultima are ca scop elaborarea și propunerea măsurilor de control asupra

criminalității în baza cunoașterii esenței și manifestărilor fenomenului crimă. Ca atare criminologia (mulți o confundă cu criminalistica) are ca obiect crima ca fenomen social (criminalitatea), legitățile manifestării și existenței acesteia în societatea umană, cauzele criminalității, alți factori ce determină și favorizează săvârșirea infracțiunilor; particularitățile personalității infractorului. Criminologia, de asemenea, studiază consecințele sociale ale infracționismului, problema victimei (victimologia), în criminologie se cuprinde, de asemenea, și statistica criminologică, pronosticul criminologic, profilaxia.

La majoritatea juriștilor care au luat cunoștință de criminologia din ultimii 30 ani le-au rămas asociații neplăcute: criminologia a fost menită să asigure și să întemeieze „științific” interesele puterii în aspectul combaterii infracționismului, bazându-se pe niște postulate pur ideologice gen: în societatea socialistă nu există cauze ce ar fi generat criminalitatea. Criminalitatea era interpretată ca rudiment al societății precedente, adică celei capitaliste, ca influență negativă a ideologiei capitaliste; confruntare în plan mondial a socialismului și capitalismului; unele deficiențe de ordin subiectiv ce țin de dificultățile fondării societății comuniste. De asemenea, se postula cum că criminalitatea la etapa de trecere de la societatea socialistă la cea mai înalta treaptă de dezvoltare a societății umane - cea comunistă, scade neconținut nivelul criminalității, dispare criminalitatea organizată și cea profesională, diminuează manifestările violenței criminale etc. De aici profilaxia se proclamă ca o direcție prioritară a sistemului de combatere a criminalității. Firește criminologii se aflau în fața dilemei: să se conducă în investigații de dogmele ideologice ori să ocolească problemele „acute”. Cu regret o bună parte din criminologi s-au făcut renumiți în știința sovietică rămânând în limitele postulatelor sus-numite. Cu toate că se afirma despre o bază metodologică unică (teoria marxist-leninistă) pe care se întemeiau criminologii în investigații, concluzionăm lipsa oricărei metodologii în acest domeniu.

Criza în care se află astăzi criminologia noastră, în mare măsură a fost provocată și de faptul că evolua izolat de cursul mondial al ideilor criminologice, ignorând concomitent bogata moștenire criminologică din propriile țări. A fost fondată, după cum știm,

criminologia „sovietică” și „socialistă”, respingându-se pînă nu demult orișice materie de ordin „burghez”.

Pot fi enumărați și alți factori ce au adus criminologia din țările fostului lagăr socialist într-o stare de criză. Cele remarcate mai sus plus practica socială permit a concluziona: criminologia fiind bazată pe dogmele ideologice comuniste și în prezent reprezentîndu-și aceste veșminte și-a demonstrat insolvabilitatea. De aceea astăzi pe ordinea zilei figurează nu numai sarcina desfășurării de mai departe a problemelor fundamentale ale criminologiei. Majoritatea dogmelor necesită o revizuire totală.

Cu părere de rău constatarea acestei stări de lucru e departe însă de soluționarea problemelor criminologice de azi. E puțin probabil ca în timpul apropiat să fim martori a-i unor noi concepții în criminologie.

Într-o anumită măsură această stopare poate fi explicată prin faptul că generația în vîrstă nu mai e în stare să schimbe ceva, iar noua generație de criminologi întîmpină dificultăți la revederea dogmelor ce s-au înrădăcinat în criminologie, cit și la propunerea noilor idei.

Țin să menționez că în ceea ce privește dezvoltarea teoriilor criminologice particulare starea lucrurilor este mult mai satisfăcătoare. Pot fi folosite cu succes multe din elaborările criminologice concrete.

Revizuirea moștenirea criminologică trebuie să fim atenți și conștienți de faptul că nu totul ce a fost generat de criminologia socialistă se cere a fi trecut la muzeul de idei inutile. Analiza critică a criminologiei s-o facem cu tact fără a trece la personalitate. Căci a distruge pînă la temelie am însușit de-mult. Incapacitatea criminologiei sovietice socialiste de a face față noilor realități criminologice încă nu servește dovadă a inutilității acesteia. Viața dictează necesitatea dezvoltării criminologiei în Moldova. Eficacitatea măsurilor de control asupra criminalității în Republică poate fi asigurată doar pe o solidă baza teoretică, care, la rîndul ei, nu poate fi fondată numai în temeiul criminologiei. Un adevăr confirmat de practica internațională de combatere a criminalității. Practica țărilor avansate ne poate servi drept model de rezolvare a problemei conturate. Pentru aceasta este nevoie ca cei de la putere să fie cointeresați a asigura liniștea în republică, garantînd securitatea fiecărui cetățean, să înțeleagă, în sfîrșit, necesitatea unei solide baze științifice pentru măsurile de control asupra criminalității.

Aș vrea să fiu optimist, dar puțin probabil că atitudinea noului parlament în problema abordată va devia esențial de stilul vechi de activitate.

Vom trăi și vom vedea.

Evoluția științei criminologice în Basarabia²²

Studiul de față reprezintă o primă încercare de a reconstitui calea parcursă de știința criminologică autohtonă. Ea constituie, probabil, o consecință firească a dinamicii pe care a căpătat-o criminologia la noi în ultimul deceniu, a independenței cucerite de poporul nostru, fapt care n-a ocolit și acest domeniu al științei, precum și a spiritului ce prinde contur în mediul criminologilor.

Dincolo de aceste impulsuri animatoare, însăși logica unei asemenea cercetări proiectează *obiectivele studiului*. Astfel, lucrarea urmărește: 1) a aduce puțină lumină în istoria științei noastre criminologice; 2) a iniția discuții (cercetări) în materie; 3) a creiona starea științei criminologice în momentul de față; 4) a releva tendințele criminologiei autohtone; 5) a colecta unele elemente ce ar permite descifrarea unor legități particulare (endemice) ale dezvoltării criminologiei băștinașe; 6) a contribui la găsirea căilor de dezvoltare a științei criminologice naționale și de înlăturare a carențelor ce persistă; 7) a educa tînăra generație de criminologi; 8) a aduce un omagiu celor care au contribuit la devenirea criminologiei naționale.

În realizarea studiului, autorul s-a bazat pe respectarea a cîteva *repere metodologice*. În primul rînd, a fost efectuată o secționare temporală a perioadei cercetate. În această privință a fost preluată, de fapt, o periodizare frecvent folosită în știință cu aplicare la istoria Basarabiei, și anume: 1) 1812-1917 – anii de ocupație ruso-

²² *Studii criminologice și juridice privind criminalitatea*, Chișinău, 2001; republicat în *Revista Națională de Drept*, nr.9/2001.

țaristă; 2) 1918-1940, 1941-1944 – anii de unire cu România; 3) 1940-1941, 1944-1990 – anii de ocupație ruso-sovietică²³, 4) 1991-2000 – anii de independență postsovietică. Divizarea temporală operată marchează etape distincte în mersul societății și în evoluția criminologiei, oferind un cadru calitativ de cercetare. În al doilea rând, evoluția științei criminologice autohtone a fost analizată prin aplicarea principiului acțiunii conjugate a factorului obiectiv (impactul proceselor sociale) și a factorului subiectiv (rolul unor personalități). Deși factorul obiectiv exercită, în general, o influență dominantă în societate, în sfera culturii factorul subiectiv, adică influența unor personalități eminente, are o pondere majoră, calitativă. În al treilea rând, a fost întreprinsă realizarea unei caracterizări atât cantitativă a obiectului de studiu, cât și calitativă, prin analizele și prin raționamentele efectuate.

De menționat că elaborarea prezentului studiu a fost favorizată de lucrarea *Ghid bibliografic de criminologie. Ediții autohtone*, care a văzut recent lumina tiparului (anul 2000), la Chișinău. Informațiile incluse în această lucrare au fost pe larg utilizate în investigațiile realizate.

În *perioada de ocupație ruso-țaristă (1812-1917)* atestăm o singură lucrare cu caracter criminologic: „Prestupnîi mir Bessarabii. Obzor ugolovniîh sobîtii Bessarabii za poslednie 20 let. Iz zapisok sledovatelea” (Lumea interlopă a Basarabiei. Revista evenimentelor penale din Basarabia în ultimii 20 de ani. Din memoriile anchetatorului), apărută la Chișinău în 1902 sub semnătura lui E.Koltovski. Acest fapt denotă o lipsă de preocupare în Basarabia țaristă pentru problematica criminologică, deși în metropolele ruse fusese realizate o serie de studii valoroase în materie. În plus, lucrarea a fost tipărită în limba rusă și nu în limba culturii naționale. Prin urmare, în anii de ocupație ruso-țaristă știința criminologică autohtonă nu a existat, practic, în Basarabia. Dincolo de concluzia trasă, menționăm utilitatea certă a lucrării pentru cunoașterea fenomenului infracțional din acea perioadă și nu numai. Analiza criminalității

²³ Optăm pentru sintagmele (calificativele) „ruso-țarist” și „ruso-sovietic”, deoarece ele reflectă, considerăm, adecvat caracterul perioadei și al imperiului.

permite a releva și alte laturi, procese dintr-o societate, servind drept un indicator al stării ei. De asemenea, examinarea dinamicii criminalității pe un termen lung și foarte lung facilitează surprinderea unor regularități în manifestarea ei.

În *perioada de unire cu România (1918-1940, 1941-1944)*, istoria înregistrează o învioreare crescândă a culturii naționale: apar instituții, personalități și, în consecință, realizări de valoare națională și universală (T.Simenschy, E.Constantinescu, E.Coșeriu, S.Moscovici și mulți alții)²⁴. Din păcate, regimul ruso-sovietic de ocupație a aruncat în obscuritate multe aspecte ale acestei perioade, nimicind orice urmă, orice mărturie a faptelor de cultură. Astfel, au fost, spre exemplu, distruse toate volumele de carte națională. De aceea, reconstruirea manifestărilor științei criminologice autohtone în anii examinați întâmpină multiple dificultăți. Este nevoie, probabil, de cercetări în România de astăzi, pentru a învedera eventualele mărturii.

În *perioada de ocupație ruso-sovietică (1940-1941, 1944-1990)* realizările cu caracter criminologic au lipsit timp de două decenii. Abia în 1965 vede lumina tiparului o primă lucrare de specialitate: „Sobliudati zakonî ob otvetstvennosti nesoverşennoletnih” (a respecta legile cu privire la răspunderea minorilor), Editura Cartea moldovenească, Chișinău, 1965. Ea include o serie de studii referitoare la criminalitatea minorilor, unele (7 la număr) fiind efectuate din perspectiva criminologică. În anul 1968 iese de sub tipar prima monografie criminologică: „Deiatelinosti sledovatelea po vlianiu i preduprejdeniu obstoiatelstv, sposobstvuiuşich hişceniam na predpriatiiah vinodeliceskoi promişlennosti” (Activitatea anchetatorului de influențare și de prevenire a circumstanțelor care favorizează delapidările la întreprinderile industriei viticole), Editura Cartea moldovenească, Chișinău, 1968, semnată de Lazari Kuşnir. De remarcat apariția primului material didactic de criminologie, conceput pentru studenții facultăților de drept: „Boriba s hişceniami gosudarstvennogo i obşcestvennogo imuşcestva v MSSR” (Lupta contra delapidărilor

²⁴ Vezi, de ex.: Ștefan Ciobanu, *Basarabia (populația, istoria, cultura)*, Editurile Clio și Știința, București-Chișinău, 1992 și Ion Agrigoroaiei, Gheorghe Palade, *Basarabia în cadrul României întregite (1918-1940)*, Editura Universitas, Chișinău, 1993.

avutului de stat și obștesc), Chișinău, 1970. Totuși, acest util instrument de pregătire a specialiștilor în drept a fost scris în limba rusă, servind mai puțin la formarea studenței băștinașe. Așadar, în anii '60 au fost elaborate 9 lucrări criminologice. De reținut însă că ele au fost imprimate în limba rusă.

Deceniul al 7-lea iese în relief prin prima lucrare criminologică care vede lumina tiparului în limba română. Este vorba de monografia lui M. Malearov „Principalul e să prevenim infracțiunile”, Editura Cartea moldovenească, Chișinău, 1972. Lucrarea se distinge și prin caracterul ei eminent criminologic, în virtutea concepției adoptate și dezvoltate de autor. În total, atestăm 11 lucrări de criminologie în acest interval de timp, 5 dintre care au fost în limba română (45,5%). În plus, lucrările din această perioadă au forma unor studii ample sau a unor monografii. Este posibil să fi fost elaborate lucrări și sub altă formă, dar, în lipsa unei publicații periodice de specialitate autohtonă, cercetătorii erau nevoiți a apela la revistele științifice din alte republici unionale.

În deceniul al 8-lea are loc un salt cantitativ în materie de criminologie, numărul lucrărilor elaborate atingând cifra de 37. Dintre acestea, remarcăm ghidul „Kriminologhia: Bibliograficeskii ukazateli za 1976-1981 gg.” (Criminologie: ghid bibliografic pentru anii 1976-1981), apărut la Chișinău în 1982. Lucrarea include realizările criminologiei din întreg fostul imperiu ruso-sovietic, constituind un util mijloc în cercetarea criminologică. De observat, ponderea relativ mare a monografiilor în totalul lucrărilor de criminologie tipărite – 20, adică 54,1%. Din păcate, se constată un regres catastrofal în știința criminologică națională, deoarece numai 3 lucrări au fost imprimate în limba română, ceea ce constituie doar 8,1% din toate lucrările de criminologie.

Prezintă interes examinarea tendințelor manifestate în criminologia autohtonă în perioada ex-U.R.S.S. Astfel, în anii '60, majoritatea covârșitoare (7) a lucrărilor de criminologie au avut drept obiect de cercetare criminalitatea minorilor – 77,8%, restul lucrărilor (2) vizînd sustragerile din avutul de stat și obștesc. În anii '70 se menține oarecum preocuparea pentru infracționalitatea minorilor, 5 lucrări (45,5%) fiind dedicate problemei în cauză, iar 2 lucrări (18,2%) se referă la infracțiunile contra proprietății de stat și obștești. Anii '80 aduc în prim-planul cercetării criminologice problema narcomaniei cu

12 lucrări tipărite, ceea ce constituie 32,4%, dar și problema alcoolismului și a infraționalității, căreia i-au fost rezervate 9 lucrări, deci 24,3%. Cifra e cu atât mai semnificativă, cu cât aceste lucrări au apărut (aproape toate - 8) în jumătatea a doua a deceniului. În rest, a rămas preocupant studiul criminalității minorilor, materializat prin elaborarea a 8 lucrări, ceea ce constituie 21,6%. Studiile în materie de ilicit penal în dauna avutului de stat și obștesc au fost 2, adică 5,4%. Au mai fost cercetate problemele huliganismului și corupției. De observat scăderea continuă a studiului problemei minorilor sub aspectul criminologic.

Privită în ansamblu perioada analizată, relevăm următoarele tendințe în știința criminologică autohtonă. Au văzut lumina tiparului, în total, 55 de lucrări cu caracter criminologic. Dintre acestea, 20 lucrări au vizat criminalitatea minorilor, ponderea lor fiind de 36,4%; 12 lucrări au fost consacrate narcomaniei, deci 21,8%; 10 lucrări au inclus studii privind alcoolismul și infraționalitatea, adică 18,2%; 5 lucrări s-au referit la infracțiunile contra avutului de stat și obștesc, ceea ce constituie 9,1%, celelalte lucrări fiind eterogene.

Sub aspectul contribuției la cultura națională, constatăm că pe durata ocupației ruso-sovietice doar 8 lucrări, din totalul de 55 de lucrări cu caracter criminologic, au fost tipărite în limba română sau 14,5%.

În această ordine de idei, trebuie spus franc un lucru: o parte de loc neglijabilă dintre conaționalii noștri au căzut ușor, lamentabil, pradă acțiunilor de propagare și implantare malefică a culturii rusești desfășurate la scară mare de regimul de ocupație, devenind promotori direcți sau indirecti ai acesteia. Prejudiciul cultural cauzat s-a produs pe două căi: elaborarea lucrărilor proprii în limba rusă și imitarea fără discernământ a gândirii rusești, străine, în fond, spiritului nostru național. Din păcate, asemenea manifestări continuă și în prezent, deși într-o măsură simțitor diminuată.

Dincolo de faptele de criminologie expuse, descoperim următoarele. În perioada studiată nu au existat instituții de cercetare criminologică specializate. De altfel, nu a existat barem un laborator de criminologie. Au lipsit și instituții de învățământ de profil. Mai mult decât atât, știința autohtonă nu a beneficiat nici măcar de activitatea unui singur criminolog (specialist sau cercetător), care a lipsit cu desăvârșire. Studiile realizate au fost, în realitate, opera unor

juriști, sociologi etc., care au abordat sporadic sau tangențial problematica criminologică. Prin aceasta se și explică, probabil, numărul redus al lucrărilor de criminologie.

De remarcat că în timpul ocupației ruso-sovietice nu a văzut lumina tiparului vreun manual de criminologie - nici în limba română, nici în limba rusă.

În atare condiții, absența unei publicații periodice de specialitate este firească.

Deși sugestivă, starea de lucruri creionată capătă relevanță în raport cu situația caracteristică criminologiei din defunctul imperiu ruso-sovietic în ansamblu. Astfel, în contrast cu ceea ce avea loc la noi, la Moscova, la Leningrad (Sankt-Petersburg), la Kiev etc. criminologia cunoștea o vizibilă ascensiune: au fost create o serie de instituții ce desfășurau cercetări sistematice în materie de criminologie; existau criminologi specializați și consacrați; au fost elaborate mai multe manuale și materiale didactice atât în materie de criminologie generală, cât și în materie de criminologie aplicată; au apărut nenumărate și diverse lucrări de criminologie ș.a.m.d. De aceea, evaluate sub atare raport, realizările autohtone cu caracter, mai mult sau mai puțin, criminologic din perioada de ocupație ruso-sovietică par a fi modeste.

Un interes aparte îl suscită analiza conținutului criminologiei autohtone în perioada vizată și pentru că realizarea acestei sarcini necesită un studiu separat, aici vom schița doar unele contururi.

Prima observație ține, evident, de principiile ideologiei comuniste, care trec ca un fir roșu prin toate lucrările de criminologie tipărite în acele vremuri²⁵. Această ingerință nepermisă în domeniul științei a afectat atât fundamentul teoretic, conceptual al criminologiei, cât și compartimentul ei aplicativ, practic. Totuși, impactul ideologic nu a avut loc exclusiv pe calea dictatului politico-administrativ, ci și pe calea socializării. De aceea, este greșit a-i considera pe cercetători drept niște victime nevinovate ale dictaturii proletare, căci majoritatea (în domeniul criminologiei – covârșitoare) dintre ei împărtășeau sincer utopia comunistă, iar unii și astăzi mai pedalează, intransigent sau flexibil, pe doctrina comunistă. Astfel, în plan teoretic erau inventate

²⁵ Vezi și opinia lui Valeriu Bujor despre acest aspect, în *O sușcinosti prestupnosti*, Chișinău, 1998, pp.62-88.

explicații aberante despre cauzele criminalității (care, culmea, contraziceau însuși teoria marxistă), iar în plan aplicativ erau născocite soluții fanteziste de extirpare a criminalității, în genere, și a unor tipuri de criminalitate, în special.

O trăsătură specifică criminologiei de factură comunistă de atunci consta în negarea existenței anumitor manifestări criminale, cum ar fi criminalitatea profesională, crima organizată, economia subterană etc. În consecință, fenomenele luau amploare, în timp ce, mijloacele științifice de prevenire și de contracarare nu erau elaborate. Efectele nefaste ale unei asemenea atitudini opace și falite au înrîurit, emergent, considerabil procesele sociale de după năruirea sistemului comunist de organizare socială, jucîndu-ne festa și în zilele curente.

Așezată pe principii ideologice pseudoștiințifice, criminologia autohtonă din perioada dominației ruso-sovietice a reflectat distorsionat starea criminalității și în altă privință. Ea a acordat o atenție necorespunzătoare unui fenomen infracțional (după legislația penală în vigoare la acel moment) uriaș - sustragerile din avutul public (de stat și obștesc), care atingea cote de sute de ori mai mare, decît cele înregistrate oficial. Statul nu avea interesul să fie recunoscută această stare de lucruri, deoarece se lovea în chiar fundamentul regimului instaurat - imposibilitatea unei societăți de croială socialist-comunistă și tendințele de autodistrugere ce se extindeau în măruntaiele corpului social și în sistemul în care a fost încorsetat. Aici s-a văzut limpede încă o dată diferența dintre societate (realitate, procese obiective) și stat (voința individului ridicată în rang de regulă).

Ar mai fi de spus că criminologia, în calitate de disciplină de studiu, era predată doar la facultățile de drept. Așa se face că în fosta U.R.S.S. criminologia a fost subordonată științelor juridice, în pofida unor voci care atrăgeau atenția asupra substratului ei sociologic. Drept rezultat, potențialul metodologic al criminologiei a fost redus substanțial.

În *perioada de independență postsovietică (1991-2000)* au survenit transformări radicale. O dată cu descotorosirea de jugul ruso-sovietic s-a produs o adevărată explozie culturală. Unda renașterii culturale a atins direct, profund și domeniul criminologiei. Astfel, faptele de știință criminologică au cunoscut o proliferare accelerată. Știința criminologică autohtonă a început a prinde contururi clare.

Printre *factorii ce au determinat o asemenea învioreare a criminologiei* noastre distingem: 1) cucerirea independenței și constituirea statului național, fapt care presupune o serie de necesități proprii oricărui stat, inclusiv asigurarea ordinii și liniștii publice; 2) crearea Academiei Naționale de Poliție „Ștefan cel Mare”, instituție cu specific criminologic; 3) escaladarea vertiginoasă a manifestărilor infracționale și, implicit, nevoia de a stăpîni fenomenul; 4) antrenarea în activitatea criminologică a unor personalități de valoare pregnantă; 5) debarasarea de influența inhibitoare a culturii ruse; 6) vidul științific lăsat de imperiul ruso-sovietic în domeniul criminologic: condiția rudimentară a științei autohtone și cunoștințele neadecvate noii realități; 7) descătușarea libertății de creație.

Dar, să urmărim firul evenimentelor. În 1991 au văzut lumina tiparului 11 lucrări de criminologie, dintre care 8 în limba română (72,7%)²⁶; în 1992 - 11 lucrări, dintre care 7 în limba română (63,6%); în 1993 - 6 lucrări, dintre care toate 6 în limba română (100%); în 1994 - 13 lucrări, dintre care 9 în limba română (69,2%); în 1995 - 51 lucrări, dintre care 20 în limba română (39,2%) și 10 în limba engleză (19,6%); în 1996 - 14 lucrări, dintre care 11 în limba română (78,5%); în 1997 - 43 lucrări, dintre care 41 în limba română (95,3%); în 1998 - 38 lucrări, dintre care 30 în limba română (78,9%); în 1999 - 62 lucrări, dintre care 54 în limba română (87,1%); în 2000 - 58 lucrări, dintre care 57 în limba română (98,3%).

Așadar, în perioada de independență postsovietică au fost tipărite în ansamblu 307 lucrări cu caracter criminologic, adică de aproape 6 ori mai multe decît în timpul ocupației ruso-sovietice. De remarcat, numărul incomparabil mai mare al lucrărilor apărute în limba română - 243, ceea ce constituie 79,2%. Acest fapt denotă o incontestabilă revigorare a culturii noastre naționale.

²⁶ Precizăm că o serie de lucrări au apărut (în revistele de știință) atît în limba română, cît și în limba rusă. *Ghidul bibliografic de criminologie. Ediții autohtone*, care a servit drept sursă de informații empirice pentru acest studiu, include mențiuni doar despre varianta română a lucrărilor. De aceea, lucrările care au și varianta rusă n-au nimerit printre lucrările de limbă rusă calculate, ele fiind incluse între lucrările de limbă română. Totuși, considerăm că se impune, prin prisma contribuției la cultura națională, anume un astfel de calcul.

Analiza tendințelor în gândirea criminologică din perioada în discuție dezvăluie mai multe schimbări semnificative. În primul rând, se observă o diversificare pronunțată a obiectului de cercetare, fiind supuse cercetării zeci de aspecte noi ale criminalității. Apoi, au ajuns în prim-planul investigațiilor alte manifestări ale fenomenului. Printre tipurile de criminalitate cele mai cercetate descoperim: crima organizată - 64 de lucrări elaborate, cu o pondere de 20,8% din numărul total al lucrărilor de criminologie, criminalitatea de violență - 37 de lucrări (12,1%), corupția - 32 de lucrări (10,4%), criminalitatea juvenilă - 28 de lucrări (9,1%), economia subterană - 14 lucrări (4,6%), criminalitatea în familie - 12 lucrări (3,9%), criminalitatea împotriva proprietății - 11 lucrări (3,6%), terorismul - 10 lucrări (3,3%). Și, într-adevăr, problemele cele mai arzătoare ale momentului sunt corupția, crima organizată și economia subterană. Anume asemenea manifestări afectează, actualmente, grav sănătatea socială, zădărniciind tentativele și așa anemice de restructurare și de redresare a societății. De aceea, pînă nu vor fi soluționate aceste probleme, va fi imposibil a lua, în genere, criminalitatea sub control. De menționat că numărul relativ redus de lucrări în problema economiei subterane nu este determinat de însemnătatea ei scăzută, ci de faptul că ea poate fi mai lesne abordată de economiști, decît de criminologi. Criminalitatea de violență a preocupat, îndeosebi, la începutul deceniului, cînd societatea parcurgea etapa demolărilor și a degingoladei cvasitotale²⁷. Se cere, de asemenea, precizat că numărul impunător de lucrări privind un subiect nu vorbește încă, de la sine, despre actualitatea problemei. Abordarea unor subiecte a fost consecința unor influențe exterioare și nu s-au înscris în cercul priorităților presante ale vremii (de exemplu, terorismul, criminalitatea în familie).

O serie de probleme au fost supuse cercetării pentru prima oară: crima organizată, economia subterană, criminalitatea femeilor, criminalitatea de grup, criminalitatea profesională, criminalitatea recidiviștilor, criminalitatea penitenciară, personalitatea infractorului, criminalitatea contra mediului etc. Deosebit de utile sunt analizele multilaterale, tot mai frecvente, ale stării criminalității, inclusiv cele statistice. Încurajatoare sunt și preocupările apărute pentru

²⁷ Vezi despre acest subiect și viziunea lui Valeriu Bujor, în *Criminalitatea și societatea*, Legea și viața, nr.6/1993.

victimologie și consecințele sociale ale criminalității, care vor conferi noi valențe politicii criminologice.

Dintre lucrările de criminologie, ieșite de sub tipar în perioada de independență postsovietică, se distinge realizarea primului manual de criminologie autohton „Elemente de criminologie”, apărut la Chișinău la Editura Știința în 1997, sub semnătura lui Valeriu Bujor, Octavian Bejan, Sergiu Ilie și Sergiu Casian. Astfel, a fost oferit un instrument autohton indispensabil în cultivarea educației criminologice. În plus, manualul „Elemente de criminologie” persistă în calitatea sa de unică lucrare de acest gen de la noi. În prezent, sunt în fază de elaborare alte materiale de atare fel, care vor constitui o alternativă necesară în formarea spiritului de analiză critică la cei instruiți. De asemenea, au fost elaborate o serie de alte lucrări didactice, atât generale, cât și speciale. De data aceasta, majoritatea au fost scrise în limba română: „Bazele statisticii criminologice” (Valeriu Bujor, Editura Literatura juridică, Chișinău, 1996), „Criminalitatea recidiviștilor” (Valeriu Bujor și Octavian Bejan, Editura Lyceum, Chișinău, 1998), „Criminalitatea profesională” (Valeriu Bujor și Octavian Bejan, Editura Lyceum, Chișinău, 1999) etc. Dintre studiile cu caracter monografic, remarcăm lucrările „Corupția” (Vasile Gurin, Valeriu Pascaru, Sergiu Ilie, Marian Jalencu, Lilia Carasciuc, Andrei Rusu, Ion Gumenii, Virgil Pîslariuc, Lilian Negară; Editura ARC, Chișinău, 2000), „Determinantele victimologice și mecanismul infracțiunilor de mare violență” (Gheorghe Gladchi, Chișinău, 2000), „Kriminologhiceskii analiz gruppovîh form nasilstvennoi prestupnosti” (Analiza criminologică a formelor de grup ale criminalității de violență, Valeriu Bujor, Chișinău, 1994) și „Corupția: Reglementări de drept. Activități de prevenire și combatere” (Valeriu Cușnir, Partea I, Chișinău, 1999). O achiziție utilă o constituie și alcătuirea „Ghidului bibliografic de criminologie. Ediții autohtone” (Valeriu Bujor /coord./, Octavian Bejan /coord./, Steluța Cipovenco, Sergiu Ilie, Valeriu Negară, Valeriu Țurcan și Igor Ursan, Chișinău, 2000). Lucrarea vine a-i oferi cercetătorului științific un util instrument în realizarea actului de cunoaștere, iar agenților sociali - prezentarea suportului științific de rigoare necesar în rezolvarea problemelor practice ce țin de flagelul criminalității.

Dincolo de rezultatele științifice menționate, activitatea criminologică autohtonă, din anii de independență postsovietică, a cunoscut și multe alte împliniri importante.

O condiție propice dezvoltării criminologiei autohtone a constituit-o fondarea în 1990 a Academiei Naționale de Poliție „Ștefan cel Mare”. Specializată în domeniul penal, această instituție de învățământ superior a desfășurat o activitate circumscrisă problematicii criminalității, creînd un mediu prielnic cercetării criminologice. Academia de Poliție „Ștefan cel Mare” a devenit, de fapt, cel mai important centru universitar și științific de studiere a criminalității din Republica Moldova. Partea precumpănitoare a realizărilor criminologice din ultimii zece ani îi revine instituției numite. Aici s-au format și majoritatea covârșitoare a criminologilor autohtoni de astăzi²⁸.

Un rol proeminent în impulsionearea și afirmarea științei criminologice autohtone l-a jucat Valeriu Bujor. El a fost, de fapt, primul criminolog de specialitate de la noi. Animat de ideea constituirii unei școli criminologice autohtone și dezvoltării, în genere, a științei criminologice de la noi, el a desfășurat, neobosit, o activitate laborioasă întru realizarea acestor idealuri. De numele lui Valeriu Bujor țin cele mai însemnate fapte ale științei noastre criminologice: elaborarea primului manual de criminologie și a altor materiale didactice generale și speciale, fondarea primei asociații de criminologie, înființarea primei instituții de învățământ cu specific criminologic, organizarea unei serii de conferințe științifice în problemele criminalității, scoaterea din anonimat și promovarea socială și instituțională a criminologiei și multe altele. Dar, poate cea mai importantă realizare a lui Valeriu Bujor a constat în educarea unei pleiade de discipoli și de criminologi, care au contribuit la constituirea și dezvoltarea științei criminologice, înregistrînd multe alte reușite.

Unul dintre evenimentele criminologice remarcabile din această perioadă l-a reprezentat crearea unor unități de cercetare criminologică. Mai întîi, a apărut Laboratorul de cercetări științifice autogestionar al Academiei Naționale de Poliție „Ștefan cel Mare” (în anul 1991), a cărui destinație a fost de a cerceta criminalitatea și a

²⁸ Vezi mai amănunțit în *Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”: istorie și contemporaneitate*, Chișinău, 2000.

elabora mijloacele teoretice necesare pentru a ține sub control fenomenul. Lipsa cadrelor științifice de specialitate a făcut ca unitatea de cercetare menționată să nu fie pusă niciodată în funcțiune. În cadrul aceleiași instituții de învățământ au fost, ulterior, formate și alte structuri cu caracter științific. Numirea în funcție de șef al unei asemenea subdiviziuni a lui Valeriu Bujor a marcat începutul activității criminologice de cercetare propriu-zisă. Puțin mai târziu (30 iunie 1995) este creat Centrul de cercetări științifice, fiind cooptați și primii săi cercetători. Treptat, activitatea de cercetare a C.C.Ș. ia amploare, iar structura lui se extinde. Astfel, Centrul de cercetări științifice a devenit principalul agent de activitate criminologică, obținând numeroase realizări științifice²⁹. Punerea în acțiune a unui agent de cercetare specializat a însemnat și formarea primilor cercetători criminologi de profesie. Apoi, și în cadrul Ministerului de Justiție a fost creat un laborator de criminologie, fără a funcționa însă efectiv.

Notabilă este și fondarea în 1995 a Asociației Independente de Criminologie din Republica Moldova (A.I.C.R.M.), al cărei președinte a fost ales Valeriu Bujor. Ea a constituit prima organizație a criminologilor, aducând o contribuție majoră la dezvoltarea științei criminologice, în faza inițială de activitate. Dintre succesele acestei organizații neguvernamentale menționăm: fondarea primei instituții de învățământ cu specific criminologic; inițierea de a organiza conferințe științifice republicane cu problematică criminologică; adresarea mai multor demersuri Guvernului, Președinției și Parlamentului întru promovarea activității criminologice, inclusiv crearea unui Centru Național de Criminologie etc. Cu timpul A.I.C.R.M. a căzut însă pradă intereselor meschine, abandonând idealurile criminologice propuse. În prezent, Asociația Independentă de Criminologie din Republica Moldova zace în derivă și nu mai constituie nici un liant al criminologilor, nici o organizație reprezentativă de promovare a științei criminologice și nici un factor prolific de dezvoltare a criminologiei.

²⁹ Vezi mai detaliat în *Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”: istorie și contemporaneitate*, Chișinău, 2000 și în *Poliția Republicii Moldova: evenimente și fapte. 1990-2000*, Chișinău, 2000.

Asociația Tinerilor Juriști Cercetători (A.T.J.C.), fondată în 1997, este o altă organizație neguvernamentală, care și-a adus obolul la dezvoltarea științei criminologice autohtone. Adăpostind un nucleu de tineri criminologi, ea s-a făcut simțită prin desfășurarea de cercetări criminologice, finalizate cu tipărirea unei serii de lucrări în domeniu. În vileag iese alcătuirea unui important instrument științific - „Gidul bibliografic de criminologie. Ediții autohtone”, în colaborare cu Centrul de cercetări științifice al Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare”. De remarcă și participarea la editarea primei publicații periodice autohtone cu specific predominant criminologic. A.T.J.C. a inițiat și o acțiune de intensificare a relațiilor științifice dintre Republica Moldova și România, prin donarea unor loturi de carte bibliotecilor din dreapta Prutului. Totuși, A.T.J.C. s-a făcut utilă criminologiei în special prin încurajarea și sprijinirea energetică a tinerilor criminologi, oferindu-le o pavăză juridică necesară în afirmarea lor.

De notat că în perioada de independență postsovietică a avut loc crearea primei instituții de învățământ cu profil criminologic – Colegiul de Criminologie din Chișinău. Evenimentul marcant s-a produs în 1995, pe lângă Asociația Independentă de Criminologie din Republica Moldova. A.I.C.R.M. a lărgit în permanență această instituție de învățământ superior de scurtă durată, formînd noi structuri inferioare și superioare cu multiple ramificații teritoriale. Deși a fost concepută ca o școală de pregătire a specialiștilor în criminologie și un centru de cercetare criminologică, ea a deraiat în realizarea obiectivelor fundamentale și strategice, iar majoritatea criminologilor nu și-au găsit loc aici. Mai mult decît atît, fondurile financiare substanțiale procurate de centrul universitar constituit nu au servit cauzei criminologice, așa cum se cuvenea.

O reușită pentru știința criminologică autohtonă a constat în organizarea unei serii de conferințe științifice și de mese rotunde avînd ca obiect de discuție cele mai stringente probleme de criminologie. Amintim, bunăoară: Conferința științifico-practică republicană „Strategia combaterii criminalității organizate în Republica Moldova”, 23-24 mai 1996, Chișinău și Conferința științifico-practică republicană „Criminalitatea organizată și economia tenebroasă în Republica Moldova”, 26 februarie 1999, Chișinău. Aceste întruniri științifice au reunit cercetători și practicieni, prilejuind un șir de lucrări științifice și

de propuneri concrete de ameliorare a situației criminogene, expediate factorilor de decizie. Astfel, conferințele desfășurate au sensibilizat opinia publică, au inițiat un dialog direct între cercetători și practicieni, au oferit soluții pentru reducerea criminalității, precum și au impulsionat dezvoltarea și afirmarea criminologiei. De observat este periodicitatea crescândă a unor atare reuniuni științifice cu specific sau cu accente criminologice.

Printre evenimentele criminologice însemnate ale perioadei de independență postsovietică se numără și realizarea primei publicații periodice de criminologie – Anuarul științific al Centrului de cercetări științifice al Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare” și al Asociației Tinerilor Juriști Cercetători. Prima ediție a anuarului a văzut lumina tiparului în anul 2000 și a fost intitulată „Probleme actuale privind infracționalitatea”. Tipărirea anuarului științific a răspuns oportunității de a pune în uz general tot mai vaste cunoștințe dobândite de criminologia autohtonă.

De menționat, rolul deosebit jucat de prima publicație științifică periodică specializată de drept - „Legea și viața”. Această revistă științifică autohtonă a fost inaugurată după cucerirea suveranității naționale și a favorizat dezvoltarea științelor juridice, dar și a criminologiei, îndeosebi în primii ani de independență și de reviriment spiritual. A contat faptul că ea apărea, la început, în două limbi (română și rusă), ceea ce a determinat traducerea în limba română a mai multor lucrări de criminologie, contribuind, astfel, la devenirea științei criminologice autohtone. În anul 2000 publicația vizată își modifică forma și statutul, luînd titlul „Revista Națională de Drept”.

Din punctul de vedere al valorii și al ținutei științifice a lucrărilor de criminologie din perioada analizată, constatăm următoarele. O parte considerabilă a lucrărilor de criminologie sunt modeste, fiind lipsite de idei și cercetări originale. Cercetătorii dau dovadă de ignoranță în materie de teoria științei și metodologia cercetării. Autorii recurg, de obicei, la traduceri neinspirate din surse de specialitate ruse, ticluind lucrări pseudoștiințifice. Mai nou, sunt copiate fără discernămint textele de criminologie din dreapta Prutului. Lucrările autohtone de criminologie se caracterizează prin plagiat, compilație, diletantism etc. De remarcat și proasta cunoaștere a terminologiei românești de specialitate, primitivismul și

incorectitudinea crasă în exprimare. Aceste *manifestări malefice ale criminologiei autohtone reprezintă o consecință a*: 1) inexistenței unor tradiții solide în mediul criminologic autohton; 2) lipsei unei elite criminologice de valoare consacrate; 3) vidului din domeniul științei criminologice (cercetători, cunoștințe etc.); și 4) corupției generale (morală și juridică) din societate.

Dezvoltarea sănătoasă a științei criminologice autohtone este perturbată și de o altă moștenire degradantă lăsată de ocupația ruso-sovietică. Este vorba de năravul potențaților (științifici și administrativi) de a-și impune numele pe lucrările elaborate de alții. O asemenea practică păguboasă a constituit un impediment major în afirmarea tinerilor cercetători și a generat un sistem ineficient de activitate științifică.

Totuși, în ultimii ani se observă o anumită tendință de ameliorare a situației din domeniul criminologiei: pe de o parte, lucrările de valoare sunt tot mai multe, iar pe de altă parte, se afirmă o nouă generație de criminologi, capabilă a schimba starea actuală de lucruri.

Trebuie subliniat faptul că *știința criminologică autohtonă capătă personalitate*. Se prefigurează, din ce în ce mai transparent, un specific al criminologiei noastre. Această calitate se face simțită prin aspectele supuse cercetării, prin problemele sesizate și modul de formulare a lor, prin căile de rezolvare a problemelor vehiculate, prin cunoștințele proprii, iar în consecință, prin concepția înfripată despre obiectul de studiu. De precizat că lucrările de criminologie elaborate în timpul ocupației ruso-sovietice nu posedau un specific național atât de pronunțat. El a fost, probabil, estompat de spiritul rusesc care domnea în criminologia sovietică.

Numeroasele realizări ale științei criminologice autohtone înregistrate în perioada de independență postsovietică impresionează cu atât mai mult cu cât condițiile de activitate ale criminologilor le-au fost în multe privințe vitrege. Astfel, majoritatea cercetărilor au fost desfășurate pe cheltuiala criminologilor, pentru că nici statul, nici societatea civilă nu prea au finanțat investigațiile criminologiei (cu unele excepții), în pofida escaladării fără precedent a criminalității și a vociferărilor sterile de îngrijorare. Și publicarea realizărilor științifice a constituit o dificultate, cercetătorii fiind nevoiți a scoate adesea bani din propriul buzunar pentru aceasta. Dotarea tehnică a activității de

cercetare criminologică a fost și mai proastă. De aceea, putem spune că criminologia autohtonă a fost propulsată în parte de entuziasmul cercetătorilor.

Atestăm un progres la capitolul teze de doctorat susținute în materie de criminologie. Progresul rezidă în numărul tezelor de doctorat susținute, nu și în valoarea lor științifică, care lasă deocamdată mult de dorit. Din păcate, instituția doctoratului acuză multiple deficiențe. Poate cea mai descurajatoare pentru cercetătorii de valoare este că doctorandul trebuie să suporte cheltuielile de susținere a tezei, ele depășind de zeci de ori salariul mediu al unui criminolog.

Așadar, faptele prezentate permit a conchide că anume în perioada de independență postsovietică știința criminologică autohtonă a atins faza de constituire propriu-zisă. Or, *o știință există cu adevărat atunci când sunt întrunite*, cel puțin, *următoarele condiții*: 1) existența unor cercetători în domeniu; 2) obținerea unor cunoștințe originale, relativ ample, în materie; 3) personalizarea; 4) capacitatea de a oferi un minim de suport activității practice. Evident, în cazul de față concepem știința nu în sens îngust, ci în sens larg, adică nu doar ca un sistem de cunoștințe, ci și ca o activitate socială. Considerăm că criminologia autohtonă corespunde, în linii mari, acestor cerințe și, prin urmare, putem vorbi despre o știință ca atare. Desigur, pînă criminologia autohtonă va deveni, pe deplin, o știință mai este încă timp. Totuși, faptul dat reprezintă realizarea criminologică supremă din perioada analizată.

La capătul studiului efectuat ținem a preciza, pentru a preveni eventualele discuții pe marginea preciziei datelor folosite, că ele ar putea fi, într-adevăr, incomplete (este posibil ca unele lucrări să fi rămas doar în colecțiile particulare etc.). Cu toate acestea, considerăm că informațiile avute la dispoziție reflectă în mare parte realitatea, iar concluziile trase în temeiul lor rămîn în picioare.

În încheiere, exprimăm speranța că acest prim efort de a reconstitui întrucîtva evoluția științei criminologice autohtone va fi succedat de noi contribuții ale criminologilor noștri.

Octavian Bejan

Condiția tînărului cercetător basarabean în societatea post-sovietică³⁰

După o perioadă de aproape un secol de eforturi zadarnice, sistemul comunist-totalitar de organizare socială și-a dat obștescul sfîrșit. Sucombarea lentă și, preponderent, intestină denotă imposibilitatea unei atare orînduiri sociale. Această cutezanță arbitrară a însemnat pentru omenire încă o experiență tragică, iar pentru națiunile implicate (de voie sau de nevoie) – un final nefast. Silit să îngenuncheze în fața naturii, omul s-a văzut nevoit să se conformeze, în cele din urmă, legilor ei de existență și devenire.

Odată ordinea comunistă surpată, societatea noastră încearcă să-și găsească o altă cale spre dezvoltare, fără a reuși însă să se debaraseze în întregime (nici măcar suficient) de percepția eronată a lucrurilor. E o căutare marcată de incertitudine, neputință și prejudecăți de sorginte comunistă. Dinamica socială este precumpănitor rezultatul unor presări conjuncturale, nu o direcționare conștientă a acțiunilor, avînd un ritm potolît.

În acest context s-a scurs un deceniu. Dar, să coborîm privirea spre condiția tînărului cercetător basarabean aruncat în circumstanțele creionate lapidar mai sus și să punem în lumină rostul lui în societatea de astăzi.

³⁰ Raport prezentat la Conferința internațională *Locul și rolul tineretului în societatea posttotalitară*, Chișinău, 26-28 septembrie 2000.

Misiunea socială a tînărului cercetător de astăzi este determinată, credem, de imperativul libertății și prosperității intrinsec ființei umane, precum și de starea societății la moment. Astfel, data fiind răscrucea istorică în care ne aflăm, el ar proceda responsabil dacă s-ar implica energetic, dar și chibzuit în procesul de edificare a unei noi ordini sociale. Semnificația deosebită a participării lui (a tinerilor în genere) e de înțeles doar prin surprinderea calității acestuia de a fi dispensat de experiența și mentalitatea perimată a celor formați în era comunistă și, implicit, de a fi deschis noului. Esențial este și imperativul regăsirii identității românești a ființei noastre, în care sens tocmai tînărul cercetător e dator a persevera.

Potențialul tînărului cercetător trebuie însă pus în valoare. Și pentru că beneficiarul realizărilor lui sunt toți și fiecare, se cuvine ca comunitatea să se îngrijească de promovarea și sprijinul tinerilor (cercetători). Din păcate, realitatea este în multe privințe alta. Iată câteva puncte de discuție.

Tînărul cercetător acționează în condiții materiale precare și rudimentare: dotare tehnică învechită moral, tehnologii depășite, finanțare practic inexistentă etc. Nimeni nu realizează că știința necesită investiții substanțiale pentru a da rezultate pe măsură. Pe de altă parte, statul este pauper, fiind incapabil a finanța cercetarea. Salvarea ar putea veni din sectorul privat, de la antreprenori. Totuși, oamenii de afaceri repudiază știința. Ei uită că eventualul suport acordat nu constituie o pomană, ci o contribuție la dezvoltarea întregii societăți. Aici ei ar avea multe de învățat de la colegii lor occidentali. Remediul îl vedem în inițierea unui dialog social, cu concursul activ al mass-media, orientat spre a modifica această percepție vicioasă.

Condiția teoretică a tînărului cercetător întîmpină complicații mai grave și mai dificile. De evidențiat două aspecte. Unu: generațiile de savanți consacrați au fost făcute prizoniere ale unei false concepții, izvorîta din tratarea eronată și vulgară a teoriei elaborate de Karl Marx. Faptele au dat în vileag lipsa fundamentului obiectiv al acestei concepții. Savanții persistă însă, conștient sau nu, a fi captivii unui atare instrument metodologic. Astfel, aflați în poziția obligatorie de a conlucra cu reprezentanții „vechii gărzi” (cercetări comune, recenzii, decizii de validare, opinii autoritare, supraveghere științifică etc.), tinerii cercetători resimt o insuportabilă opresiune, fiind în imposibilitatea de a-și realiza plenar esența spirituală. Tentativele

curajoase de manifestare liberă costă adesea scump. Ținem să remarcăm și vasalitatea științifico-culturală a savanților consacrați față de gândirea rusească. Drept urmare, contactul firesc al tînărului cercetător basarabean cu spiritualitatea românească este taxată cu reprobare, subtilă sau fățișă, provocînd ori impunînd o încătușare a spiritului acestuia. Doi: există o penurie de cunoștințe și de informații pertinente și avansate. Fondul covîrșitor de literatură are proveniență ruso-comunistă, iar literatura occidentală este insuficientă. Vidul informațional limitează dramatic șansa tînărului cercetător de a căpăta o instruire înaltă, precum și de a obține rezultate științifice de performanță. Drept consecință, aportul lui la reconstrucția și propășirea socială, care se cere a fi substanțial în această fază de metamorfoză, cunoaște neîmpliniri. Atenuarea acestor nefaste înrîuriri poate fi atinsă pe următoarele căi. Sub aspectul prim: a) crearea unor alternative de activitate științifică (intemeierea asociațiilor științifice neguvernamentale, atragerea de fonduri pentru cercetări independente, fondarea revistelor științifice independente, organizarea de conferințe științifice cu participare majoritară a tinerilor cercetători etc.); b) oferirea posibilității de a-și publica lucrările, de a efectua stagii de perfecționare, de a desfășura cercetări în comun și de a lua parte la întruniri științifice în România. Sub aspectul secund: a) trimiterea tinerilor cercetători în țările dezvoltate, pe termen mediu și lung, pentru preluarea experienței, însușirea noilor tehnologii metodologice, precum și efectuarea de investigații științifice; b) identificarea căilor de acces la tezaurul științific occidental; c) organizarea unei acțiuni naționale complexe de traducere a lucrărilor științifice de referință din Occident; d) atragerea rapidă a donațiilor de carte recentă din România și din Occident; e) crearea pentru cercetători a posibilității de a studia gratuit limba engleză; f) completarea fondurilor Bibliotecii Naționale cu principalele reviste științifice occidentale.

O arzătoare problemă constă în accesul redus al tînărului cercetător la publicarea realizărilor sale științifice. Reviste de specialitate sunt extrem de puține, iar prioritatea la publicare le revine persoanelor sus-puse sau altor privilegiați, frecvent fiind utilizate criteriile neștiințifice de selecție. Tinerii autori așteaptă cu anii apariția lucrărilor acceptate. Apariția analelor științifice universitare este benefică, multe instituții percep însă taxe de imprimare; oricum, anele științifice au o periodicitate anuală și sunt insuficiente ca

număr. Și mai anevoioasă este tipărirea monografiilor și a materialelor didactice. Impedimentele au caracter subiectiv (opunerea savanților consacrați) și obiectiv (rentabilitatea scăzută anulează acoperirea cheltuielilor de publicare de către editură). Situația poate fi facil redresată prin scoaterea de sub tipar a unei pluralități de reviste științifice. În acest mod, tinerii ar reuși să aducă în lumina tiparului rezultatele științifice obținute, concurența eficientă ar substitui monopolul morbid, iar confruntările de opinii ar deveni, cu adevărat, percutante. Imprimarea materialelor didactice și, mai ales, a monografiilor necesită însă suportul fundațiilor finanțatoare.

Deși plin de energie, inițiativă și spirit întreprinzător, tânărul cercetător este împins în afara atribuțiilor de conducere. Frica și interesele meschine, care constituie motivația veritabilă a obstrucționării accederii lui, sunt voalate prin argumentul că tânărul cercetător nu dispune de (suficientă) experiență. Demontarea argumentului invocat e lesne de făcut: 1) știința despre conducere asertează tranșant că criteriul experienței nu este important în alegerea conducătorului; 2) în situația creării unei noi societăți, lipsa de experiență reprezintă nu un handicap, ci, din contra, un atu decisiv! Pe termen lung, revirimentul poate fi adus, înfîrîpînd noi mecanisme de urmărire a intereselor personale și frîngînd actualele clișee despre mijloacele de realizare a intereselor, acțiuni coroborate cu extinderea sectorului privat bazat pe rentabilitate. Pe termen scurt, ieșirea rezidă în insistență și competență pregnantă, însoțită de fapte foarte clare, a tânărului cercetător.

Rezervele față de tânărul cercetător sunt prezente și în cazul elaborării diverselor acte normative, programe de stat, proiecte de reformă etc. În acest fel, competența lui științifică rămîne neutilizată în acțiunea socială, iar el este privat de motivația de a-și dezvolta demersurile științifice. Soluția eficientă ar constitui-o înfăptuirea unui lobby puternic în favoarea tânărului cercetător din partea societății civile, cu prilejul activităților menționate.

Remarcăm cu alarmare condiția degradantă ce caracterizează astăzi instituția doctoratului. Studiile la doctorat „excelează” prin formalitate, iar tezele de doctorat sunt atît de proaste, încît frizează bunul simț. Plagiatul și compilația domnește nestingherit. Luarea doctoratului a devenit o chestiune de bani, de protecție sau de avantaj al unui fotoliu de demnitar. De aceea, doctoratul, anulîndu-și calitatea

de școală științifică, semnifică pentru tînărul cercetător un banal act de formalitate și provoacă un sentiment de repulsie. Totuși, cercetătorul e condamnat a trece prin această umilință, dacă dorește să-și lărgească considerabil perspectivele. Schimbarea este deci indispensabilă; ea poate veni pe calea inversării valorilor: în capul mesei trebuie puse realizările efective ale cercetătorului, nu un titlu deșert, cu suport de hîrtie.

În încheiere, reiterăm opinia că comunitatea are îndatorirea de a crea condiții propice valorificării potențialului tînărului (cercetător), iar acesta se cade să găsească căi de a pune, în măsura posibilității obiective, disponibilitățile sale în serviciul public și național.

Cuprins

Alocuțiuni

Octavian Bejan

Valeriu Bujor

Rapoarte

Valeriu Bujor

Unele probleme ale criminologiei în Republica Moldova

Octavian Bejan

Perspectivile științei criminologice autohtone

Gheorghe Gladchi

Definiția criminologiei (opinii și controverse)

Igor Ursan

Unele aspecte privind știința criminologică în societatea autohtonă

Valeriu Țurcan

Criminologia autohtonă între trecut și viitor

Sergiu Ilie

Dirrecțiile prioritare de dezvoltare a criminologiei autohtone

Sergiu Casian

Analiză critică a unor carențe ale criminologiei autohtone

Valeriu Cușnir

Fenomenul infracțional prin prisma științei

Gheorghe Gladchi

Problema infracțiunii în criminologie

Valeriu Bujor, Mihai Lașcu

Criminologie penitenciară: noțiunea, obiectul și scopul

Apendice

Valeriu Bujor

Cuvânt în apărarea criminologiei

Octavian Bejan

Evoluția științei criminologice în Basarabia

Octavian Bejan

Condiția tînărului cercetător basarabean în societatea post-sovietică

Machetare computerizată: *Ecaterina POPA,*
Rodica GRINIUC

Omul este nefericit numai pentru că nesocotește natura. Mîntea lui e atît de otrăvită de prejudecăți, încît s-ar crede că e condamnat pentru totdeauna să greșească: vîlul de păreri care îi înfășură mîntea încă din copilărie este atît de puternic, încît numai cu cea mai mare greutate i se poate smulge. Un ferment dăunător se amestecă în toate cunoștințele lui, făcîndu-le totdeauna șovăitoare, obscure și false. Omul a vrut, spre nenorocirea lui, să treacă peste hotarele orizontului său; a încercat să se avînte dincolo de lumea care se vede. Căderi dureroase și repetate i-au arătat fără încetare, dar în zadar, că încercările sale sînt nebunești. El a vrut să fie metafizician, înainte de a fi fizician; a disprețuit realitățile, ca să plăsmuiască himere; a nesocotit experiența, ca să se hrănească cu sisteme și conjecturi; n-a îndrăznit să-și cultive rațiunea, împotriva căreia s-a avut grijă a-l preveni de timpuriu; a avut pretenția că își cunoaște soarta în regiunile imagine ale unei alte vieți, înainte de a se gîndi să se facă fericit în locul unde trăiește. Într-un cuvînt, omul a disprețuit studiul naturii alergînd după năluciri care, asemenea acelor lumini înșelătoare pe care călătorul le întîlnește noaptea, l-au înspăimîntat, l-au orbit și l-au făcut să părăsească drumul cel simplu al adevărului, fără de care nu poate ajunge la fericire.

Paul Henri Holbach